

Jézus és
az Egyház anyja

JÉZUS ÉS AZ EGYHÁZ ANYJA

PRUGG VERLAG

1987

A német eredetűk címe és kiadója:

Hans Urs von Balthasar: Maria in der kirchlichen Lehre und Frömmigkeit, in: Joseph Kardinal Ratzinger – Hans Urs von Balthasar, Maria – Kirche im Ursprung, Herder, Freiburg 1980.

Joseph Ratzinger: Die Tochter Zion. Betrachtungen über den Marienglauben der Kirche, Johannes Verlag, Einsiedeln 1977.

Franz Courth: Marienerscheinungen im Glauben der Kirche, in: Michael Seybold (Hrsg.), Maria im Glauben der Kirche, Franz-Sales-Verlag, Eichstätt 1985.

Constantin Pohlmann: Dich preisen alle Generationen. Mariandachten zum Magnifikat, Bernward, Hildesheim 1986.

Fordították: Benkő Antal, Dévény István, Szakos József.

Hitter József: Bibliás szentolvasó az élő Egyházért, Szolgálat 27. sz., 1975.

A fedőlapot Annemarie Bock tervezte.

Jézus keresztjéből árad a kegyelem (fehér) a Szűzanyára és a palástja alá gyűlt Egyházra. Mária anyai szeretete (sötétkék) átöleli Jézust is.

Máriát dicsérni, Hívek, jöjjetek! – zengi sürgetően az ősi magyar ének. Nem tesz mást, mint visszhangozza az Írás ismételt üzenetét: Magasztald azt, akit maga a Szentlélek tisztelt meg. Ő töltötte el kegyelmével Erzsébetet, hogy felfedezhesse Isten csodálatos jelenlétét Máriában, s így a Szűzanya első tisztelője legyen: „Áldott vagy az asszonyok között és áldott a méhed gyümölcse” (Lk 1,42). A Lélek sugallta az evangelistának: jegyezd fel ezt a jelenetet valamint küldöttem, angyalom köszöntését, hogy így minden korban és népben felcsendülhessen a Máriát megillető dicséret. A Vigasztaló tanítja, lelkesíti Egyházát, hogy soha meg nem szűnő csodálattal szemlélje az Úr szolgáló leányát, akiben testet öltött az örök Ige.

Az Isten dicsősége Jézus Krisztusban jelent meg közöttünk. De Jézus kilétét, életét, küldetését nem érthetjük meg igazán Mária nélkül. Ezért hangsúlyozza Szent Pál egyik első levele: „Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született” (Gal 4,4). Ezért emeli ki a negyedik evangélium, hogy Jézus anyja ott állt a kereszttövénben, amikor az Úr megdicsőült (Jn 19,25). Ezért vési szívünkbe az Egyház első krónikása, hogy az apostolok „egy szívvel, egy lélekkel állhatatosan imádkoztak az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával” (ApCsel 1,14). Ezért emlékeztet II. János Pál: „Jézusnak a keresztről elhangzott szavai azt jelentik, hogy az Egyházban és az Egyházon keresztül – akit János szimbolizált és képviselt – új folytatásra talált annak anyasága, aki Őt magát szülte. Akit Krisztus mint kegyelemmel teljesen vezetett be misztériumába (vagyis, hogy anyja, Isten szent szülője lehessen), az – az Egyház által – mint „az asszony” marad jelen ebben a titokban, akit az üdvörtörténet elején a Teremtés könyve (Ter 3,15), a végén pedig Szent János apostol jelenéseinek könyve (Jel 12,1) nevez meg. A szenthagyomány kijelentései jelzik, a Gondviselés terve volt, hogy Mária istenanyasága kiterjedjen az Egyházra: Máriának az Egyházra kiterjedő anyasága, visszfénye és folytatása az Istenfiát átölelő anyaságának” (Redemptoris mater, 24).

Az igazi tisztelet és dicséret helyes ismeretet és találó értékelést tételez fel. Hans Urs von Balthasar tanulmánya Mária helyét és szerepét elemzi az Egyház tanításában és gyakorlatában. Az anya-gyermek kapcsolat lélektanából indul ki, hogy új távlatból érzékeltesse Jézus, a megtestesült örök Ige és Mária, az istenanya viszonyát. A Mária-dogmák

csodálatos tartalmát fejt ki Ratzinger bíboros 1975-ben tartott előadássorozata. Az Ó- és Újszövetség együttes szemlélésén keresztül sejteti meg Mária méltóságát és üdvtörténeti jelentőségét. Korunk embere gyakran kérdezi, hogy mit is kell tartani a Mária-jelenésekről. Mit tanít róluk az Egyház? Erre válaszolt Franz Courth professzor a „Mária-fórum“ címen megrendezett előadások folyamán (Eichstätti Katolikus Egyetem, NSzK, 1985).

A Mária-tisztelet két legbensőségesebb formája a májusi ájtatosságok és a rózsafüzér. Constantin Pohlmann a Szűzanya hálaénekét, a Magnificatot köti csokorba, hogy mi is Édesanyánk lábaihoz tehessek. Szébbnél szebb himnuszokkal és imákkal fonja körül biblikus gondolatait. A Szentíráshoz és az Egyházhoz vezet Hitter József bibliás szentolvasója. Egyszersmind példa, hogy milyen irányba haladjunk mi is Mária-tiszteletünkben, ha örömet akarunk szerezni az Istenanyának: Vele menjünk szent Fiához, Jézushoz.

Mária dicsőítésének és magasztalásának kimeríthetetlen gazdag anyagát találhatjuk költőinknél. Szűzi szépségétől, anyai szenvedésétől, megdicsőült tündöklésétől ihletett szívük az áhítat igazgyöngyeit termelheti ki a mi lelkünkben is. Ezért mindannyiuk – és mindannyiunk – nevében mondjuk egyik kiváló képviselőjükkal:

ÜDVÖZLÉG!

Magasztalja én lelkem az Urat
És Azt, akiben teljes az Ő kedve,
Akiben minden titkot megmutat,
Egyetlen szép mosollyá édesedve.
Hogy is lehetne hozzád más szavam
Legelsőbben, mint a magasztalásé!
Hadd mondok, százötvenszer, boldogan:
Áve Mária! Üdvözlég Királyné!

Magasztallak, mert nem hallgathatok.
Füst a szavam és az életem kérész,
Mégis, mégis: olyan állat vagyok,
Mely egyenesen jár és fölfelé néz.
Fölfelé néz, mert fönn valami van,
És föl beszél is: van kihez beszéljen
És ha beszélek: nem téreg magam,
De minden fölfelé nézők nevében.

(Sík Sándor, 1947)

MÁRIA AZ EGYHÁZ TANÍTÁSÁBAN ÉS ÁHÍTATÁBAN

Bevezetés

Régóta feszültség érezhető az Egyházon belül, amikor felmerül a kérdés: Mi a helye Máriának az egyházi tanításban, milyen tisztelet illeti meg, mikor helyes a rá vonatkozó katolikus áhítat. Ez a feszültség szokatlan mértékben erősödik az utóbbi években.

Egyesek a „Máriáról soha sem elég” állítást teszik fel fogásuk alapelveként. Mások ebben kettős veszélyt látnak. Egyrészt féltik a keresztény igazságok értékrendjét. Ennek központjában ugyanis Krisztus és a Szentháromság áll; Mária a kegyelmet nyert teremtmények sorába tartozik. Másrészt aggódnak a reformációból eredő keresztény közösségekkel folytatott párbeszéd miatt. Ezek nagy része ugyanis – jelentős kivételektől eltekintve – a Mária-tiszteletet a keresztény áhítat veszedelmes burjánzásának tekintti. (Ellenkező a helyzet a keleti egyházakkal kapcsolatban: velük szemben akkor lépne fel feszültség, ha mi katolikusok korlátoznánk Mária-tiszteletünket.)

Mindkét irányzat takar bizonyos egyoldalúságot. A „Máriáról soha sem elég” jelszót nem vehetjük mennyiségi értelemben: nem lehet ugyanis érdemleges cél, hogy pusztán gyarapítsuk a Mária dogmák, áhítat-gyakorlatok és ünnepek számát. A „soha sem elég” arra vonatkozik, hogy egyre mélyebben kell megértenünk Mária helyét s innét származó méltóságát az üdvtörténetben. Így nyilvánulhat meg mindinkább az, hogy milyen mélyen ágyazódik be ő a krisztológiai és szentháromsági igazságokba.

A vonakodó kritikusoknak viszont meg kell fontolniuk, hogy egyetlen más asszonyról sincs annyiszor és oly sokoldalúan szó a Szentírásban mint Máriáról. Mégpedig nemcsak epizódikusan, mint Judit és Eszter esetében. Máriánál ugyanis minden jelenet szoros összefüggésben áll Krisztus megtestesülésével, gyermekségével, nyilvános életével, szenvedésével valamint jelenlétével az Egyházban. A rá vonatkozó jelenetek szét vannak szórva az evangéliumokban; de a figyelmes olvasó láthatja, hogy mindez összefüggő hálózatot alkot: az egyes események

– mint egy tükörteremben – kölcsönösen a végtelenbe vetítik, megsokszorosítják és elmélyítik egymást.

Tagadhatatlan, a Szűzanya tisztelésének sokrétősége nehezíti meg, hogy helyesen nyilatkozzunk róla, és ez hozza magával az egyoldallúság veszélyét. De nem ugyanazt tapasztaljuk Fia fontosabb misztériumainál is? Nemde azért nevezhetjük Máriát az egek, angyalok és az Egyház királynőjének, mert érvényes az alaptétel, hogy mint az Úr „alázatos szolgálója” talált kegyet az Isten előtt? Lényegében azonban ez a két szempont egybefonódik már abban a kijelentésben, amely magától Máriától származik: „... letekinített alázatos szolgálójára. Lám mostantól fogva boldognak hirdet minden nemzedék...” (Lk 1,48). Aki elismeri az Írások tekintélyét, az nem vonatkoztathat el sem ezen kijelentés ténymegállapításától (az alázatos szolgálóra vett tekintettől) sem pedig ígéretétől (a soha meg nem szűnő dicsérettől). Hasonló ellentétpár nem áll távol a keresztény gondolkodástól: az Isten báránya, aki győztesként áll Atyja trónjánál, örökké „megölt Bárány” marad az élet könyvében (Jel 13,8); a népek apostola hosszasan ecsegteli, hogy ereje a Keresztrefeszítettel való hasonlóságban nyugszik, „... mert amikor gyöngé vagyok, akkor vagyok erős” (2Kor 12,10).

A Máriára vonatkozó igazságok látszólagos feszültségét mélyebbről is megközelíthetjük: minél inkább Istenre alapozza és építi vallási az életét, annál inkább világíthat rá az Úr az illető önállóságára – amikor jónak látja. „Én vagyok a világ világossága” (Jn 8,12), állítja magáról Jézus, mégpedig fenségét megillető kizárólagossággal. Ez azonban nem akadályozza meg, hogy ne állíthassa a vele egyesülő tanítványokról is: „Ti vagytok a világ világossága... a ti világosságtok is világosítson az embereknek, hogy jótetteiteket látva dicsőítsék mennyei Atyátokat” (Mt 5,14.16). S ismét megemlíthetnénk Pált is: saját világossága teljesen kialudt Damaszkusz kapuja előtt, hogy Krisztus gyújthassa meg benne világosságát s ezzel hatalmas fénycsóvaként ragyogtathassa be a földkerekséget.

Előadásunk első része ennek a viszonynak törvényszerűségeiben, a Máriára vonatkozó keresztény tanban próbál elmélyíteni, hogy a második levonhassa a helyes egyházi Mária-tiszteletre és Mária-áhitatra vonatkozó következtetéseket. Az Újszövetség mind a tanításban mind pedig az

Isten-tiszteletben eszkatológikus végérvényesség magát rejti magában. A Mária-tisztelet történelme tanúskodik is mindkét végérvényességről. Másrészt az Egyház és a ki-nyilatkoztatást értelmező tan keresztezi a világtörténelem egyre változó szakaszait: új szempontok merülnek fel, mások elhalványodnak; az egyoldalúságokra egyensúlyt keres az ember, bár gyakran a másik végletbe esik át. Kötelességünk tehát új és korszerű formában valamint a lehető legnagyobb teljességgel állítani azt, ami érvényes, s így biztosítani a maradandót.

I. Mária viszonya fiának személyéhez és művéhez

1. Új szempont

Mielőtt kifejezetten foglalkoznánk a Máriára vonatkozó tanítással, hasznos lehet, ha utalunk az emberek, főleg az anya és gyermeke közötti viszonyra. Ezt a szempontot valójában csak az újabb, dialogikus filozófia és szociológia helyezte helyes fénybe. Akkor jutottunk el ideig, amikor kivetkőztünk a görög gondolkodásmódból származó véleményből: a gyermek létrejöttében csak az apa tölt be aktív szerepet, az anyáé pusztán passzív. Ezen az elképzelésen még a keresztény felfogás sem emelkedett eléggé túl. Az új látásmód kialakulásában segített az a megfigyelés, hogy az újszülött gyermek, miután magzati fejlődése lezárult, igen tehetetlen állapotban van. Pontosabban: a kialakuló ember — az állatoktól eltérően — annyira rá van utalva a többi személyre, hogy tk. rajtuk — s rendszeren az anyán — keresztül ébred öntudatára. Az anya mosolyában fedezi fel, hogy létezik a világ, amely befogadta s szeretettel üdvözölte; s ebben a tapasztalatban tudatosan saját léte is. Csak korunkban kezdtünk illendő figyelmet szentelni ennek az emberi létet alapvetően meghatározó eseménynek, amely végigkíséri a növekedés és nevelés egyéb jelenségeit is: a gyermek táplálását s gondozását, környezetébe s a történelmi hagyományba való bevezetését. Jóval azelőtt, hogy a gyermek magtanul beszélni, kialakul közötté és anyja között az a néma párbeszéd, amely minden tudatos embernél feltételezi mások építő jelenlétét.

Jézus is főleg anyjának köszönheti emberi öntudatát, hacsak nem akarjuk feltételezni, hogy ezen a téren — ter-

mészetfeletti csodagyerekként – senkinek sem volt adósa. Ez utóbbi állítás azonban veszélyeztetné igazi embervoltát. A fenti gondolatmenetből tehát új szempont világít rá a követelményre: Máriának egyedülállóan szeplőtelennek kellett lennie. Kiténik ez, ha meggondoljuk, hogy – bármennyire egyszerű szavakkal is – ő vezette be Fiát a zsidó vallás mélységeinek megértésébe és értékelésébe. A „Magnificat” tanúsága szerint Mária is ennek a hagyománynak a teljességéből élt, amely az Ábrahám és utódainak tett ígéretekre alapul, és újra meg újra bizonyágot tesz Isten „írgalmas hatalmáról”, aki letaszítja a hatalmasokat s felemeli az alázatosokat. Úgy kellett tehát bevezetnie Jézust ebbe a hagyományba, hogy az ígérek tükrében képes legyen felismerni saját küldetését. Bármennyire is feltáruharott és elmélyülhetett ez a küldetés személyes imái és a benne lakó Szentlélek által, nem értékelhetjük le az emberek, főként Mária szerepét. Egyébként ismét vétenénk a normális gyermeki élet és tanulási folyamat ellen.

Az „egyetartozás” modern felfogásának fényében a gyermek és anyja közötti alapvető kapcsolat, szimbiózis nem szorítkozhat pusztán biológiai síkra. Lényege éppen szellemi szinten játszódik le. Ezért következtethetünk egy rendkívülien fejlett gyermek szellemi életéből anyja hasonló rendkívüliségére. Így ez a gondolatmenet új s megerősített formában vezet vissza a hagyományos tanításhoz.

2. Mária igenjének dimenziói

Egyértelműen elfogadott tétel, hogy Mária végső válasza, amit az anyjának, s rajta keresztül Istennek adott: „Az Úr szolgálója vagyok, teljesedjenek hát be rajtam szavaid”, Ábrahám és az egész választott nép hitének beteljesedése. Isten már Ábrahámtól mindent meghalladó engedelmisséget követelt Mária hegyén, amikor azt kívánta, hogy pont azt az ajándékot áldozza fel neki, amit hitéért kapott: az ígért fiát. Az ő áldozata azonban csak lélekben, nem pedig formailag teljesedett be. Máriánál viszont Isten elmegy a hit utolsó lépéséig. A kereszt lábánál nem lép közbe szabadító angyal: a felfoghatatlan és kibogozhatatlan hit-sötétben kell visszaadnia Fiát, a beteljesülés Fiát!

Isten már Jézus fogantatásakor olyan hitet követel tőle, amely végtelenül felülmúlja Ábrahámét — főleg pedig Sáraét, aki hitetlenül nevetett (vö. Ter 18,12). Isten Igéje, aki Máriában testet ölt, az egész személy, a lélek és a test befogadó igenjét igényli. Nem lehet benne semmiféle, még öntudatlan korlátozás sem. Az egész emberi természetnek kell fölkinálti a helyet a megtestesülés számára. A befogadás és megengedés azonban nem szükségszerűen passzivitás; Istennel szemben pedig a legteljesebb aktivitás, amikor a hitben történik. Szeplő tapadt volna tehát Mária hitéhez, ha igenjéhez a fenntartás legkisebb árnyéka is vegyült volna: „idáig igen, de tovább nem”. Következésképpen a Gyermek nem vehette volna birtokába az egész emberi természetet. Mária igenjének feltétel nélkülsége akkor tűnik ki a legvilágosabban, amikor igent mond házasságára Józseffel, s egyben Istenre hagyja, hogy hogyan egyeztethető ez össze a Tőle kapott új feladattal (vö. H. Schürmann: Das Lukas-Evangelium I., Freiburg i. Br. 1969).

A krisztológia feltételezi tehát Mária igenjének minőségét. Ugyanígy kívánja meg a két hozzáfűződő állítást is a szüzességről és az eredeti bűntől való mentességről. „Szeplőtelen fogantatása” ugyanis csak azt jelenti ki, ami nélkülözhetetlen igenjének korlátlanságához. Mert nem lett volna képes ily ártatlan nyíltsággal állni Isten teljes rendelkezésére az, akit bármily módon is érintett volna az eredeti bűn és annak következményei. A szüzesség pedig biztosítja azt a krisztológiai tény, hogy Jézus csak egy, mennyei atyát ismer el magának. Világosan kiderül ez a 12 éves válaszából: „A p á d és én szomorúan kerestünk. ... Nem tudtátok, hogy nekem A t y á m dolgaiban kell fáradoznom?” (Lk 2,48-49). Találón mondotta már Tertullianus; lehetetlen, hogy az embernek két apja legyen, s ezért Jézus anyjának szüznek kellett lennie. A krisztológiailag megalapozott szüzesség tehát nem nemiség ellenes s nem is pusztán a testi érintetlenségben találja meg értelmét (mintha csupán ez lenne fontos vallásilag), hanem Mária anyaságában. Azért kellett a Léleknek beárnyékoznia, hogy anyja lehessen messiási Istenfiának, akinek nem lehetett más atyja Istenen kívül. Ehhez pedig egész, a fentebb említett testi-lelki személyt átfogó igennel kellett felelnie. — Később is csak ilyen értelemben van helye a szüzességnek az Egyházban: Mária távoli követésében „osztatlanul” — Pál szavai szerint: testben és lélekben

szenként (azaz Istennek szentelve) – gondol arra, „ami az Úré” (1Kor 7,34). Léleki anyaság, amelyet Jézus azoknak ígért, akik tiszta hittel hallgatják és váltják tette Isten szavát (Lk 8,21).

Érdemes még egy pontot megfontolni az angyali üdvözléte. Az egész jelenet nemcsak Krisztus-, hanem Szentháromság-központú is. Felépítése szemmel láthatóan a Háromságos-Egy-Isten első kinyilatkoztatása. Az angyal egyszerűen kegyelemmel teljesnek nevezi Máriát és az „Úr”, Jahvé, az Atya üdvözlét hozza, akit már ismer a hívő zsidó. Amikor fontolgatni kezdi, miféle köszöntés ez, az angyal a második kijelentésben kinyilvánítja, hogy tőle fog születni a Magasságos Fia, aki egyszersmind messiás lesz Jákob házában. Kérdésére, hogy mit kell tehát tennie, a harmadik megnyilatkozásban kifejti neki az angyal: a Szentlélek borítja be árnyékával úgy, hogy Fiát joggal hívják Szentnek és Isten Fiának. Erre nyilvánítja ki Mária készségét, hogy minden teljesedjék be rajta, a szolgálon. Isten hármasságának fel kellett tehát tárulnia a Fiú megtestesülésekor. S mégsem szóhoz kötött magyarázatban adta tudunkra törvényeit Isten, mint a Sinai hegyen, hanem a teljesen és példaként hívő ember egzisztenciális vállalásában. Ábrahám szövetségi hitének beteljesedése részesedik a szentháromsági tapasztalatban, amely szükségszerűen kiindulópontja lesz az újszövetségi, egyházi hittapasztalatnak – mégpedig magának Máriának a életében. Mária életében is fedezhetünk fel hasonlóságot Jézusával: a názáreti szobácska bensőségességétől kezdve neveli őt Fia arra a szerepre, amelyben a kereszt alatt lesz része: legyen ősmintája az Egyháznak.

3. Mária felkészítése, hogy az Egyház anyja legyen

Elsőnek Mária nevelte Fiát messiási hivatására azáltal, hogy bevezette az Ószövetségbe. S mégsem ő mutatta meg Jézusnak, hogy ki is Ő és mi a teendője, hanem a Szentlélekben kapott s az Atyától küldetésére vonatkozó ismeretek. Megfordul tehát a viszony: a Fiú vezeti be anyját feladatának nagyságába és ismeretébe, míg érett nem lesz arra, hogy állhasson a kereszt tövében s utána imádkozva fogadhassa az Egyházban a mindent meghatározó Szentlelket.

Ez a nevelési folyamat eleve a Simeontól megjövendőlt tör jegyében áll, amelynek át kell járnia az anya lelkét.

Micsoda kíméletlen folyamat! Hasonló, többé-kevésbé rideg elutasítás jellemzi az összes Máriával kapcsolatos jelenetet, amely ránk maradt az evangéliumokban. Nem mintha Jézus nem lett volna engedelmes 30 éven át; erről kifejezetten biztosít az Írás (Lk 2,51). Ennek ellenére függetlenül és tekintet nélkül szakít meg minden, pusztán testi kapcsolatot, amelyhez oly szorosan fűződött a hit az Ószövetségben: ezután csak a testté lett Igébe vetett hit a fontos. S Máriában megvan ez a hit. Különösképpen megnyilvánul ez a kánai menyegzőn, ahol zavartalanul jelenti ki: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond.” S mégis, a tökéletesen hitből élőnek el kell tűnnie, hogy példaként szolgáljon Fia s a „testtől és vértől” való szakítás számára (igenlő válaszát mindenre fel lehet használni!) s éppen ezáltal nevelődjék a teljes és nyíltszívű hitre. Amint már láttuk, elég nyersen hangzik a Tizenkétéves válasza, aki Atyját állítja szembe vélt földi atyjával. Mostantól fogva egyedül az első számít, akár megértik földi szülei, akár nem. „Ám ők nem értették meg” (Lk 2,50). Szinte érthetetlenül kemény Jézus válasza anyja gyengéden kérő utalására a kánai menyegzőn: „Mit akarsz tőlem asszony?” Mária valószínűleg ezt sem értette meg teljesen. „Még nem jött el az én órá” (Jn 2,4), a keresztség órája, amikor Jézus anyja elnyeri a teljes jogot a közbenjárásra. Rendíthetetlen hite: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond” mégis kijárja az Eucharisztia érzékelhető elővétellezését, amihez hasonló előjel volt a kenyérszaporítás is. Csaknem elviselhetetlenül keménynek tűnik az a jelenet is, amelyikben Jézus tanítja a köréje seregülőket, de nem fogadja az ajtó előtt álló s őt felkereső anyját. „Ezek az én anyám és rokonaim! Aki teljesíti az Isten akaratát, az az én testvérem és anyám” (Lk 3,34). Kétségtelen, hogy ő Máriára gondol itt első helyen, anélkül, hogy megnevezné. De ki érti ezt így? Megértette ezt ő maga? Kísérjük Máriát hazafelé vezető útján, s képzeljük magunkat helyébe: a tör vájkál lelkében, mert úgy érzi, hogy legnagyobb kincsétől van megfosztva, élete értelmét veszíti el; hite, amely kezdetben érzékelhető bizonyítékokat kapott, most sötét éjszakának van kitéve. Fia most nem küld híreket működéséről, sőt mintha valamiképpen elhagyta volna. Ennek ellenére mégsem engedheti egyszerűen a maga útjára: követnie kell őt borús hitének aggodalmában. Egy másik alkalommal is névtelenül sorolják a hívek közé: amikor egy asz-

szony a tömegből boldognak hirdette az emlőt, amely Jézust táplálta. Az asszony már boldognak kezdő hirdetni azt, akit így dicsér majd minden nemzedék, de Jézus elhárítja: „Hát még azok milyen boldogok, akik hallgatják az Isten szavát és hűségesek is maradnak hozzá!” (Lk 11,28).

Gyakran az emberek nem fogják fel megfelelően, hogy milyen a kapcsolat a mezítelen hitbe való begyakorlás és a kereszt alatt állás között. Csodálkoznak és zavarba jönnek, amikor látják, hogyan bánik Jézus anyjával: csak „asszonynak” szólítja Kánában és a kereszten. Mintegy ő kezeli elsőnek a tört, amelynek át kell járnia Mária szívét. De egyébként hogyan érhetett volna meg arra, hogy álljon a kereszt tövében, ahol nyilvánvaló lett nemcsak Fiának földi csődje, hanem elhagyatottsága is Istentől, aki küldte? Pedig még erre is igent kellett mondania, hisz eleve beleegyezett Fia sorsába. S a halálkló Fiú mintha kifejezetten meg akarná tölteni anyja keserű poharát: visszahúzódik tőle, s másik fiút tol maga helyébe: „Asszony, nézd, a fiad!” (Jn 19,26). Legtöbbször Jézus gondoskodását látják ebben a jelenetben anyja további sorsáról (mert ebből a jelenetből egyszersmind az is kitűnik, hogy Máriának test szerint nem volt más gyermeke: egyébként felesleges és megengedhetetlen lett volna, hogy a szeretett tanítványra bízsa). De nem szabad a másik indítékot sem szem elől téveszteni: amint az Atya elhagyta a Fiút, úgy hagyja el ez anyját, hogy egyek legyenek a közös elhagyatottságban. Mária csak így lesz belsőleg felkészítve arra, hogy magára vállalja Jézus összes új testvérének és nővérének egyházi anyaságát.

4. Az Egyház ősmintája

A katolikus hagyomány idevágó anyaga oly mélyértelmű s oly szüntelenül átgondolmányos, hogy csak röviden utalhatunk rá. Ne tekintsük azonban emiatt jelentéktelennek vagy meghaladottnak, amikor az Egyházzal elmélkedünk, amint ez manapság — sajnos — megtörténik. Máriáról úgy rendelkezett Fia, hogy egyik apostolának s ezáltal az apostoli egyháznak védelme alá kerüljön. Így azt a középpontot illetve csúcsot ajándékozta Egyháznak, amely utánozhatatlan s mégis egyre követendő módon testesíti meg az új közösség hitét: a szepőtelen és korlátlan igent Isten teljes üdvtervére a világért. Ebben a középpontban

és ezen a csúcson az Egyház nemcsak jövődő örökkévalóság, hanem már most „szeplőtelen és ránc nélküli jegyes”, „Immaculata”, ahogy Pál kifejezetten mondja (Ef 5,27).

Az Egyháznak ez a kiváló tagja azonban nemcsak magának kapta rendkívüli tulajdonságait. Termékenysége új, s a kereszti kegyelméből ered az egész közösség és ennek minden tagja érdekében. Csak a bűn termelheti ki az emberben a „privát mentalitást”, mert megfosztja (latinul: privat) a közösségi szellemtől s az önzetlen közlés vállalásától. Minél tisztábban fogadja be tehát az ember Isten kegyelmét, annál magától érthetődőbben kész arra, hogy ne tartsa meg magának, hanem másokat is részesítsen benne. Jézus anyja Fia révén megkaphatta a legkiválóbb készséget a hitre és szeretetre; ezért egyúttal a legkiemelkedőbb öskép, valamint utánzandó s egyszersmind segítő példakép. Jól szemlélteti az egyetlen igazság két oldalát a Jézus anyjának kegyelmi palástjáról alkotott népies elképzelés: kiterjed az Egyház minden tagjára. Szem előtt tartandó azonban, hogy ez a kép nem lóg a levegőben. Mária nem egy pogány védőistennő felújított alakja. Teljes és egyházi igenje Fia személyére és művére utal, akit viszont csakis a Háromságos Isten egyik személyének foghatunk fel. Később rámutatunk még arra, hogy semmiféle egyházi áhítat nem állhat meg Mária személyénél. Mert ha egyházi és máriás az áhítatgyakorlat, akkor Márián keresztül közvetlenül és szükségszerűen Jézushoz vezet, általa pedig az Atyához a Szentlélekben.

Az a tény, hogy Mária az Egyház mintaképe, számos és korunknak jelentős meglátást, következtetést rejt magában. Első az, hogy az Egyházat legtökéletesebb magjában nőiesnek kell tekintenünk. Aki ismeri az Ó- és Újszövetséget, az nem csodálkozhat ezen. Már a zsinagóga nőként (jegyes vagy feleség) jelenik meg Jahvéhoz való kapcsolatában. Ugyanez jellemzi az újszövetségi egyházat Krisztushoz való viszonyában (vö. 2Kor 11,1), amelynek végső képét a Bárány menyegzőjére díszbe öltözött menyasszony ábrázolja (vö. Jn 19,7-8). Az Egyház nőiessége átfog tehát mindent, míg az apostoloktól s férfi utódaiktól ellátott szolgálati tisztség csupán egy szerep (funkció) azon belül. Egyre inkább tartasuk szem előtt ezt a viszonyt manapság, amikor arról vitázunk, hogy részesedjenek-e a nők a papságban. Mélyebben megfontolva ugyanis azt lát-

hatjuk, hogy evvel a változással a nő a többet szolgáltatná ki valami kevesebbért.

Az előzővel összefüggő, második megfontolás az Egyház szentségi megvalósulására vonatkozik. Ki képes az Egyházban valóban befogadni a szentségekben felkínált kegyelem teljességét, s ki képes ennek megfelelni, ha nem a Szeplőtelen Egyház? Mivel azonban az Egyház tagjai oly tökéletlenül fogadják magukba a kegyelmet, s oly gyakran csődöt mondanak, mögöttük áll az, aki teljes igennel fogadta be. Két példa szemléltesse a mondottakat. Az első a szentmise. Hol az a keresztény, aki igazán tudja, hogy milyen áldozatot is jelent az, hogy az átváltozás után az Atyának ajánljuk fel a Fiút mint a világ megváltóját? Csak az sejti meg valamiképpen, aki Mária áldozati vonásait szemléli: megsejti, miért kell és lehet – minden ellenvetés ellenére – a szentmisét Krisztus, de az Egyház áldozatának is tekinteni. S ki fogadja magához az áldozásnál oly tökéletesen a Fiút, mint ahogy ő maga nyújtja magát nekünk? Joggal imádkozzuk: „Ne tekintsd bűneinket, hanem Egyházad hitét”: a tökéletes hitaktust, amely sehol sem volt oly osztatlan mint Máriában. – A másik példát a gyónás szolgáltatja. Ki képes úgy felnyitni szívét, hogy bűnei legrejtettebb redői is feltáruljanak? Senki, azon kívül, aki lelke legtítkosabb zugát is felnyitotta Istennek, jól-lehet semmiféle bűn nem tapadt hozzá. A tökéletlenül gyónó mögött ismét a mintakép-Egyház áll Isten előtt – teljes átlátszóságával.

Végül nézzük azt az indítékot, amely a II. század óta foglalkoztatja a teológusokat. Amint Máriában elválaszthatatlanul egyesült a szüzesség és az anyaság, s a kettő egymást kölcsönösen feltételezi valamint megvilágítja, ugyanez megy végbe az Egyházban is. Mária és az Egyház azért igazán termékenyek, mert szűzen csak arra irányulnak, hogy Krisztussal egyesüljenek a Szentlélekben. Egyikük sem követ el házasságtörést bálványokkal (az Ószövetség kifejezését használva), illetve nem esik ideológiai eltévelyedésbe (korunk nyelvén szólva). Termékenyek Isten s a bennük működő kegyelem által: a szerető s reménykedő hit által, amivel választolnak a kegyelemre; a nekik ajándékozott részvétel által Isten minden embert üdvözíteni kész akarátában. Ebben az összefüggésben Mária kegyelmi palástjának képét alkalmazhatjuk bizonyos értelemben az Egyház szűzi és anyai termékenységre is:

kiterjed az egész emberiségre, ameddig csak ér Isten megváltó akarata. S ez a palást jelenti mind az Egyháztól kategorikusan megkövetelt apostoli tevékenységet, mind pedig a minden embert magába foglaló imát és az egész világért felajánlott szenvedést. Gondoljunk vissza a kánai jelenetre, ahol Mária — Jézus elutasító magatartása ellenére — rendíthetetlen hittel mondja a szolgáltnak: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond!” (Jn 2,5). Itt láthatjuk, milyen bizonyossággal viheti a világ megváltásáért imádkozó és szenvedő Egyház az Úr elé könyörgéseit és áldozatait, hogy meghallgattatást találjon.

5. Jézus és Mária

Mielőtt lezárnánk az egyházi tanításra vonatkozó fejtegetéseinket, még egyszer utalni kívánunk arra, hogy milyen egységet alkot a Fiú és az Anya az újszövetségi hitben. Az előbbi fejtegetések ugyanis ne keltsék azt a benyomást, hogy Mária alakja egyszerűen feloldódik az Egyházban, s most már ez utóbbi egyedüli tanúja Krisztusnak a világtörténelemben. Az Egyház bűnösök egyháza marad minden korban, s mindenekelőtt a szentek ismerik be bűnös voltukat. Ezért sürgette Szent Ágoston, hogy amíg a világ tart, naponként imádkozzuk az Egyházért a „bocsásd meg bűneinket”. A ténylegesen megtapasztalható Egyház soha, még hivatalos tisztségviselőiben sem felel meg hiánytalanul feladatainak. Ezért kényszerül mindenekelőtt arra, hogy segélykérő tekintettel forduljon Urához, de ahhoz is, aki ősmintája az Úrnak adandó válaszokban: ahhoz, aki egyedül volt képes feltétel nélküli igent mondani. Történelmi s konkrét személy marad tehát Mária, aki tagja az Egyháznak s ennél fogva az összes többi taggal együtt felelhet a kegyelemre, valamint begyakoroltathatja velük a helyes igenlő választ. Bár történelmi személy, mégis Krisztus kiválasztott szüzi anyja, akit kiemeltek Ádám gyermekeinek bűnös összefüggéséből, s Fiának oldalára állítottak, hogy vele együtt egyre inkább lehessen szolidáris minden megváltandóval.

Igy alkot egységet a Fiú és az Anya. Ezért nevezték őket kezdettől fogva új Ádámnak és új Évának, jóllehet világosan tudjuk, hogy Jézus, az örök Atyának a Fia egészen más fokon áll mint Mária, aki egyszerű ember. Bár Mária szeplőtelenisége és szentsége teljesen Isten és Krisz-

tus üdvözítő kegyelmétől függ, nem felejtethjük el azt sem, amit ennek, az egyházi tanítással foglalkozó résznek az elején mondtunk: mennyire akart függeni a Fiú anyjától, és mennyi köszönettel kívánt adósa maradni. Együtt szemléltetik, hogy miként viszonyul egymáshoz az Isten és az ember abban a szövetségben, amelyet az örök Isten szabadon köt az emberiséggel: Az ember tisztán Isten kegyelmének köszönheti, hogy kínálatának megfelellhet; Isten azonban független szabadságában nem tartja megvetendőnek, hogy oly mértékben tegye magát függővé az embertől, amennyiben ezt szabadnak teremtette, s a kegyelem-szövetségben komolyan veszi.

II. Mária az egyház tiszteletében

A fenti gondolatok gyakorlati alkalmazása szinte önmagától adódik. Aki akar hallgatni és figyelni az evangéliumra, az mindenekelőtt vegye éppen olyan komolyan azokat a jeleneteket, ahol Mária szerepel, mint a többit. Törekedjék arra, hogy ezeket a szétszórt, de összetartozó mozaikkockákat valóban egybeépítse s így észrevehesse Mária személyének és szerepének ragyogó összképét. Aki tudatosan vagy megszokásból nem törekszik erre, azt nehezen nevezhetjük az Ige figyelmes hallgatójának. Az ebből az összefüggésből nyert kép azonban nem áll elszigetelten, sem önmagáért. Minden elemében s minden tekintetben állandóan utal Krisztusra valamint Egyházára. Következésképpen egyetlen máriás áhítat sem szigetelheti el magát, ha katolikus akar maradni. Iránya mindig krisztológikus (s ebben háromságos) s egyházas kell legyen.

Nehéznek tűnik ez. A népi vallásosságban uralkodó irányokat tekintetbe véve csaknem lehetetlennek? Ismerjük ezeket az irányokat. Azt a látszatot keltik, hogy az imádkozó nép Máriában az anyai gondoskodó és megbocsátó isteni kegyelem megtestesült szimbólumát vagy ösmintáját (archetipusát) látja, mintegy szférájába emeli föl, s nem veszik figyelembe, hogy Krisztus műve a döntő.

Ez a benyomás azonban egyrészt nagyon téves lehet, főleg azokon a katolikus vidékeken, ahol jó a hitoktatás. Az imádkozó és zarándokló hívek nagyon is ismerik a kellő dogmatikai összefüggéseket. A közbenjáró és könyörgő Egyház tagjainak vallják magukat, s ahhoz fordulnak,

akinek Isten előtti közbenjáró hatalmát — joggal — a legnagyobbak tartják. A Krisztussal és Istennel valamint az Egyházzal való összefüggésre utalnak a leggyakrabban mondott Mária imák is. Másrészt találó lehet a benyomás azoknál a népeknél, amelyeknél nincs jó hitoktatás. Itt Mária gyakran szerepelhet úgy, mintha ő lenne az üdvözítés teljessége. Ezekben az esetekben meg kell szervezni a Püspöki Szinódustól és a pápától sürgetett hitoktatást, s szelíd okossággal ki kell igazítani a tévedéseket.

Semmi esetre sem gondolhatjuk azonban, hogy lehetetlen eltalálni a helyes mértéket a Mária-tisztelet gyakorlásában, ha az egyszerű ember is képes felfogni az apostoli hitvallásban kifejtett keresztény hit pontjait és lényeges összefüggéseit. A Mária-isztelelet akkor jár a helyes középúton, ha — jóllehet különböző módokon — elvezet az összes hitigazságok helyes megértéséhez és előmozdítja gyakorlatukat.

1. Mária tisztelete

Semmiképpen sem tévesztendő össze az emberek tisztelete és az imádás, ami egyedül Istent illeti. Az Ószövetség utolsó könyveiben láthatjuk, hogy micsoda tiszteletben részesítették a hívő zsidók nagy elődeiket: a pátriárkákat, Mózeszt és a prófétákat (vö. Sir 44-50) anélkül, hogy veszélyeztették volna az Istennek kijáró kultuszt. Az Újszövetségben, amint látni fogjuk, még szorosabb a kapcsolat a valóban tiszteletre méltó személyekkel a „szentek közösségének” titokzatos törvénye alapján, ami Isten rendkívüli ajándéka Egyházának. Csak az fejezheti ki az illendő és dicsőítő hálát ezért az ajándékért, aki megfelelően értékeli, amikor pedig személyről van szó, illően tiszteli. Mária teljes elfogulatlansággal tanúsítja, hogy tud erről a törvényről, amikor dicséri Istent, mert nagyot tett vele. Minden nemzedék pedig azáltal ismeri ezt el, hogy egyszerűen magát Máriát dicséri.

VI. Pál „*Marialis cultus*” (Mária tisztelete) c. apostoli írásában kimerítően tárgyalt a helyes Mária-tiszteletről. Elsőnek utal Mária helyére az Egyház megújult liturgiájában, utána rámutat arra, hogy Mária Isten igazi tiszteletének példaképe; végül irányelveket ad a Mária-tisztelet helyes megújítására: irányuljon a Szentháromságra, Krisz-

tusra, nyugodjék bibliai alapokon s ennél fogva legyen elfogadható ökumenikus szempontból, de ne hagyja figyelmen kívül korunk sajátos antropológiai hangsúlyait sem.

Fejtegetéseinkben érintettük ezeknek a szempontoknak nagy részét, még az ökumenikusát is, mivel a Szentírás közös kincse az összes keresztény felekezeteknek. A liturgikus szemszög az Egyház hivatalos istentiszteletének bensőséges és a Bibliából táplálkozó Mária-tiszteletét mutatja be. Az antropológiai szempont Máriát mint erős asszonyt állítja eléánk, aki – más szent asszonyokkal együtt – kitart a fájdalmak helyén, amiktől messzire menekült a legtöbb férfi, akik Jézus tanítványai voltak. Nem találjuk meg azonban Máriában az emancipált asszony harcos vonásait: egyedül Fia szolgálatáért él, s engedi, hogy rendelkezék vele kedve és akarata szerint. Hasonló szolgálat viszont minden keresztény korra érvényes, bármennyire is változhat ezekben a nő képe.

Mária tisztelete a legbiztosabb és legrövidebb út, hogy valóban eljussunk Jézus közelébe. Ha átgondoljuk életének minden szakaszát, megtanuljuk, hogy mit is jelent a mindennapi, tárgyilagos, túlzások nélküli és mégis bensőséges élet Krisztusért és Krisztussal. Mária életét szemlélve rendelkezésére állunk Istennek a hittel járó lelki sötétségben is; ugyanakkor megtanuljuk, hogy mennyire készenlétben kell élnünk, mert Jézus váratlan lépéseket is kívánhat tőlünk.

A leggyakoribb Mária-imádságok is az Úr élő közelségébe és a megváltás titkának teljességéhez vezetnek. Csak hármat említünk meg. Az Üdvözlégy, kivéve a záró könyörgést, kizárólag a Szentírásból vett szavakból áll: az angyal (Üdvözlégy kegyelemmel teljes), majd Erzsébet csodálatos üdvözlétéből (Áldott vagy az asszonyok között és áldott a méhed gyümölcse), amelyek egyúttal mutatják, hogy milyen a helyes Máriatisztelet. A hozzáfűzött záró könyörgés az Efezusi Zsinat krisztológiai címével tiszteli meg Máriát: „Isten anyja”, majd a lehető legegyszerűbben terjeszti elő az egyházban élő bűnös keresztények szívügyeit, kéréseit és könyörgéseit a jelenre és a mindent meghatározó halál órájára nézve.

Az Úr anyaga sem tesz egyetlen lépést sem a mondatokon túl. Három rövid állítás a krisztocentrikus (Krisztus-központú): a megtestesülés hírül adása, a Szűz beleegye-

zése s maga a megtestesülés végbemenetele. A három közbefűzött Üdvözlégy segít, hogy elidőzzünk a megtestesülés titkánál, amely bennünk, az emberiségben valósult meg, ugyanakkor arra készítet, hogy belépjünk a csoda hatósugarába. Az imádkozó keresztény tudja, hogy az Ige megtestesülése őrá is vonatkozik, benne is meg kell valósulnia, ha méltó akar lenni nevéhez.

S végül a rózsafüzér. Tagadhatatlan, hogy ez az ima nem mindig könnyű, és nem is ragad meg mindenkit egyformán. Kétségtelen azonban, hogy egybefonódik benne az egész megváltás-történet. Megjeleníti Jézus életének főbb misztériumait: gyermekkorát, életének végét a szenvedésben, feltámadását valamint megdicsőülését, amelybe bevonja Máriát is, mint az Egyház ősmintáját. Megjeleníti továbbá Jézus Atyjához intézett imáját (Miatyánk) valamint a Szentháromság megisméltódó dicséretét. Mindennek bevezetője a teljes Hiszekegy. Az Üdvözlégyek sorozata az ima szinte határtalan terét nyitja meg a szemlélődő hívő számára: tér, amelyet minden irányba keresztezhet. S hogy el ne vesszen, megálló helyet talál Máriánál, akiben — amint már utaltunk rá — először tárult fel a Szentháromság titka, s aki elkísérte a megtestesült Istent a bölcsőtől a sírig, illetve ezen is túl, a megdicsőülésig. Senki sem járta oly szorosan vele az utat, mint Mária, annyira, hogy testileg is magához emelte a mennybe, mint a keresztények zsongéját. A hívők egykor követni fogják azt, aki elsőnek kapta meg ezt az ajándékot. Valóban: a Biblia szemszögei szerint, biblikus szövegből felépített csodálatos ima a rózsafüzér. Éppen ezért ajánlja az Egyház évszázadok óta, hogy buzgón imádkozzák: mind az egyes keresztény mind pedig a közösségek.

2. Tisztelet és utánzás

Nem lenne haszna a távolból tanúsított tiszteletnek, ha Mária magatartása nem serkentene közvetlen követésre, sőt bizonyos fokig utánzásra. Ennél a pontnál felmerülhet az ellenvetés, hogy nekünk, keresztényeknek egyedül Krisztust kell követnünk és — Pál szavai szerint — utánoznunk is: egy másik személy utánzása zavaró közbevetés lenne. Ez a veszély azonban nem áll fenn. Ha ugyanis Máriánál minden Istennek adott szaván alapul s abból következetesen bontakozik ki, akkor igenje nem egyéb, mint

emberileg tökéletes visszhangja annak az istenemberi igenlő feleletnek, amit Jézus Atyjának adott: „Nézd, megyek, Istenem, hogy teljesítsem akaratodat” (Zsid 10,7), „Mert nem azért szállottam alá a mennyből, hogy a magam akaratát tegyem meg, hanem annak akaratát, aki küldött” (Jn 6,38). A Miatyánk magába foglalja minden keresztény számára ugyanezt a kijelentést: „Legyen meg a te akaratod”; könyörgés, amellyel Jézus az Olajfák hegyén, halálfélelmében fohászkodott. Mária igenjének lényege tehát egybeesik a Jézuséval, anélkül, hogy ebben szétfoszlan. Mária ugyanis elsőnek ejtette ki ezt az igent, s ezzel a maga részéről megteremtette a megtestesülés lehetőségét. Ezen felül az ő igenje jelenti az Egyház hívei számára a Jézus felhívásaira adott teljes és központi feleletet. Krisztus igenje és Mária igenje teljesen egybefonódik, jóllehet igaz marad, hogy Mária végső soron krisztusi kegyelemből jelenthette ki hívő készenlétét; másrészt pedig a Fiú sohasem tagadja, hogy mennyit köszönhet anyjának. Krisztus és Mária között tehát épp oly lehetetlen és értelmetlen vagy-vagyot felállítani, mint Krisztus, a fej és az egyház, a test között. Ha Krisztust mesterségesen elválasztjuk anyjától illetve Egyházától, akkor elveszti történelmi konkrétságát a keresztény áhítatban, s pusztán elvont fikcióvá lesz, amely légi tűnemény gyanánt leszáll a mennyből, s utána ugyanoda visszatér, anélkül, hogy belegyökerezne az emberi múlt hagyományaiba és beépülne a jövőbe.

Mivel Mária igenje szeplőtelen és tökéletes, ezért tiszteltetljes követése semmiképp sem jelent „külön-l elkíséget”. Az ellenkezője igaz: Az Egyházban jóváhagyott egyetlen lelkiesség sem engedheti meg magának, hogy ne legyen máriás, és a keresztény tökéletesség eme példaképe megkerülésével akarjon Istenhez jutni. Nincs egyetlen pont sem az Egyházban, ahol tisztábban hangozhatna fel és következetesebben válhatna életté a megkívánt hit igenje. S nem is létezhet keresztény tökéletesség, ha nem gyökerezik az Isten iránti korlátlan készségben. Ezt az alapbeállítottságot a történelem folyamán más és más módon ecsetelték: az atyák „szenvédély nélkülségnek” (apatheia) nevezték, a középkorban „higgadtságnak” (nem függeni a világi dolgoktól), Loyolai Szent Ignác „indifferenciának” (előre megelegetedtnék lenni mindavval, amit Isten számkra rendel). Mindez csak változata annak, amit Mária

már teljesített igénjével minden keresztényért sőt az egész emberiségért.

Természetesen a keresztényeknél ez az igen, ez az indifferencia és higgadság nem más, mint az élő, szerető és remélő hit aktusa, amelynek fundamentumába az első követ Ábrahám engedelmes készsége rakta le. Az alapmagatartás több lehetőségben bontakozik ki, s ily módon nyílik lehetőség különböző telkiségekre. Azonban minden ugyanabból a központból indul ki, és ugyanoda kell visszatérnie: Jézus Krisztus, Mária és az Egyház híveinek egyetlen igénjéhez. Ez az igen beleegyezés az Atya döntésébe, abba, hogy mindenkit és minden egyes személyt üdvözíteni akar. Az atyai döntés és az erre felelő igen közötti egységet azonban a Szentlélek valósítja meg.

Magától értetődően széles skála áll rendelkezésünkre, hogy követhessük Mária igénjét. Ő ugyanis nagyon sok helyzetben találkozunk velünk, amelyek közül csak néhányra emlékeztetünk: ő az egyiptomi menekülés bátor asszonya, a feltűnés nélkül szorgoskodó háziasszony, a csendes szemlélődő (aki – amint az Írás kétszer is hangsúlyozza – minden Fiára vonatkozó eseményt megőriz és fontolgat szívében [Lk 2,19.51]), a szegények szószólója (akiknek már nincs több boruk), ő a Fia hivatásbeli működését aggodó és szenvedő imáival kísérő anya, aki a legnagyobb fájdalmak között vált az Egyház ősmintájává (s egyétfonódik a Jelenések látomásának hangosan kiáltó, vajúdó asszonyával), s az imádkozó és tevékenykedő Egyházban ő a példája annak is, aki háttérben marad. Mindenütt találhatunk vele kapcsolatot: az Egyház minden személye és minden közössége kiválaszthatja azt, ari leginkább illik rá Mária utánzásából; mind ugyanahhoz a központhoz vezet.

3. Mária kimagasló helye a szentek közösségében

A mondottakból már az is világos lehet, hogy mily kevéssé szigetelhető el Mária a szentek közösségében. Az „Egyház anyjának” nevezhetjük, mivel anyja Krisztusnak, s következőképpen misztikus teste tagjainak. Ennek ellenére nővérünk is marad, s az is akar lenni.

A keresztények közösségét azonban nem hasonlíthatjuk össze a szokásos emberi csoportosulásokkal, amelyekben egyik tag a másik mellett áll; még azokkal a közösségekkel sem azonos, ahol mindenki egy irányba me-

netel, egyetlen eszme fűti a tagokat. A keresztény szeretetre, önzetlensége folytán, sokkal inkább jellemző az, hogy lelki javak sajátos közössége uralkodik az Egyházban. Minél tökéletesebben fejleszti ki magában a keresztény az önzetlen szeretetet, annál inkább részesedhetnek javaiból a többiek, mintha mindez övéik is lenne. Az egyesek nemcsak láthatóan egymásért vannak, hanem egyszersmind sugározzák is a többiekbe azt, ami a sajátjuk. A teljes önzetlenség és áttetszőség ugyanis nem más, mint Isten és Krisztus élete teremtményeikben. Mivel Mária a legtisztább az összes teremtmények között, saját magát a legmesszebbmenően sugározza: a szentek közösségében mindenkinek van valami máriás vonása.

Befejezésül valamilyen sajátos dologra szeretném felhívni a figyelmet, amit látszólag nem lehet összeegyeztetni az eddig elmondottakkal. Minden korban voltak az Egyházban Mária-jelenések. Mégis feltűnő, hogy a XIX. századtól kezdve megnövekedett a Mária-jelenések száma. Gondoljunk csak Catherin Labouréra, Bernadette (Lourdes), Melanie-re (La Salette), a beauring-i és fatimai gyermekek jelenéseire, – hogy csak a legismertebbeket említsük. Nem akarunk most ítéletet mondani az egyes jelenések valódiságáról, s annak sincs helye, hogy óvjuk az olvasókat a kétes vagy nyilvánvalóan nem igazi jelenésektől. Egyedül Lourdes-ra korlátozzuk mondanivalónkat, mivel az ottani jelenéseket már számtalanszor megvizsgálták és egyháziilag is igazolták. Éppen ezért elcsodálkozunk, hogy a „szép Hölgy“ mintegy meghatározást is ad önmagáról egy szegény gyermeknek, aki meg sem érti s mégis ismételve hallja a kijelentést: „Én vagyok a Szeplőtelen fogantatás“. Most nem a titok tartalma foglalkoztat minket, hiszen azt alig pár évvel a jelenések előtt ünnepélyesen meghatározták, hanem az önmeghatározás ténye. Hasonlót a többi jelenéseknél is megfigyelhetünk. Nem visszataszító ez az eljárás a szegény alázatos Szolgáló részéről, aki korunkban úgy lép föl, mint aki – úgy tűnik – saját magát állítja előtérbe? Összeegyeztethető ez a kép azzal, amit fejtegetéseinkben megrajzoltunk róla?

Csak két megjegyzést szeretnék tenni. Mária alázata vidám, elfogulatlan, gyermeki alázat, s nem a bűneitől megtört bűnös nő alázata. Az ilyen gyermeki alázatnak pedig eszébe sem jut, hogy valamit is saját magának, nem

pedig Isten adományának tulajdonítson. A „boldognak hirdet minden nemzedék” már mutatja, hogy alázata sajátos jellegű, s ha előtérbe is kerül, az azért van, hogy — Krisztushoz hasonlóan — saját esetében is Isten kegyelmére utaljon. Jézus mondotta: „Tanításom nem tölem való, hanem attól, aki küldött” (Jn 7,16), és „Aki engem látott, az Atyát is látta” (Jn 14,9). Az isteni Ige emberi szavai nélkül sohasem érthettük volna meg az Atya szívét: szükség volt arra, hogy a Fiú megértesse velünk az Atyát, akit emberi szem nem láthat. — Ez a gondolat vezet el a második megjegyzéshez. Talán éppen korunknak van rendkívüli szüksége arra, hogy láthassa Máriát. Mégpedig úgy, ahogy magát megmutatja, nem pedig úgy, ahogy mi szeretnénk őt elképzelni. Egyáltalában szükséges látni őt, hogy meg ne feledkezzünk az üdvösségben s az Egyházban betöltött szerepéről. Tulajdonképpen az Egyház ősmintájaként mutatja és nevezi meg önmagát, akinek vonásait nekünk is ki kellene formálni magunkban. Nekünk: azaz minden kereszténynek. S méginkább ki kell formálnunk az Egyházzal alkotott elképzelésünket. Szüntelen foglalkoztat bennünket a gondolat, miként alakíthatnánk át és tökéletesíthetnénk az Egyházat korunk igényeinek, ellenfeleink kritikájának és saját elképzeléseink modelljeinek megfelelően. Nem tévesztjük szem elől ílymódon az egyetlen tökéletes mércét, az ősmintát? Reformtörekvéseinkben nem kellene szemünket állandóan Máriára szegezni? Nem azért, hogy Egyházunkban halmozzuk a Mária-ünnepeket, áhítatokat, dogmákat, hanem egyszerűen azért, hogy tudjuk, mi is a valóságban az Egyház, az egyházas szellem és magatartás. De nem csúszunk így át a kemény valóságból egy irreális világba? Nem, mert emlékezünk Mária másik halk szavára: „Nincs több boruk”, és „Tegyetek meg mindent, amit csak mond”. Nem elegendők ezek a szavak arra, hogy fémjellezzék a szegényekkel, a rejtett és szegyenlős szegényekkel foglalkozó Egyház ősmintáját is? Nem éli ő a kinyilatkoztatás alaptörvényének legfelsőbb magját, miszerint Isten tetaszítja trónjukról a hatalmasokat és fel-emeli az alázatosokat, jóllaktatja az éhezőket, de üres kézzel küldi el a gazdagokat? Első és nagy szándékainkat újra megtaláljuk tehát Mária érzelmeiben, de most már úgy, mint egy nagyobb valóság részét Fia szándékaiban: Isten neve dicsőüljön meg a földön, jöjjön el az ő országa, s akarata valósuljon meg a földön is, miként a mennyben.

SION LEÁNYA

Az Egyház hite Máriáról – Elmélikedések

I. A mariológia szentírási háttere

Aki figyelmesen szemléli az egyház életét, az a szűz Máriával kapcsolatos hitigazságokban és a Mária-tiszteletben különös kettősséget fedezhet fel. Egyrészt úgy tűnhet, hogy a mariológia nem más, mint egy „kicsinyített krisztológia”, amely megmagyarázhatatlan okok alapján alakult ki. Egyesek szerint azt is lehetne állítani, hogy itt egy ősi vallástörténeti téma jelentkezik (mint ahogy sok minden más is kiirthatatlanul beleépült a kereszténységbe), hiszen történeti és teológiai okokra nem lehet hivatkozni: Hiányzik a történeti bizonyíték, mert Máriának Jézus életútján nyilvánvalóan alig van szerepe, kapcsolatukat inkább a félreértés jellemezte. Hiányzik a teológiai bizonyíték is, tudniillik az újszövetségi hitvallásban nincs helye a szűzi anyának. Inkább arra érezhet az ember kísértést, hogy pontosan megjelölje a mariológia kereszténységen kívül eső forrásait: az egyiptomi mítoszokat, az ősi anya tiszteletét, de mindenekelőtt az efezusi Dianát. (Ezért nevezték volna éppen az Efezusi Zsinaton először Máriát „istenszülőnek”, theotokos-nak...?)

Másrészt viszont szokás lett nagylelkűséget követelni a Mária-tisztelet különböző gyakorlataival szemben: ne legyünk puritánok, hagyjuk meg a regényeknek szeretett madonnájukat. A háttérben az a törekvés áll, amely a racionalizmus hulláma után vált egyre erősebbé a kereszténységben: elégüljenek ki az érzelmek is a vallás világában, és épüljön be a vallás nőről alkotott képébe a szűz és anyja eszméje is.

Nyilvánvaló azonban, hogy az áhítat érzelmeivel szemben tanúsított figyelem önmagában nem igazolhatja Mária tiszteletét.

Ha csak olyan semmitmondó alappal rendelkezne, mint amelyet bemutatunk, akkor a Mária-tisztelet pusztá szokás lenne – igazság nélkül. Ezek a szokások azután vagy kihaltnak mert gyökerük, az igazság kiszáradt, vagy meggyőződés ellenére burjánzanak tovább, s így szétrombolják az igazság és az élet közötti kapcsolatot, megmérgezik

az egész lelki-szellemi életet. Ennek beláthatatlan következményei lennének.

Szükség van tehát elmélyedő eszmélődésre. Mielőtt azonban egyes szentírási szövegeket elemeznénk, előbb az egészre, a teljes összefüggésre kell figyelnünk. Az egyes szövegeket csak így építhetjük be értelmesen arra a helyre, ahová tartoznak.

Megjelölhető azonban egyáltalán az a „hely” a Szentírásban — a keresztény ember hitének és imádságának alapszövegében — ahová a mariológia tartozik? Ehhez a kérdéshez módszertanilag előről visszafelé közeledhetünk, tehát az Újszövetségből kiindulva az Ószövetség felé. Megfordíthatjuk a sorrendet, s tapogatózva haladhatunk az Ószövetségből az Újszövetség irányába. Legjobb azonban, ha a két utat egyszerre járjuk, hogy lehetőség szerint teljes képet alkothassunk. Ha visszafelé olvasunk, tehát a befejezésből indulunk ki, s így közeledünk a kezdet felé, feltűnik, hogy az Újszövetség Máriáról alkotott képe maradék nélkül ószövetségi fonalakból van szöve. Egész világosan két-három hagyományréteg tűnik így elő, ezek tárnak fel, hogy Mária titkát megfogalmazzák.

Először az Ószövetség kiemelkedő értékű édesanyái kerülnek szóba: Sára, de mindenekelőtt Hanna, Sámuel anyja. Mária ábrázolásának második fonala a „Sion lányával” foglalkozó teológia, amelyben elsősorban a próféták fejezték ki a kiválasztás és szövetség titkát, Isten Izrael iránt tanúsított szeretetének misztériumát. János evangéliumában ismerhető fel talán a harmadik fonál, Évának, és egyáltalán a „nőnek” alakjában, amikor Mária szerepének értelmezéséről van szó.

Ezek a megfigyelések — amelyeket a későbbiekben még részletesebben elemezni fogunk — útmutatóul szolgálnak az Ószövetség felé. Rámutatnak azokra az elemekre, amelyek „jövőtől terhesen” rejtőzködtek ezekben a szövegekben. A később kialakult Mária-tisztelet és teológia lényegében ezen az alapon nyugszik: az Ószövetségben nagyon mélyen gyökerezik, teljes mondanivalójához alapvetően hozzátartozik a „nő teológiája”. Szemben egy nagyon elterjedt előítéllettel nélkülözhetetlen helyet foglal el a nő alakja az ószövetségi hit és jámborság egész szer-

kezetében. Nagyon ritkán méltányolják ezt a tényt kielégítő módon. Ennek eredménye az lett, hogy az Ószövetséget egyoldalúan olvasták, s így nem nyílt ajtó az Újszövetség egyházának Mária-tisztelete felé. Általában csak arra figyeltek, hogy a próféták keményen harcoltak az egyetlen Istenért, s a sokistenhit kísértése ellen. Ez, adott körülmények között azt is jelentette, hogy harcoltak az ég istennőjének eszméje, a termékenység kultusza ellen, amely Istent férfinak és nőnek képzelte el. A gyakorlatban harcoltak az istenséggé emelt nő templomi prostitúciós tisztelete ellen, amely a termékenységet kultikus kicsapongás formájában akarta bemutatni. A bálványimádást ettől kezdve szívesen nevezte az Ószövetség „fajtalankodásnak”. Valószínűleg ennek az elutasító állásfoglalásnak a következménye, hogy az istentisztelet a férfiak kizárólagos jogává vált, s a nőknek a templom előcsarnokában kellett maradniuk.

Ebből viszont teológiaiilag arra következtettek, hogy az Ószövetség hitében a nőnek pozitív szerepe nincs, a „nő teológiájáról” beszélni sem lehet, s inkább arra kell törekedni, hogy a nő a „teológiából”, azaz az Istenről szóló beszédből teljesen ki legyen zárva. Ez pedig azt jelentené, hogy a mariológiának szentírási háttere nincs, s benne a Bibliától idegen modell tört be a teológiába. E feltételezés szerint az Efezusi Zsinat következetes volt, amikor Mária számára az „istenszülő” címet állította és védelte, mert így biztosított helyet az Egyházban a pogány jámborság korábban elutasított „ősanja” számára.

Ennek a szemléletmódnak azonban ószövetségi előfeltételei tévesek. Ugyanis a prófétai igehirdetés – bár a „párban élő istenség” eszméjét, s az eszmének kultikus szinten megfelelő szakrális prostitúciót el is ítélt, – hitében és életeleiben magasrangú szintre helyezte a nőt, s ennek megfelelően a házasságot is. Azt is lehetne mondani, hogy ha a világszerte elterjedt termékenységi kultuszok teológiai alapot teremtettek a prostitúció számára, akkor Izrael istenhite közvetlenül a férfi és nő házassági közösségét állította központba. A házasság egyértelműen teológiát mutat be, s általa egy istenkép jut kifejezésre. Itt és csakis itt van értelme a házasság teológiájának, mint ahogy a prostitúció teológiájának alapját a termékenység kultusza teremtette meg. Az Ószövetségben természetesen

sok minden árnyékban marad, elsősorban az adott helyzettel való megalkuvás miatt, de Jézus döntését (Márk evangélium 10,1-2) és az efezusiakhoz írt levél teológiai értelmezését mégis az ószövetségi teológia következetes továbbfejlesztésének kell tartanunk. Ebben a következetes gondolkodásban bontakozott ki a szüzesség eszméje és valósága, amely a házasság teológiai megállapozásával szoros kapcsolatban áll, tehát ennek nem ellentéte, inkább gyümölcse és elismerése.

Közelítsünk ezek után a részletekhez. Amikor Mária alakjának újszövetségi bemutatására törekszünk, s a lényeges elemeket az Ószövetség világába vezetjük vissza, három jelentős fonalat találhatunk a női valóság teológiai ábrázolásában.

1. Első helyen Évát kell említenünk, aki Ádámnak, a férfinak szükségszerű kiegészítője: Ádámnak Éva nélkül „nem jó... lennie” (Ter 2,18). Éva nem a földből, hanem Ádamból vétetett. A borda „mondájában” a férfi és nő legmélyebb egymásrataltsága kerül kifejezésre. A teljes ember csak kettőjük egységében valósul meg. Az ember teremtményi rendeltetése ezek szerint csak a férfi és nő egységében jut kifejezésre, mint ahogy korábban, a Teremtés könyvének első fejezetében (1,27) az istenképiség kezdettől fogva a férfiban és nőben jelenik meg. Így, rejtett formában, kettőjük egymásrendeltsége miatt nevezhető az ember Isten képének. A szöveg természetesen az egymáshoz rendeltség kétértelműségét is bemutatja. A nő kísértést jelenthet a férfi számára, jóllehet minden emberi életnek ő lesz az anyja – innen származik neve is. Jelentősnek tartom, hogy ez a névadás már a bűnbeesés és Isten ítélő szavai után történt (Ter 3,20). Így juttatja kifejezésre, hogy a bűn nem rombolta szét a nő nagyságát és méltóságát. A nő őrzi az élet titkát, így áll szemben azzal a halállal, amely mint a „semmi” hatalma, szembeszegül Jahvéval, az élet teremtetőjével és az élő Istenével. A nő gyümölcset ugyan a halálnak adja át, – tehát mintegy rokon a kötelékbe kerül a halállal – mégis őrzi az életet, ezért ellentéte a halálnak. Hordozza az élet kulcsát, így a lét titkához, az élő Istenhez közelít; Istenhez, akitől vég eredményben minden élet származik, akit ezért egyszerűen „életnek” vagy „élőnek” lehet nevezni. A későbbiek-

ben látni fogjuk, milyen módon épül be ez az alapgondolat Mária megdicsőülésének dogmájába.

2. Az Ószövetség ígéreteinek történetében az ősatyák állnak ugyan elől, ők a történet hordozói, de különös szerep jut az anyáknak is. Sára-Hágár, Ráchel-Lea, Hanna-Peninna azok a párban fellépő női alakok, akik az atyák történetéhez tartoznak, akikről az ígélet megvalósulásának különös útja is függött. Mindig a termékeny és terméketlen állott egymással szemben, s meglepő módon a „kiértékelés” keresztülhúzza az emberi számításokat. Az archaikus gondolkodás számára a termékenység áldás, a terméketlenség átok. Itt azonban minden ellentétébe csap át: végül is a terméketlen az, áldott, a termékeny viszont visszaszorul a közönséges életbe, vagy nem egy esetben küzd az eltaszítás, a szeretetből való kizárás ellen. Az értékek megfordulásának teológiai tartalma csak lassan válik nyilvánvalóvá. Pál apostol ebből bontakoztatta ki a lelki születés teológiáját: Ábrahám igazi fia nem az, aki fizikailag származik tőle, hanem az, aki a puszta fizikai születésen kívül új módon, Isten ígéretet adó szavának teremtd ereje folytán részesül „új fogantatásban”. A puszta élet önmagában nem nevezhető gazdagságnak. Az életet teljessé az élet felett álló isteni ígélet teszi (lásd Róm 4; Gal 3,1-14; 4,21-23).

Az Ószövetség kifejlődésének korai pillanatában Hanna éneke — amely Mária Magnificat-jában újra felcsendül — bontakoztatta ki a kegyelem teológiáját: az Úr felemeli a porból a jelentéktelent, a szegényt kiemeli a hamuból (1 Sám 2,8). Hanna és Mária számára éppen ez a különös jelenség, az áldatlan-áldott asszonyok sorsa mutatja meg, hogyan fordul Isten a kicsinyek, a hatalom nélküliek, az eltaszítottak felé, hogyan mutatja meg irántuk érzett szeretetét. Az utolsó hely titka (Lk 14,10), az elsők és utolsók helycseréje (Mk 10,31) jelentkezik itt; az az átértékelés, amellyel a hegyi beszédben találkozunk, amely letaszítja trónjáról a gögre épülő emberi mércét. Első teológiai tagogatkozás formájában még a szüzesség teológiája is megtalálható: a földi terméketlenség igazi termékenységgé válhat...

3. Az ószövetségi kánon peremén, a késői írásokban új és teljesen eredeti típusként mutatkozik be a nő teoló-

giája: nagy, megmentést hozó női alakok, Eszter és Judit lépnek elő, akikben ősi hagyományszálakat is fel lehet fedezni (vö. Debora, Bírák könyve 5). Mindkét nő egy lényeges szempontból hasonlít a nagy „ősanyákra”: az egyik özvegy, a másik a perzsa királyi udvar háreméhez tartozik; mindkettő – bár eltérő módon – szorongatott helyzetben van; mindkettőben a „földrepiport” Izrael testesül meg, az az Izrael, amely özvegygé vált és gyászában kesereg, amelyet elhurcoltak, és gyalázattá vált a nemzetek között, s önkényüknek kiszolgáltatva rabszolgaként sínylődik. Ugyanakkor mindkettő Izrael legyőzhetetlen lelki erejét testesíti meg; Izraelét, amely a nagyhatalmak módján nem tud kevélykedni, de éppen ezért él annak tudatában, hogy ő legyőzi a hatalmasokat. A megmentést hozó nő, Izrael reményének megtestesítője lép így az áldott-áldatlan ősanynak mellé. Jellemző, hogy a nő, nem papnőként ugyan, de mint prófétanő és mint bíró-megmentő szerepel Izrael hitében, s ezzel jelzi azt a különleges helyet, ahová tartozik. Lényegében itt is megismétlődik a korábbi alapelv: a terméketlen és tehetetlen hozza a menekülést, mert őbenünk mutatkozhat meg Isten hatalma. A nő minden bűnbekelés után is az élet anyja marad.

4. A megmentést hozó nők történetének novellisztikus-teológiai feldolgozása feltételezte és újból kifejezte azt, amit a „nagy ősanynak” képében a prófétai igehirdetés teológiaiilag már feldolgozott és elmélyített, s amit a nő ószövetségi teológiája középpontjának lehet tartani: Izrael, Isten választott népe nő, szűz, szerelmesen szeretett feleség és anya. Izrael nagy asszonyai csak bemutatják, hogy mi a nép, a maga egészében. Ezeknek az asszonyoknak története nyújt alkalmat arra, hogy kifejtsék az Isten népének és a szövetségnek teológiáját. De éppen azáltal kerül a nő alakja az ószövetségi jámborság és ószövetségi istenkapcsolat legmélyebb rétegébe, mert őbenne konkretizálódott a szövetség, így ennek tartalmát és szellemi irányát is ő határozta meg. A szövetség fogalma ugyan kezdetben az ókori hűbéri szerződések modelljétől függhetett, amelyben a király határozta meg a jogokat és köteleességeket. A szövetségnek ezt a politikai-jogi fogalmát később a prófétai teológia egyre jobban elmélyítette, sőt túl is haladta: Jahve és Izrael szövetségi kapcsolata a házastársi szeretet szövetsége, amely Jahvét is mélyen

felkavarja és megrendíti (Ozeás nagyszerűen ábrázolja ezt): örök, meg nem szűnő szeretettel szerette Izraelt, a „fiatal lányt”. Haragudhat ugyan ifjúságának asszonyára annak házasságtörése miatt, meg is büntetheti, de végső fokon mindez önmaga ellen irányul, s neki, a „bensejében megrendült” szeretőnek okoz fájdalmat: eltaszítani nem tudja anélkül, hogy önmaga fölött ne mondana ítéletet. A szövetség örök és visszavonhatatlan, mert Istent, a „szeretőt” legmélyebb mélyében érinti: „Hogyan vethetnélek el, Efraim, hogyan hagyhatnád el, Izrael? ... Szívem elváltozott, egész bensőm remeg. Nem hagyom, hogy fellobbanjon haragom: Efraimot nem pusztítom el többé, mert Isten vagyok, nem ember; a kördöben élő Szent, és nem szeretem a pusztítást” (Oz 11,8-9). Jahve isteni mivoltát most már nem az igazolja, hogy büntetni tud, hanem az, hogy szeretete leronthatatlan és maradandó.

Izrael istenkapcsolatához tehát nem csupán Isten tartozik, hanem a nőként értelmezett Izrael is, „aki” szűz és anya egyszerre. Ennek a fölfogásnak köszönhető, hogy az emberi világban éppen a házassági szerződés által bemutatott hűség jelképe annak a szövetségnek, amelyre Izrael népi-nemzeti öntudata és az egyesek néphez tartozó tudata épül: az Istennel kötött szövetség alapján a házasság, tehát a férfi és nő kapcsolata a legalapvetőbb emberi közösség, s a legsajátosabb világ, amelyre az emberi történelem épül. A házasság teológiát hordoz magában, sőt egyáltalán csakis teológiai alapon lehetséges, ezen az alapon érthető. Mindenekelőtt azonban azt jelenti, hogy Isten mellett nem áll ugyan istennő, de a történelemben kinyilatkoztatott akarata szerint hozzátartozik Izrael, Sion lánya, a nő. Aki kihagyja a nőt a teológia egészéből, az tagadja a teremtést, a kiválasztást (Így az üdvösségtörténetet is), és megszünteti a teljes kinyilatkoztatást. Izrael asszonyaiban, az anyákban és megmentőkben fejeződik ki legtisztábban és legmélyebben, hogy mi a teremtés és a kiválasztás, hogy mit is jelent „Izrael”, mint az Isten népe. Mivel a kiválasztás és kinyilatkoztatás egy egységet képez, végső értelemben megtudjuk azt is, hogy ki és milyen az Isten.

Az Ószövetségnek ez a vonala természetesen befejezetlen marad és nyitott, hasonlóan minden egyéb gondolatához. Végső jelentéséhez csak az Újszövetség vezet el: abban az asszonyban, akit az „egyetlen igazi szent mara-

déknak", Sion igazi lányának lehet nevezni, s aki a megváltó anyja, istenanya lett. Elképzelhetetlen lett volna különben, hogy az Énekek Éneke bebocsátást nyer a kánonba, ha a háttérben nem húzódik meg ez a teológia, a szeretet és a nő teológiája. Ha magát a szöveget nézzük, profán szerelmi énekek voltak ezek, amelyekből erős erotikus szín sem hiányzott. Istennek Izraellel folytatott párbeszédként kerültek be a kánonba, s ezért ezek az olvasmányok messze túlmutatnak a pusztá allegória világán.

5. Az Ószövetség későbbi rétegeiben még egy különös vonalat fedezhetünk fel, amelynek igazi mondanivalóját magából az Ószövetségből nehezen tudnánk felismerni. Különös szerephez jutott itt a „bölcseesség” (Sophia) eszméje, amely minden valószínűség szerint egyiptomi világból jött, de beleépült Izrael hitébe. A bölcseesség közvetítőként szerepel a teremtés- és üdvtörténetben; Isten első teremtménye. A legtisztábban fejezi ki a Teremtő akaratát, ugyanakkor erre az akaratra adott legtisztább felelet is. Nyugodtan állíthatjuk, hogy éppen ez a feleletadás jellemzi a legjobban az ószövetségi bölcseesség eszméjét. A teremtmény ad feleletet, és ez a felelet olyan közel van Istenhez, mint egy szerelmes vagy játszótárs.

Az előzőekben már megállapítottuk, hogy az Újszövetség Mária alakjának értelmezésében az ószövetségi anyákra, Sion leányának teológiájára és Évára emlékezik, s összeköti ezt a három fonalat. Ehhez hozzá kell fűznünk, hogy az egyházi liturgia a nő ószövetségi teológiájának újszövetségi feldolgozását még kiegészíti azzal, hogy Eszter és Judit, tehát a megmentést hozó nők alakját is mariológiai szempontból értelmezi, és a bölcseességről szóló olvasmányokat is Máriára alkalmazza.

Ezt a felfogást évszázadunkban élesen bírálta a liturgikus mozgalom és a krisztocentrikus beállítottságú teológia. Azt hangsúlyozták, hogy ezeket a szövegeket krisztológiai módon lehet – s éppen ezért kell is – érteni. Ezt a gondolatot éveken át én is határozottan védelmeztem, míg végül egyre világosabb lett, hogy így éppen a bölcseességi szövegek sajátos valósága marad figyelmen kívül. Igaz ugyan, hogy a krisztológiába a bölcseesség eszméjének igen lényeges elemei épültek be úgy, hogy nyugodtan beszélhetünk a bölcseesség eszméjének krisztoló-

giai értelmű újszövetségi továbbfejlesztéséről. Egy „régteg” azonban így figyelmen kívül marad, mert ezt nem lehet maradék nélkül beépíteni a krisztológiába. A „bölcesség” akár héber, akár görög formájában, nőnemű szó, s ez nem lehet pusztán nyelvtani jelenség, ha a régiók nyelv-érzékét szem előtt tartjuk. A „Sophia” mint nőnemű szó a valóságnak azt az oldalát juttatja kifejezésre, amelyen a nő, a női valóságfelem áll. Ő az a felelet, amely a teremtés és kiválasztás isteni hívására hangzik el. Éppen azt juttatja kifejezésre, hogy van „tisztá felelet”, amelyben Isten szeretete visszavonhatatlan lakóhelyet talál.

Hogy a meglehetősen bonyolult problémakört teljesen feltárjuk, megemlíthetjük még, hogy a héber nyelvben a „lélek” szó is nőnemű (a görögben már nem). Így a lélekről szóló tanítás útján már sejteni lehet, hogy titokzatos, elfátyolozott formában a női valóság ősképe Istenben is megtalálható. A lélek és a bölcesség teológiája azonban két különböző hagyományszinten fut. Ha az Újszövetség felől közelítünk, a bölcesség a Fiúra, mint Igére utal, aki-ben Isten teremtetett mindent, másrészt viszont a teremtményre is, az igazi Izraelre. Ez megszemélyesült abban az alázatos szolgálólányban, aki egész lényét a „fiat mihi secundum verbum tuum” (teljesedjenek hát be rajtam szavaid) szavakkal fejezte ki. A „Sophia” a logos-ra, az Igére utal, aki alkotja, megalapozza a bölcességet; de jelenti a női feleletet is, azt a feleletet, amely magába fogadja és gyümölcsözővé teszi a bölcességet. Ha ezt a „máriás” elemet kivesszük a bölcességtanból, akkor eltűnik a Szentírásnak és a keresztény hitnek egy nagyon jelentős eleme.

Végső következtetésünk így hangzik: a nő alakja nélkülözhetetlenül hozzátartozik a biblikus hithez. A teremtés valóságát, a kegyelem termékenyséjét juttatja kifejezésre. Abban a pillanatban, amikor a választott népnek az a reménye, hogy Isten közeledik, konkrét, személyes formát ölt az Újszövetség Krisztusában, előlép a nő is. Az a nő, aki eddig típuszerűen Izraelt jelentette, s akit időlegesen Izrael kiváló asszonyai töredékes személyi értékben mutattak be, most új néven nevezve, a női valóság személyes összefoglalójaként jelenik meg (hiszen az elvi értéknek mindig konkrét személyben kell megjelennie, aki személyes valóságában utal azután az egyetemesre, hordozza

és kifejezi az elvi értéket). Ennek a nőnek neve Mária.

Aki a hitből kivonja, s tagadja a nő valóságát, az veszélyes vizekre evez, mert egy lépés választja el attól, hogy tagadja a teremtetést és a kegyelem konkrét megvalósulási útját — mintha egyedül Isten lenne tevékeny, az ember pedig játékbábu az ő kezében. Így éppen a Szentírás Istenét ismerné félre, akit pont az jellemez, hogy a teremtés és a szövetség Istene; az az Isten, aki számára azoknak büntetése és eltaszítása, akiket szeret, a szeretet szenvedésévé, vagyis keresztté válik. Istennek ezt a „történetét” a szentatyák nem véletlenül öltöztették a házasságkötés képébe, ahol Isten a hűtlenné váltak szenvedését magára vállalja, hogy most már örök szeretettel, visszavonhatatlanul kösse magához.

II. Az egyház hite Máriáról

Az előzőekben közvetlenül az ószövetségi kijelentésekről volt szó. Természetesen úgy, hogy az Újszövetségtől „visszafelé” olvastunk, tehát az Ószövetséget az Újszövetségbe helyezve szemléljük. Ez nem véletlenül történt. Az egész Újszövetség az Ószövetségre épül. Nem törekszik másra, mint hogy újraolvassa az Ószövetséget abban a fényben, amely a názáreti Jézus életéből sugárzik.

A mariológia viszont ennek a kapcsolatnak sajátos csomópontja, hiszen kizárólag Isten népének, mint jegyesnek prófétikus teológiájával való összefüggésében fedezhető fel. Az Újszövetség két „máriás” írójánál, Lukácsnál és Jánosnál is teljesen az Ószövetség hitének száláiból van fonva a mariológia. Ha Krisztus szavaiban, életében, szenvedésében, keresztjében és feltámadásában jelen van az „újdonság” (tehát a múlttól való elszakadás és a múlttal való törés), akkor Mária, aki hallgat és hisz, a folytonosságot testesíti meg: Izrael szegényei élnek benne tovább, akikről a boldogságok vallják, hogy „boldogok a lélekben szegények”. A nyolc boldogság alapjában a Magnificat szellemi központját ismétli új és új formában: a hatalmasokat letaszította trónjukról és az alázatosakat felfemelte. A Magnificat lényege egyúttal az Isten népe biblikus teológiájának is központja. Innen kiindulva ismerhetjük fel a mariológiai dogmák sajátos szerkezetét. Ezek ugyan nem vezethetők vissza egyértelmű újszövetségi szö-

vegekre, de kibonthatók a két Szövetség egységes szemléletvilágából. Ezeket az igazságokat csak az látja, aki felfedezi az egységet, azaz azt a szemszöveget, amely felismeri és lehetővé teszi a tipológiai értelmezést: a különböző külső történések belső összefüggését az egyetlen isteni történetben.

Ezek a felismerések egyúttal azokra az indítékokra is rámutatnak, amelyek alapján az újkorban gyanússá vált a mariológia, amelyek az ellene való lázadáshoz, vagy veszélyes romantikához vezettek. Ahol eltűnik az Ó- és Újszövetség egysége, ott nem marad hely egészséges mariológia számára. A két szövetség egységes látása biztosítja egyébként azt is, hogy a teremtéstan és kegyelemtan sértetlen maradjon. Az a tény, hogy az újkorban eltűnt a tipológiai látásmód (tehát a sok történetet egyetlen történetbe összefűző fonal iránti érzék), a két szövetség szétválasztásához vezetett. Ennélfogva a kegyelemtant elszigetelten szemlélték, ami érezhetően veszélyeztette a teremtéstant is. A mariológia tehát mintegy jelnek is tartható: jele annak, vajon a kereszténység súlypontjai megfelelő helyen vannak-e.

Ez nem jelenti azt, hogy az ószövetségi szövegeket jelentékteleneknek tartanánk. Csupán arra a szemléletmódra utaltunk, amely lehetővé teszi, hogy teljes mértékben kiaknázhassuk e szövegek értelmét és jelentéstartalmát. Nem akarunk most kimerítő és tudományos mariológiát bemutatni, inkább szemléltetően szeretnénk kifejezni a keresztény Mária-tisztelet alapigazságait. Rövidebb utat választunk tehát. Nem építjük fel lépésről lépésre a mariológiát az újszövetségi elemekből, hanem a három nagy Mária-dogmát állítjuk középpontba. Ezeknek jelentéstartalma viszont a biblikus háttérből szinte magától értetődően fog megnyilvánulni.

Melyik dogmákról van szó?

1. Az egyház legősibb és lealapvetőbb dogmája szerint Mária „szűz” (parthenos; Symbola DS 10-30; 42/64; 72; 150) és „anya”, sőt „istenanyának” nevezhető (theotokos; DS 251, Efezusi Zsinat). Ez a kettő szorosan összefügg: az istenanya elnevezés mindenekelőtt Krisztus isteni és emberi természete közötti személyi egységet akarja hangsúlyozni. Ez az egység annyira bensőséges, hogy

még a pusztán testi történések (mint pl. a születés) esetében sem lehet a személytől teljesen független, pusztán emberi Krisztusról beszélni. Ez volt különben a nesztorianusok elgondolása, akik az „istenanya” megnevezés helyett csak a „Krisztus anyja” címet akarták engedélyezni. Krisztus alakjának ilyen kettéválasztásában azonban — amikor a biológiai-emberit az isteni léttől finoman elválasztják — igen nagy jelentőségű antropológiai és teológiai döntés rejtőzik. Az „istenszülő” megnevezés mögött az a meggyőződés áll, hogy Krisztust a teljes egység jellemzi. A pusztán „testi” Krisztust sohasem lehet tisztán elkülöníteni, mert — miként ezt az újabb biológia tanítja — az emberben a „testi” is mindig emberi módon testi.²

Továbbá arról van szó, hogy Krisztusban az, ami emberi, egészen egyedülálló módon, vagyis mint az Istenember embersége valósult meg. Az isteni oly igaz és valóságos módon egyesült az emberrel, hogy az emberi lét egyetlen küszöbétől sem retten vissza, inkább áthatja az emberi valóság teljességét, tehát a testi valóságot is. Ebben az esetben azonban a születés sem nevezhető pusztán „szomatikus”, testi történésnek, mint ahogyan azt a jelenkor test- és teremtetellenes emancipációs bölcselete sugallná, amely a nemiségben jelentéktelen, s alapjában véve bosszantó járulékot lát, amelynek az igazi emberséghez semmi köze sincs. Ha viszont az ember egysége olyan mély, mint ahogyan azt a zsinatok hitvallása tartja, akkor Mária anyasága egészen szorosan kapcsolódik a megtestesülés titkához, s ennek a misztériumnak legbensőbb rétegét érinti. Így Isten Krisztusban való megtestesülésének krisztológiai tétele alapvetően mariológiai tétel is, s lényegét tekintve az volt már kezdetől fogva. A tétel megfordítva is igaz: a krisztológia csak akkor felel meg az egyház hite szerinti tanításnak, ha oly radikális, hogy Máriát is érinti és mariológia lesz belőle. A mariológiai jelentéstartalom jelentkezése mértéke annak, hogy a krisztológiai tartalmat teljesen kimerítettük-e.

A nesztorianizmus olyan krisztológiát gondolt ki, amelyből eltűnt a születés és az anya — tehát egy mariológia nélküli krisztológiát. Viszont éppen azért, hogy ilyen finoman „kioperálta” Istent az emberből, kirekesztette a születést és az anyaságot, tehát az egész testi valóságot, amellyel egyértelműen jelezte a keresztény öntudat számára, hogy igazában már nem beszél az „inkarnációról”,

a megtestesülésről. Így azonban nem csupán veszélyeztette Krisztus misztériumának középpontját, hanem szét is rombolta. A Zsinat tehát a mariológia által a krisztológiát is védelmezte. Ez nyilvánvalóan nem jelentette azt, hogy a krisztológia értékét csökkentő „versenytársat” állított fel, inkább azt, hogy a végső következményig vezetett Krisztus-hitet segítette győzelemre.

A hívő egyház – Máté és Lukács evangelisták alapján – úgy látta, hogy az anyaság és a szüzesség egységében valósult meg ennek az anyaságnak a különlegessége, amely egész embert igényelt annak érdekében, aki tőle születni fog. A szüzi anyában egyszersmind maradandó értelemben forradt eggyé az Ószövetség áldottja és áldatlanja, termékenye és terméketlenje. Ezidáig, ha valaki hajadon, s így terméketlen maradt, a magáramaradás és a jövőtlenség átkát viselte magán, s ezért igazi jelene sem volt. Most viszont már állandó érvénnyel mutatja be a lemondás és a termékenység titkát, s így – együtt a házassággal, amelyre lényege szerint utal – Isten sajátos világát tárja fel előttünk, aki a teremtesben és a megváltásban az embert keresi, az embert akarja megáldani.

2. Ugyanebből a gyökérből, az Isten népe teológiájából – s annak Mária anyaságában való beteljesüléséből – fejlődik ki lassan a meggyőződés, hogy Mária különös kiválasztottságát büntelensége fejezi ki: Immaculata conceptio (DS 2800–2804).

3. Mária büntelensége pedig azt a meggyőződést érleli ki, hogy részesedett Fia feltámadásában és a halál felett aratott győzelmében (DS 3900–3904).

1. Az alapvető dogma: Mária szűz és anya

a) Az újszövetségi szövegek

Sokan törekedtek már a keresztény hit és vallásosság „megtisztítására”, s evégett el akarták választani a lényegét a mellékeستől. Ez az igény ma, a történelmi gondolkodás korában úgy jelentkezik, hogy keresik, mi a legősibb a kereszténységben, amit egyedüli értéknek lehetne elfogadni. Ilyenformán azonban összekeverik az eredetét a régivel. Az egyház hite ezzel szemben a kezdetben formált kijelentéseket élő valóságnak tekinti, amelynek lényeges

szerkezeti törvénye éppen az, hogy bontakozni, fejlődni tud.

A következő kérdést tehetjük fel: Milyen utat járt végig az a hitvallás, amely Mária szüzi anyaságáról tett tanúságot? Eddigi módszerünknek megfelelően a választ nem szigorú és pontos tudományos elemzéssel keressük, inkább az idevonatkozó hagyomány növekedésének legfőbb szakaszait szeretnénk áttekinteni.

Jézus születése Pál apostolnál még nem játszik szerepet. Az ő hite teljesen a keresztben és a feltámadásban összpontosul. Egyetlen helyen jelentkezik egy „előjáték”, amely majd Máté és Lukács evangéliumának gyermeksgé-történeteiben nyer határozott formát. Amikor Pál a Galátákhoz írt levélben megállapítja, hogy Jézus „asszonytól született” (4,4), egyszerűen azt akarja mondani, hogy Jézus emberi természetét sértetlennek és teljesnek kell tartanunk. Jézus tökéletesen vállalta a „conditio humana”-t. Pál számára ez mindenekelőtt ezt jelenti: Jézus meghajolt a törvény súlya alatt, olyan vallást vállalt, amely törvénnyé vált, s ezért inkább félelmet, mint reményt, inkább elszakadást, mint egyesülést teremtett. Hordozta terhünket, hétköznapi életünk terheit. Ez a szentírási hely nem akar többet mondani. Persze ha a teljes összefüggésre figyelünk (mintegy „előreolvasunk”, tehát a későbbi fejlődést is szem előtt tartjuk), többet olvashatunk ki belőle karácsony titkának teológiájára nézve. Pál ugyanis Ábrahám fiaival, Izsákkal és Izmaellel kapcsolja össze a keresztényeket. Megállapítja, hogy nem az hordozza az ígéretet, aki test szerint származik Ábrahámtól, mint Izmael, hanem Izsák, akinek nemzése mögött a Lélek, az ígéret hatalmas ereje áll, vagyis Jézusból kiindulva a keresztény ember ebbe a lelki születési vonalba állítható be, tehát Izsák leszármazottjának tekinthető; a krisztushívő részesül az új, „Ábrahám szerinti” születésben (Gal 4,21-31).

Ez azonban előjátéknál nem több, Pál nem szövi tovább a fonalat. Ezt először Máté és Lukács teszi, mégpedig két módon. Elsősorban a „családfa” különös szerepére kell itt figyelni, amely Jézus eredetét mutatja be, de egyúttal kísérlet a lényeglátásra is. Máté nemzetségtáblája azt igazolja, hogy Jézus Ábrahám fia; legfőképpen azonban azt, hogy ő az „igazi Dávid”, aki a reménység jelét hordozta. Dávid király mint jelkép mindig többet jelentett

népe számára, mint ami történelmi valóságában volt. Lukács továbbfejtegeti ezt a gondolatot, s Jézus útját egé-
detése. Benne mindaz egyesül, ami az emberben szétöre-
szen Ádámig követi, Ádámig, aki „Istentől származott”
(3,38). Ádám azonban már maga „az ember”. A hozzá ve-
zető nemzetségtábla azt akarja bemutatni, hogy Jézus nem
csak Izraelnek egy jó királyra való várakozását teljesi-
tette be, hanem feleletet kapott benne általában „az em-
ber” is; az, aki tévedések között, tapogatózva keresi ön-
magát. Jézus mindenki számára az az ember, akiben be-
teljesült az Istentől való származás; megvalósult isteni kül-
dezett, mert ő azzal az Istennel kapcsolt mindent össze,
aki az embernek létet adott, s akit az ember minden elve-
szettségében is keres. Jézus „Ádám”: maga az emberi lét,
éspedig azért, mert ő Istené.

Mindkét nemzetségtábla tehát Jézus történelmi és
egyetemesen emberi összefüggéseit domborítja ki. Mind-
kettő meg van azonban győződve arról, hogy Jézus csak
azért nevezhető a történelem tékélletes gyümölcsének,
mert benne új erő jött a történelem kiszáradt fájába. Ez
azt jelenti, hogy ő nemcsak „alulról” érkezett közénk. En-
nek a fának gyümölcse ő, de ez a fa csak azért tud gyü-
mölcöt teremni, mert „fentről” termékenyült meg. Jézus
ugyan lentől származik, de egyúttal fentről is; a két kije-
lentés nem mond ellent egymásnak. Ő teljesen ember,
gyümölcse a földnek, de ez csak azért lehetséges, mert
nemcsak ebből a földből való. Máté ezt úgy mutatja be,
hogy a családfában az egyes tagokat nemzedékről nem-
zedékre, „és nemzette” szóval kapcsolja össze, de ez az
utolsó lépésnél megtörik: József a férje Máriának, akiből
származott Jézus, akit Krisztusnak neveztek (1,16). Lu-
kácsnál viszont az látható, hogy Jézus nem József fia, ha-
nem csak „az ő fiának tartották”, tehát jog szerint így so-
rolták be (3,23).

A Jézus gyermekiségéről szóló elbeszélések tovább
bontják ezt a különös, titokzatos utalást (Mt 1,18-25; Lk
1-2). Nincs szükség arra, hogy ezeket részletesen ismer-
tessük. Lukács szövegének egyetlen részletére kell csu-
pán röviden kitérnünk, mert fontos Mária alakjának meg-
értéséhez. Már a pontos helymeghatározás is jelentős, hi-
szen Lukács egyértelműen szembeállítja Keresztelő János
történetével. A Keresztelő születésének meghirdetésére a
templomban kerül sor, s egy éppen szolgálatban levő pap

részesül benne; a törvény hivatalosan előírt rendjének felel meg, az istentisztelethez, annak helyéhez és a papi hatalom hivatalos hordozójához kapcsolódik. A Máriának adott híradásban viszont egy nő részesül, a félig pogány Galileának egy olyan jelentéktelen falujában, amelyről sem Josephus Flavius, sem a Talmud említést sem tesz. Ez azonban „a zsidó gondolkodás számára rendkívüli dolog volt; míg most Isten ott és annak nyilatkoztatja ki magát, ahol és akinek akarja”.³ Új út nyílt meg itt, amely nem a templomhoz, hanem Jézus Krisztus egyszerű emberi léteéhez vezet. Ő az igazi templom, az Istennel való találkozás sátora.

Az a mód, ahogyan az angyal köszöntötte Máriát (Lk 1, 28-32), teljesen Szofonías próféta látomásának megfelelően történt (13,14-17): az ott megszólított „Sion leánya” Mária, akit felhívnak, hogy „örvendezzen”. Ő az, akinek kijelentik, hogy az „Úr vele van”, akiben megszűnik a félelem, mert az Úr jön hozzá, hogy megváltsa. René Laurentin szépen jegyzi meg ezzel kapcsolatban: „... Mint már sok esetben, Isten szava vetőmaghoz hasonlít... Érthető, miért ijedt meg Mária ettől a híradástól (Lk 1,29). Félelmét nem az okozza, hogy nem érti, miről van szó, vagy kicsinyesen megriad a hallottaktól, mint ahogyan azt egyesek gondolják. Inkább az Istennel való találkozás rendíti meg, azt a kimondhatatlan örömet érzi, amely még a legerősebb természetű embereket is megrázza”.⁴ Az angyal híradásában — úgy ahogy ezt Lukács közli velünk — Mária igazi alakját ismerjük meg: ő az igazi Sion, akire a történelem szörnyű megpróbáltatásai között minden remény irányult. Ő az igazi Izrael, aki egybefoglalja az Ó- és Újszövetséget, elválaszthatatlanul összefonja Izraelt és az egyházat. Ő az „Isten népe”, mert Isten kegyelmet osztó hatalma arra képesíti, hogy igaz gyümölcsöt érleljen.

Végül még arra kell figyelnünk, amit az evangelista az új fogantatással és születéssel kapcsolatban oly megdöbbentően fogalmaz: „a Szentlélek száll rád és a Magaságos ereje borít be árnyékával, áraszt el”. A parallelismus membrorum (a tagok parallelizmusa) értelmében a két különböző hagyományból kiemelt jelkép szól itt a titokzatosról és a kimondhatatlanról. Az első kép a teremtéstörténetre utal (Ter 1,2), s így új teremtesnek mondja azt, ami most történt: Isten, aki a semmiből hívta létre a létezőket, akinek felke a mélység fölött lebegett, s aki,

mint teremő lélek, mindennek léalapja — ez az Isten új teremőst indít útnak a régiből és a régiben. Így a legnagyobb nyomatékkal hangsúlyozza azt a radikális lépést, amely Krisztus érkezését jellemzi: újdonsága annyira jelentős, hogy a lét gyökerét érinti; csakis Isten teremő hatalmából eredhet, semmi másból. A második kép — „a Magasságos ereje borít be árnyékával” — Izrael istentiszteletének teológiájához tartozik. Arra a felhőre utal, amely beárnyékolta a templomot, s így Isten jelenlétét hirdette. Mária az a szent sátor, amely fölött Isten rejtetten jelen van és cselekszik.

Mielőtt mindezt teológiai szempontból kiértékelnénk, két kérdésre kell választ adnunk. Az első a Máté és Lukács által feldolgozott hagyomány eredetére vonatkozik. A legújabb szentírásmagyarázat kimutatta, hogy az anyag feldolgozásába mindkét evangélista beleszőtte saját teológiai szándékait és meglátásait is. A hagyománytól kapott anyaghoz járuló „írói” munkát az evangélisták esetében nem szabad jelentéktelennek tartanunk. A szentírásmagyarázat természetesen azt is kimutatta, hogy az evangélisták olyan hagyományos anyagot használtak, amelyet az előző keresztény közösségek formáltak ki. Heinz Schürmann véleménye szerint egy, a hatvanas években Judeában élő közösségre lehet gondolnunk, amely ezt a hagyományt hordozta.⁵ Abban sem lehet kételkedni, hogy Lukács Máriára — egyúttal Jézus testi rokonainak nagyobb körére — hivatkozik (2,19.51). Ezeknek a részeknek az evangéliumba való fölveteléről azt mondhatjuk tehát, hogy itt a hagyomány sajátos útjával találkozunk. Arról van szó, hogy ezt a hagyományt előbb privát, szűkebb körben őrizték, s ez került be később az Egyház nyilvános igehirdetésébe. Evvel kapta csak meg az egyetemesen egyházi hagyomány rangját. Számomra ez egy nagyon fontos megállapítás, amikor e hagyományoknak koráról van szó, különösen azért, mert ezt a „korproblémát” még ma is sokan emlegetik. A húsvéti eseményekről szóló hagyományt nem kora különbözteti meg a karácsonyi eseményektől. Lukács a születéssel kapcsolatos történeteket Mária emlékezetére vezeti vissza. Így semmi alapunk sincs arra, hogy bizalmatlanok legyünk e hagyomány teológiailag kiértékelt magjával szemben. Meg kell még azt is említenünk, hogy szó van az „Úr testvéreiről” is, s ennek a rokoni cso-

portnak súlya és szerepe lehetett az elbeszélések kialakulásában.

Ami tehát a történetek magját illeti, nem lehet azt mondani, hogy itt különböző korú hagyományokról van szó, csupán azt, hogy különböző hagyományoknak az igehirdetésben először eltérő rangja volt. Krisztus megvallásában csak az érlelődés későbbi szakaszában vált mélyebb értelművé és szükségessé, hogy az Egyház közös és nyilvános igehirdetésébe beépítsék a születés történeteinek hagyományát. Ez akkor történt meg, amikor e történetek evangéliumi helye elkészült, s amikor azt az időhatárt is átlépték, amelyet éppen ezekkel a történetekkel szemben tanúsított tisztelet kívánt.

Második megjegyzésünk a tanítás további újszövetségi kibontakozására vonatkozik. Ha Pállal kapcsolatban „előjátékról” beszéltünk, akkor Jánosról azt kell mondanunk, hogy ő mindazt, ami egyszer megtörtént, egyetemes és lelki szintre emelte fel. Nem nevezhetjük ezt „utójátéknak”, inkább — zenei hasonlattal élve — fűgáról van szó, amelyben az egyszer felvetett téma egyre új változatban jelenik meg. Evangéliumának előszavában János azokat nevezi keresztényeknek, akik „nem a vérnek vagy a testnek a vágyából s nem is a férfi akaratából, hanem Istentől születtek” (1,13). Itt a Pál apostol által kiemelt motívum új egységbe szövődik Máté és Lukács hagyományával: keresztény az, aki belép Jézus Krisztus új születésének misztériumába, részesül a születése által lehetővé tett újjászületésben. Természetesen itt is fölmerül az a vitatott kérdés, amelyet a negyedik evangéliummal kapcsolatban oly gyakran hangoztatnak: nem akarta János itt is a felszínes, „vulgáris” értelmezést lelki, egzisztenciális szintre felemelni, mint ahogy ezt a szentségek (keresztség, oltáriszentség) és a végső események (feltámadás már most és az utolsó napon) esetében tette? Értelmezésünkkel nem hozzuk le őt ismét abba a világba, amelyen ő végeredményben túl akart jutni? Eszmeifuttatásunk során nem szükséges tovább vitáznunk erről a kérdésről. A téma lényegét érintő igazság azonban nyilvánvaló: a negyedik evangélium lelki-szellemi világának igazi erőt az ad, hogy reális alapja van. Az „egzisztenciális” nem mondana semmit, ha csupán a semmit értelmezné. A keresztény újjászületés azért vált lehetségessé, mivel Jézusban

valóságosan megtörtént, így mindannyiunk előtt megnyitotta a lehetséges utat.

b) A szűzi anyaság teológiai jelentése

Ezekkel a megjegyzésekkel már meg is közelítettük a szűzi anyaság jelentéstartalmát. Kérdésünk: miért beszéltek az első hívők tovább erről a tényről, miért kerültek be ezek a történetek az Egyház nyilvános és közös hagyományába? Csak akkor ismerhetjük fel, hogy milyen komolyan kell fogadnunk Mária szüzességéről és anyaságáról szóló híradásokat, ha a fölített kérdés teológiai háttérét sikerül megvilágítani. Mi késztette tehát a híveket erre a lépésre? Két jelentős okra szeretnék rávilágítani.

1. Ez a tétel Isten emberre irányuló tetteről, tehát magáról az emberről szól. Jézus fogantatása és születése azt jelenti, hogy Isten új tettel és jelentősen magasabbrendű szinten lépett be az emberi történelembe, mint amely az egyes emberek érkezésekor történik. Isten itt mindent újrakezd. Ez a kezdés új teremtnéknévezhető, mert Isten egészen sajátos beavatkozását kívánta. Valóban „Ádám” jelent meg itt, aki most még egyszer, magasabb szinten „jön Istentől” (I. Lk 3,38). Nyen szülésre csak a „terméketlen” képes: ami Izajásnál még ígélet (54,1), az most Lukácsnál Mária titkában valósággá vált — az emberi szempontból eltaszított, terméketlenné vált és hatalmát vesztett Izrael gyümölcsöt termelt. A terméketlen és reménytelen emberiségben Isten Jézus által új kezdetet teremtett, amely tehát nem saját történetének eredménye, hanem felülről kapott ajándék. Új ember megvalósulásáról van tehát szó. Az előtte fellépő kiválasztottakkal ellentétben nem csupán részesül a Lélekben, hanem földi létében már eleve a Lélek által van, s ezért beteljesíti minden prófétát, ő az igazi próféta. Mária, a terméketlenségében is áldott így válik a kegyelem jelévé, rámutat arra, ami igazán termékenységet és megváltást ad: a készséges nyitottságra, Isten akaratával szembeni tökéletes átadottságra.

2. Elsősorban viszont egy krisztológiai gondolatra kell figyelni, amelyet Schürmann így fogalmaz meg: „Mivel Istenben kell látnunk a gyermek eredetét, azért lesz ő maradék nélkül „szent”. Nem csupán az anyaméhben tölti el őt a Szentlélek, amint ezt Jánosról olvassuk (Lk 1,15),

hanem a Lélek ad neki teremtmő módon létet és életet, s megszenteli legbensőbb lényegét is.⁶ Eppen ez a Jánossal való szembeállítás — aki rokon az anyaméhtől hívott Jeremiással (Jer 1,4), és az ószövetségi istenküldötte embert testesíti meg — mutatja, miről is akar Lukács beszélni: Ő több, mint egy próféta, Ő a „Fiú”, mert pusztá létezése is a Lélek gyümölcse.

3. Hans Urs von Balthasar Mária szüzi anyaságát még mélyebb okból, az emberlét és a megtestesülés logikájából is levezeti. (Ezt az istenszülő megnevezéssel kapcsolatban már láttunk). Ha a Fiú valóban megtestesült, akkor ez az esemény mindenképpen a „test” valóságát is érinti. A tételt meg is fordíthatjuk: mivel az ember valósága egy és oszthatatlan, a test fölvétele a Logos személyi központjába. A megtestesülés — annak ellenére, hogy az Isten és ember közötti lényeges különbséget állítanunk kell — konkrét életegységet jelent. Jézus emberi természetével kapcsolatban ez azt jelenti, hogy egész valósága belépett a Fiúnak az Atyához fűződő kapcsolatába, gondolkodása és létezése Tőle van és Őreá irányul. Hallgassuk most meg Hans Urs von Balthasart: „... Lehetséges lett volna, hogy az a férfi, akinek oly egyedülálló kapcsolata volt a 'Mennyei Atyával', akinek mindent köszönhetett, akire rábízta magát és akinek mindent visszaadott, lehetséges lett volna, hogy még egy másik atyának is hálát kellett volna adnia? Durván kifejezve: lehetett volna két atyja, ami emberileg arra kötelezte volna, hogy mindkettőnek hálát adjon? Ő nem a mi „apanélküli társadalmunkban” élt, amelyben a negyedik parancs szinte teljesen jelentéktelenné vált, ahol a szülők és gyermekek viszonyát már nem a gondoskodás és tisztelő szeretet teljes embert igénylő kapcsolata jellemzi, hanem szinte egy véletlenszerű nemi közösség, amely a gyermeket a szülőjével szemben semmi lényegesre sem kötelezi... Jézusnak a mennyei Atyához fűződő kizárólagos kapcsolata nem sértette volna lelke mélyén a kézműves Józsefet, ha ő lett volna test szerinti apja? S az a Jézus, aki a tízparancsolat megtartására oly kemény szavakkal hívta fel a figyelmet (Mk 10,19), megszeghette volna azt, amely minden kultúra számára oly jelentős?”⁷

A földi apa nélküli születés ezért a legmélyebb és szükségszerű alapja és magyarázata annak, hogy Jézus

egyedül Istent nevezhette „az én Atyám“-nak; ő mint ember is Fiú, fia volt ennek az Atyának. A József-nemzetség-tábla, amelyet mindkét evangélista hoz, Jézusnak kora társadalmában elfoglalt jogi helyzetére, továbbá Dávid királyra, s így Jézus messiási küldetésére utal. A szűztől való születés viszont a fiúságot juttatja kifejezésre, az Atyára utal; tehát arra, ami Jézus számára végtelenül fontosabb volt, mint messiási mivolta, hiszen ez utóbbira nem sok súlyt fektetett (legalább is abban az értelemben, ahogy azt kortársai – és a kortársak Ószövetség-magyarázata – értették). A szűzi születés teremti meg alapját annak, ami a Fiú. Így teljesedhet be maradandó és Izraelen túlmutató módon minden messiási remény.⁸ Az új születés (nova natiuitas, mondja a Római Liturgia) feláldozza az emberi termékenységét, feláldozza azt, hogy az ember maga rendelkezék élete felett és maga tervezze meg azt. De éppen ezért mondható Mária vallóban „istenszülőnek“ és nem csupán egy véletlenszerű testi esemény hordozójának. Az a tény, hogy a „Fiút“ szüli, azt jelenti, hogy a terméketlenségig átadja magát. Most látható igazán, miért feltevéle a terméketlenség a termékenységnek. Az ószövetségi anyák titka válik Máriában áttetszővé, s magába foglalja a keresztény szüzesség értelmét, hiszen ez Máriával kezdődött.

Ismeretes azonban, hogy a szűzi születés történeti tényét nagyon sok támadás éri, s ma már néhány katolikus teológus is feladta. Azt mondják, hogy csak a szellemi jelentéstartalom a fontos, a biológiai elem után nem érdeklődhet a teológia, ezért ebben legfeljebb szimbolikus kifejezést kell keresnünk.

Ez a felfogás hihető kiútnak tűnik, valójában azonban zsákutca. Ha közelebbről vizsgáljuk, kiderül róla, hogy illúzió. Amikor „nagylelkűen“ elkülöníti a biológiát a teológiától, akkor végeredményben az embert zárja ki. S ezzel a vizsgált összefüggésben a legteljesebb ellentmondás lesz, hiszen az egész probléma csúcsát éppen az a tény jelenti, hogy az emberben a biológiai elem is „emberi“, s az méginkább mondható, hogy az istenember valóságában semmi sincs, ami „csak“ biológiai lenne. Ha valaki teljesen kikapcsolja a testiség és a nemiség világát, s ezeket pusztán biológiaiainak tartaná, éppen az ellenkezőjét mondaná annak, amit a hit tanít, amikor a biológiai elem szellemiségéről és a szellemi – egyúttal isteni –

világ testszerűségéről beszél. Itt valóban a minden és a semmi között kell választani: aki azt véli, hogy a biológiai elem kikapcsolása után visszamarad egy lelki-szellemi párlat, az éppen azt a szellemi valóságot tagadja, amely hitünk szerint az Isten testtéválását jelenti.

De miben gyökereznek egyáltalán a nehézségek? Véleményem szerint két síkot kell itt megkülönböztetni. A felületes, felszínes problémákat említtem először. Nem kétséges, hogy jelentősek a történelmi leletek, de alapjában véve ezt a tényt mégis másodlagosnak kell tartanunk. Általában csak ezekre szoktak utalni, s így az egész vita szélmalomharc, mert az igazi okok — a második sík — nem tűnhetnek elő. Az a feladatunk viszont, hogy éppen ezekre tereljük a figyelmet.

Kezdjük mégis azzal, hogy a szokásos, véleményem szerint másodlagos ellenvetéseket említjük. Egyikről már szó volt az előzőekben, amikor az újszövetségi szövegeket vettük szemügyre. Azt mondják, hogy meglehetősen késői hagyomány számol be ezekről az eseményekről. Ismeretelméleti szempontból azonban ez nem sokat jelent, hiszen a kor nem mércéje az igazságnak. Itt ugyan azt az ellenvetést lehetne tenni, hogy ez a tétel csak az emberi felismerések szellemtörténeti bontakozására érvényes; de amikor történelmi eseményekről van szó, akkor az időbeli közelség döntő kritérium lehet. Evvel szemben viszont hangsúlyozzuk, hogy pontosabban vizsgáljuk meg a „meglehetősen későn” kifejezést. Lehet ugyanis, hogy a írásbeli rögzítés meglehetősen későn történt; az a hagyomány azonban, amely az írásban formát nyert, korábbi időkre nyúlik vissza, a hírül adott dolgok magja pedig még régebbi lehet — s ezt semmiféle történeti kritika nem zárhatja ki. Az a tény továbbá, hogy két, egymástól független, s részletekben annyira eltérő hagyomány a lényegét illetően annyira megegyezik, mint az Máté és Lukács evangéliumáról, ill. a mögöttük álló hagyományról mondható, értékes „mércét” jelenthet. Az is latba esik, hogy az elbeszéléseknek kifejezetten zsidó-keresztény jellege van; így egészen azokra a körökre utal, amelyek mint első „elbeszélők” egyáltalán szóba jöhetnek. Végül azt is megállapítottuk már, hogy nagyon indokolt volt az először privát módon őrzött elbeszéléseknek későbbi fölvétele a nyilvános és közös hagyomány

mányba. Későn történt a „közhírré tétel“, de nem a hagyomány magjának megformálása.

A felszínesnek nevezhető ellenvetések második csoportja szerint a „szűzi anya“ gondolat párhuzamos vallástörténeti elképzelésekre vezethető vissza. Martin Dibelius óta előszeretettel szokás alexandriai Philónra hivatkozni (kb. Kr. e. 13-tól Kr. u. 45/50.-ig). Dibelius abból indult ki, hogy hogyan magyarázta Philon az Ószövetség kiemelkedő asszonyainak (Sára, Lea, Rebekka, Cippora) anyaságát. A hellenista zsidóság beszélt ugyan Isten kizárólagos „okságáról“ egyes születésekkel kapcsolatban, de ezt „teologizáló“ magyarázatnak („teologumenon“-nak) kell tartanunk. Ebből kiindulva alkalmazzák volna a keresztények Jézus fogantatására.⁹ Dibelius gondolatát G. Guthknecht akarta elmélyíteni és továbbvezetni. Állítása szerint nem lehet eredeti hellenista elképzelésről beszélni, inkább „egy ősi egyiptomi teológiai képről van szó“.¹⁰

Velük szemben E. Nellesen meg nem cáfolható pontossággal igazolta, milyen elképesztő felületességgel kezelte Dibelius Philon szövegeit.¹¹ Aki maga is olvassa ezeket, s nem hagyja magát a nagy tudós tekintélyével befolyásolni, meggyőződhet, mennyire igaz ez: Philon az ősatyák történeteit allegorikus és moralizáló módon értelmezte, nála az „Istentől hívott férfiak“ szűzi fogantatásának „hellenista teológiai képéről“ beszélni sem lehet. Tőle legfeljebb azt vehetjük át, hogy a szüzesség új értelmezésének szellemi előfutára volt, ennek sajátos termékenységről, Istenhez való közelségéről beszélt; így legfeljebb azt a szellemi háttérrel készítette elő, amelyben karácsony híradása jobban érthető. Arról azonban beszélni sem lehet, hogy a történet modelljét szolgáltatta volna. Kudarcot vallott Guthknecht kísérlete is, aki a születés történeteit az egyiptomi mitológiával hozta kapcsolatba. Itt ismét Nellesen művére lehet hivatkozni. Hogy egyéb vallástörténeti párhuzamok sem helytállóak, azt G. Dellings meggyőzően mutatta ki.¹² Az újszövetségi karácsonyi történeteknek megfelelő szoros értelemben vett parallelt a vallástörténeti adatokban nem lehet találni. Csupán hasonló motívumokat lehet kimutatni, amelyek többé-kevésbé közelről érintik azt, amit a keresztény hitvallás tartalmaz. Ebben nem látok negatívumot: egy lélektani „archetípust“ fejezhetnek ki, amely homályosan vágyódva mélyebben

ismeri meg a valóságot és, mint minden archetípus, az emberi szív távoli, tapogatózó sejtését juttatja kifejezésre.

Nem hiszem azonban, hogy pusztán történelmi problémákkal elegendő módon meg lehet magyarázni azt aényt, ahogyan ma egyesek elutasítják Jézusnak szűztől való születését. A történelmi kérdéseket a mi világképünk és a biblikus elbeszélések közötti feszültség élteti; az az elképzelés, hogy egy, a természettudományokkal magyarázott világban nincs helye a szentírási világképnek. Elsősorban azt kell tehát most kérdeznünk, hogy mit is kell „világképen“ érteni. Milyen tekintély illeti meg, ha a megismerésről van szó? Ha közelebbről nézzük, s átgondoljuk, hogy pl. a régiek vagy Bultmann hogyan állítottak szolgálatukba egyes elemeket, megállapíthatjuk: a világkép mindig megismerések és értékelések szintézise, s ez előre megadja azt a módot, ahogyan a valóságot látjuk. A tudás mellett az értékelés is mindig szerepet játszik, amikor arról van szó, mennyire nyilvánvaló ez a „kép“ és mennyire kényszerítő erejű. De éppen itt rejtőzik a probléma: az egy-egy korban begyakorolt és magától értetődőnek tartott értékelések, összekötve — a megismerés — tartalmával olyan biztonságot és bizonyosságot sugároznak, amelyet önmagukban nem birtokolnak. Ez egyes esetekben sorompóként zárhatja le a teljesebb megismerés felé vezető utat. Az, ami nyilvánvalónak tűnik, rávezethet ugyan az igazság ösvényére, de más esetben éppen az igazság ellentétévé válhat.

Nyilvánvaló, hogy abban a világképben, amely lélektanilag arra kényszerítene, hogy a szűzi születést lehetetlennek nevezzük, inkább az értékelés mint a tudás játszik szerepet. A szűzi szülés régen is, ma is valószínűtlen, de nem teljesen lehetetlen. Nincs bizonyíték arra, hogy lehetetlen, s egyetlen komoly természettudós sem lenne hajlandó ilyesmit állítani. Nem a biztos tudás, inkább az értékelések egész szövevénye „kényszeríthet“ csupán valakit arra, hogy azt, ami világi szempontból valószínűtlen, egyszerűen lehetetlennek mondja, még Isten számára is. Ennek a magatartásnak kettős háttere van. Az egyik az a még ma is rejtetten hatékony teremtésellenes, emancipációs descartes-i gondolkodásmód, amely a testet és a születést ki akarja űzni a „humán“ (emberi) világból, s egyszerűen csak biológiai valóságoknak nevezi. A másik

ok pedig az az isten- és világeszme, amely Istennek konkrét földi működését az élet (bios) és az anyag egész világából kizárja, „nem megfelelőnek” mondja. Alapjában véve dualisták vagyunk, amikor a testről úgy beszélünk, hogy a lelket említés nélkül hagyjuk. Jól látható ez ebben az összefüggésben.

Alljunk meg itt egy pillanatra, tekintsük át az eddig mondottakat, mielőtt a következő lépésre vállalkozunk. Ezt mondhatjuk: Mária szüzességének hitvallása elleni lázadás igazi háttere nem történelmi (exegetikus) felismerésekben, hanem világképi adottságokban keresendő. A Szentírás magyarázatából vett bizonyítékok, a történelmi gondolkodás segítségével felszínre hozzák ugyan ezt a világképi hátteret, önmagukban azonban nem kényszerítő erejűek.

Ilyen módon eljutottunk egy további felismerésre is: a tagadás oka a világkép ugyan, de a következmények az istenképet is érintik. Nem igaz tehát, amit sokan állítanak, hogy a vita a történelmi naivitás és a történelmi kritika között folyik. Valójában két különböző elképzelésről van szó, ami Istennek világához fűződő kapcsolatát érinti. Ami evilági szempontból teljesen valószínűtlen, az Isten számára is lehetetlen, — ez a rejtett előfeltétel húzódik meg abban az elgondolásban, hogy Isten a földi történetet nem tudja elérni s ez a történelem sem őt; ezért Isten hatékonysága kizárólag a szellemi régiókra szorítkozik. Ezzel azonban egy pogány bölcslethez jutottunk, amelyet Arisztotelész egyedülálló logikával dolgozott ki: az imádság és az Istenhez fűződő kapcsolat nála „öngondozás”. Ha valóban ez a helyzet, akkor végeredményben nem is marad semmi más az egészből.

Ha tehát a „szüzi születés” előfeltételeit és következményeit szem előtt tartjuk, nem mellékes, inkább központi kérdésekről van szó: Ki volt ez a Jézus? Ki és mi az ember? Végül a kérdések kérdését kell feltennünk: Ki és mi az Isten? Végső értelemben ettől függ az is, hogy mi történik az emberrel itt a földön. „Negatív úton” még egy ateista világképben is döntő jelentőségű az istenkérdés az emberrel kapcsolatban. A Jézus születéséről és Mária szüzességéről tett tanúságtétel tehát nem pusztán az újszövetségi hit jámbor „zsámolya”, nem a két evangélista „magánkápolnája”, amelyet adott esetben ki is kerülhe-

tünk. Az istenkérdésről van szó: el van rejtőzve Isten valahol a lét mélyén, anélkül, hogy tudnánk, hogyan? Vagy ő a cselekvő, akinek hatalma van, aki teremtményeit ismeri és szereti, mindenütt jelen van, mindig, tehát ma is működik benne? Egyetlen alternatívát lehet itt csak felállítani: tevékeny-e az Isten, vagy nem tevékeny? Képes egyáltalán cselekvésre? S ha nem: akkor nevezhető-e egyáltalán „Istennek”? Mit jelent akkor ez a szó, hogy „Isten”? Az Újszövetség lényegi magjához tartozik, történések mozgató ereje az az istenhit, hogy Ő az új teremtésben is igazi alkotó, Creator Spiritus marad. A Jézus születésére és Mária szüzességére vonatkozó hitvallás ezt a kettőt állítja: Isten valóban cselekszik (realíter), s nem úgy, hogy csak „így értjük”. A föld gyümölcsöt terem, éppen azért, mert Ő cselekszik. A „natus ex Maria virgine” (született Szűz Máriától) hitvallás szoros értelemben vett „theo-logiai” ki-jelentés. Arról az Istenről tesz vallomást, aki a teremtményeket nem engedte ki szent kezéből. Erre épül a keresztények reménye, szabadsága, lelki nyugalma és felelősségstudata.

2. Mária mentes Ádám bűnétől

Az Immaculata-dogmával kell most foglalkozunk, s itt két ellenvetés jelentkezik. Az első: az áteredő bűntől való mentesség tény (ha egyáltalán van ilyen). Tényeket azonban elméleti úton, pusztán következtetéssel nem lehet megközelíteni, ezért csak a kinyilatkoztatás kerülhet szóba. Ez azonban Máriával kapcsolatban nem lenne állítható, mert az első évezredben nincs szó róla. Ha mégis hitvallássá vált, akkor csak azért történhetett meg, mert a spekuláció túllépte megszabott kereteit. A második ellenvetés: Mária bűntől való mentessége azt jelentené, hogy tagadjuk a kegyelem egyetemességét. A középkor teológusai végeredményben erről vitáztak. A reformáció teológiájában ez a kérdés még élesebb formában jelentkezett, mivel a kegyelmet úgy határozták meg, hogy az egyenlő a bűnös megigazulásával. Elegendő talán, ha itt évszázadunk legjelentősebb protestáns teológusát, Karl Barth-ot idézzük. Barth a teológia minden kísérletében, – amivel Mária sajátos helyet kapna az üdvösségtörténetben – azt látja, hogy „az ember utólag próbálja megvilágítani és megmagyarázni a kinyilatkoztatás csodáját”.¹³ Számára

ezért Mária kiváltsága csak azt jelentheti, hogy „Mária ugyan a bűn adósságát hordozta, de mint az örök Isten befogadója, sajátos helyen áll”. Barth így azt a vonalat folytatja, amelyet Luther indított el, amikor élesen szembeállította a törvényt az evangéliummal: Isten és ember között nem állítható fel semmi „megfelelőség” (analógia), s csak ellentét (dialektika) uralkodik. Ha Isten cselekvését úgy állítjuk be, mintha függvénye lenne a „megfelelő” emberi magatartásnak, akkor veszélybe kerül a tiszta kegyelem, a bűnös érdem nélküli megigazulása.

Valóban ez a helyzet? — kérdezhetjük. B. Langemeyer, ferences teológus a II. Vatikáni Zsinathoz felzárkózva ismét arra a tipológiára utalt, amely az Ó- és Újszövetséget az Ígéret és beteljesülés egységébe foglalja össze. A tipológia viszont analógiát jelent, tehát hasonlóságot a különbségben, egységet a szétválásban. Eddig föltárt gondolataink is erre a felismerésre, tehát a két szövetség belső egységére épültek. Itt most csupán ennek konkrét alkalmazásáról van szó. Langemeyer ezzel a kérdéssel kapcsolatban kimutatja, hogy a próféták ítéletet hirdető beszédeiben (amelyek az új síkra való lépést jelzik) alapvetően jelentkezik a megmentett „Izrael szent maradékának” gondolata is. Ezt a gondolatot Pál apostol építette tovább (Rom 11,6) és beteljesülését látta a „keresztény Izraelben”. A „szent maradék” azt jelenti, hogy a folytonosság nem csupán Isten akaratában található (mintha a történelemben csak a törés és az ellentét uralkodna), hanem létezik folytonosság a történelemben is: Isten Ígéje nem távozik üresen. „Maradékról, szent gyökérről értelmetlen dolog lenne beszélni — állítja Langemeyer — ha az Ószövetségben csak az Istentől való elszakadás és bűn uralkodott volna. Ebben az esetben ugyanis kizárólag új kezdetről lehetne szó. Isten tette nem tisztán vertikálisan éri azt a történelmet, amelyet eddig is az ő tettei formáltak. Nem égből hull le a hit, hanem horizontális-történelmi síkon fogadjuk be a hitről tett vallomásokból. Móriában a választott népből való testi származás tökéletes egységben áll a népnek adott ígéretekbe vetett hittel. Így az üdvösség történetének az a gondolata teljesült be, amely az Ószövetséget éllette (természetesen nem pusztán az ember tettei, hanem a szövetségben működő kegyelem által): testben és lélekben befogadni Isten országát, ame-

lyet Isten, Izrael közvetítése által minden népnek szánt."

A „szent maradék” olyan kifejezés, amely az üdvösségtörténet lényegét érinti. Azt jelenti, hogy Isten szava valóban gyümölcsöt terem; nem egyedül Isten ténykedik a történelemben (ez esetben inkább monológról lenne szó), hanem igazi választ keres és talál. Mária „szent maradék”, benne az Ó- és Újszövetség lép igazi egységre. Teljesen zsidó nő, Izrael gyermeke: gyermeke az Ószövetségnek – tehát magának a szövetségnek –, ugyanakkor teljesen keresztény, az Ige anyja. Éppen azért, mert ő az Újszövetség az Ószövetségben – másként fogalmazva: ő mint Ószövetség, mint Izrael van az Újszövetségben – érthetetlen lenne küldetése, személye, ha a két szövetség egységét nem tartanánk szem előtt. Ő a felelet, ő az, aki „megfelel”, aki érthetatlenné válik, ha a kegyelmet (dialektikusan szemlélve) a földi valóság ellentmondásának tartjuk, s azt vélnénk, hogy tagadja a kegyelem valóságát, aki a teremtmény igazi feleletét értékesnek tartja. Valójában benne éppen a kegyelem jut kifejezésre; hiszen a szó, amely célhoz nem ér, a kegyelem, amely csak isteni rendelkezés és nem felelet is, valójában már nem kegyelem, hanem üres játék lenne. Így írja le a teremtés könyve is a nő lényegét Évánban: ő a segítőtárs, ő az, aki teljesen a férfiből van, mégis kiegészíti. Ez emelkedik most a legmagasabb szintre: tökéletesen Istentől jönni, mégis önálló teremtményként feleletté, „kiegészítővé” válni.

Ezek a gondolatok tiszta látáshoz akartak vezetni. Az elsőként fölvetett kérdés azonban marad, sőt új formában kér szót: nagyon szép, nagyon jó, nagyon jelentőségteljes szavak ezek, de milyen alapon állítjuk, hogy éppen Mária ez a „szent maradék”? Nem egy elméletet állítottunk fel, s ebből következettünk a tényre? Itt mindenekelőtt azt kell szem előtt tartanunk, hogy a „tény” fogalma az áteredő bűnnel kapcsolatban megszokott, mindennapi súlyával nem használható. Az áteredő bűn nem olyan pozitív tartalmú tény, mint pl. az, hogy Goethe 1749 augusztus 8-án született. Ennek a másfajta ténynek és valóságnak felismerésére csak tipológia alapján juthatunk. Az alapvető szöveg a Rómaiakhoz írt levélben (5. fejezet) található. Pál apostol itt az Ószövetséget tipológiai szempontból értelmezi. Az áteredő bűn Ádámban, mint típusban ismerhető fel, de észlelhető akkor is, amikor a történelem for-

dulópontjain visszatér. Ez azért állítható, mert tipológiai alapon minden egyes ember azonosítható „az emberrel”. Az átlagemberről, a kezdet óta itt élő emberről van szó. Az áteredő bűnt nem tényként közölte a kinyilatkoztatás (amelyet azután a hagyomány vitt volna tovább), hanem a Szentírás tipológiai értelmezése – tehát teológiai gondolkodás – útján jutott tudomásunkra. Amikor az újszolasztika az áteredő bűnt magyarázta, nem ismerte fel ezt. Ebben áll legnagyobb tévedése. Abban a pillanatban ugyanis, amikor az írók ezt a hibát többé vagy kevésbé elkövették, s mivel értetlenül álltak a tipológiai gondolkodás előtt, logikus lépés vezetett az áteredő bűn tagadásához valamint annak a lehetetlenségéhez, hogy gondolkodjunk vagy beszéljünk róla. Ha viszont igaz az, amit mondtunk, akkor az áteredő bűntől való mentességet sem tényként közölték velünk, hanem teológiai gondolkodás vezetett nyomára.

Ha Mária áteredő bűntől való mentességének tipológiai hátterét keressük, akkor aránylag gyorsan nyomára bukkanunk. Az Efezusiakhoz írt levél az új Izraelt menyasszonynak nevezi, aki „szent”, „szepiőtelen”, „sugárzóan szép”, akin „sem szeplő, sem ránc, sem egyéb efféle nincsen” (5,27). Az „ecclesia immaculata” képét a szentatyák teológiája himnikus szépségű szövegekben szőtték tovább.¹⁴ Ez azt jelenti, hogy az Írásban, de elsősorban az atyáknál, kezdet óta él az immaculata-tan – természetesen az „ecclesia immaculata” formájában. A Mária szeplőtelenességéről szóló tanítás – s az egész mariológia – itt még mint Egyházzal szóló tan jelentkezik. A szűz-anya-egyház képét csak másodlagosan alkalmazzák Máriára, nem pedig fordítva. Az immaculata-dogma ezért elsősorban a régi és az új Izrael ellentétéhez tartozott, s így tipológiai szempontból kibontott egyháztannak nevezhető. Mária alakjára alkalmazva pedig arról van szó, hogy őbenne kezdet óta az Egyház személyes megjelenítőjét látták. Az a meggyőződés jut így kifejezésre, hogy a régi Izraelnek az újban való újjászületése (amelyről az Efezusiakhoz írt levél beszél) Máriában konkrét módon megvalósult. Ez viszont azt jelenti, hogy az új Izrael (amely együttal az igazán értékes régi Izrael is, az amelyik nem semmisült meg, hanem Isten kegyelme által élő „szent maradék”) nem csupán eszme, hanem személy is. Isten nem elvont fogalmak által cselekszik: az a típus, amelyről az Újszövetség és a szentatyák egyháztana beszél személyként létezik.

Megkérddezhetné ezek után valaki: jó, az Újszövetségben található ugyan egy „immaculata tanítás“, tehát a mariológiai kijelentések nem újak, csupán az, hogy ezeket Máriára vonatkoztatva konkretizáljuk. De ki vagy mi jogosít fel bennünket arra, hogy a típust éppen benne és ne másként konkretizáljuk? A felelet erre sem nehéz: Mária és Izrael tipológiai azonosítása, a típusnak személyben való megjelenése Lukácsnál (és más módon Jánosnál) világosan megtalálható. Éppen úgy beleépül a biblikus teológia szövevényébe, mint az Ádám-Krisztus-típus rendszeresen kiépített áteredő-bűn tana. Lukács Sion lányát a ki nyilatkoztatást halló és hittel elfogadó szüzzel azonosította, így az immaculata-tant teljes mértékben beépítette az Újszövetségbe.

Egy végső kérdés marad még: mit jelent az egyáltalán, hogy „mentes az áteredő bűntől“? Karl Rahner joggal figyelmeztet arra, hogy itt nem lehet pusztán kronológiai tényre gondolni: „a többieket megelőzően vált megigazulttá“. A létrejövés pillanatába visszavetített megigazulásnak, a születés és újjászületés, az élet és kegyelem azonosításának olyan értékalapja kell legyen, amely több annál, mint az „előbb vagy utóbb“ időkategóriája.¹⁵ Éppen ezért merül fel a kérdés, hogy mit is értünk az áteredő bűnön. Talán csak e második tipológiai réteg feltárása útján tudunk kikerülni abból a reménytelennek látszó helyzetből, ahová az elszigetelten szemlélt „Ádám-vonal“ által jutotunk. Talán csak itt találhatunk rá arra az útra, amely értelmes megoldáshoz vezet.

Az áteredő bűnnek minden naturalista értelmezését meggátolja az a tény, hogy az Egyház Máriát áteredő bűntől mentesnek tartja. Innen kiindulva ugyanis azt kell mondanunk, hogy az áteredő bűn nem az emberben, vagy az embert érintően kimutatható természetes hiány, hanem olyan kijelentés, amely a viszonyra vonatkozik, s ezért érthetően csakis az Isten és az ember közötti kapcsolat világában fogalmazható meg. Hogy mi a bűn, azt az elszigetelt és magába zárt emberből nem érthetjük meg. Csak a „viszonyok antropológiája“ segít. Ez még jobban érvényes a kegyelemre. Az áteredő bűnről ezért állíthatjuk, hogy benne Istennek az emberről alkotott értékelése jut kifejezésre. Természetesen az is nyilvánvaló, hogy Istennek ez az „értékelése“ nem külsődleges, hanem az em-

ber létének legmélyét érinti. Az az áteredő bűn, hogy az Isten terve szerinti ember különvált attól, ami az ember önmagában; tehát a teremtető akarata és az ember tényleges valósága közötti ellentmondás az áteredő bűn. Az áteredő büntől való mentesség ennek megfelelően azt jelenti, hogy Máriában megszűnt az ellentmondás az isteni „legyen” és az emberi „nem” között. Így Isten ítélete maradék nélkül „igent” mond rá, mint ahogy ő is tiszta „igen-mondással” áll Isten mellett. Az isteni „igen” és az az „igen”, amit Mária léte kifejez, egybeesik: — ez az áteredő büntől való mentesség. Nincs szó itt különleges rátermettségről vagy teljesítményről. Egyszerűen azt jelenti büntől való mentessége, hogy Máriában létének, életének és akaratának egyetlen részlete sem az Ő „magántulajdona”, s éppen azáltal, hogy teljesen átadja magát Istennek, tökéletesen vissza is kapja önmagát. A kisajátítás kegyelméből a tökéletes önátadás felelete lett. Új szempontból közeledhetünk így a terméketlen termékenység titkához, a terméketlen anyák paradox létéhez, a szüzesség titkához: az önátadás által Isten birtokába kerül, s ez az új élet keletkezésének forrása.

Az immaculata-tan végeredményben azt a hitbizonyosságot fejti ki, hogy valóban létezik „szent Egyház”, amely személy, s ugyanakkor személyekben valósul meg. Ebből a szempontból tehát az Egyház az üdvösségbe vetett bizonyosságát juttatja kifejezésre. Hozzá tartozik az a meggyőződés is, hogy Istennek Izraellel kötött szerződése nem vallott kudarcot, hanem „oltó vesszővé” vált, amelyből a megváltó személyében teljes virágzás fakadt. A szepölő fogantatásról szóló tanítás igazolja, hogy Isten hatalmas kegyelme képes volt emberi feleletet kiváltani. Ezért csak látszólag áll fenn ellentmondás a kegyelem és a szabadság, a kegyelem és az emberi önállóság, a felemondás és a beteljesülés között. Valójában ezek feltételezik és létrehozzák egymást.

3. Mária testi mennybevitеле

Itt sokkal erősebben jelentkezik az Immaculata-hitnél felvetett ellenvetés: a feltámasztás olyan tény, amelyről csak tanúskodni és közölni lehet, kigondolni nem. A dogma kihirdetése előtt ez a meggondolás indította a német teológiát arra, hogy tiltakozzék. Ezt legerősebben B. Alta-

ner cikksorozatából ismerjük, aki teljes történettudományos fegyverzettel igazolta, hogy a források a VI. század előtt egészen biztosan nem tesznek említést erről az igazságról.¹⁶ Ebből legalább nyilvánvalóvá vált, hogy nem lehet beszélni egy történelmi tény történelmi hagyományáról, s félreérti a hittételt az, aki ilyennek tekinti és így beszél róla. Döntő különbség található tehát Jézus feltámasztásával szemben. A történelmet ugyan ez is fölülmúlja, s ilyen értelemben nem lehet megszokott történelmi tényként kezelni. Mégis jelentős, hogy ez „érinti” a történelmet, s történelmünkben elhangzott tanúságok szólnak róla. A dogmát kihirdető pápai bulla 1950-ben számolt ezzel a különbséggel, mert Máriával kapcsolatban nem „resurrectio”-ról (anastasis) hanem „assumptio ad caelestem gloriam”-ról beszélt. Tehát nem mondta azt, hogy Mária „feltámadt”, hanem hogy „testben és lélekben felvétellett a mennyei dicsőségbe”. A hittétel tartalma ezek szerint nem történeti, hanem teológiai igazság.

Mit jelent ez? A dogma fejlődéstörténetét és kialakulásában résztvevő különböző tényezőket kellene megvilágítanunk, hogy erre a kérdésre választ adjunk. Ebből azután nyilvánvalóvá válna, hogy a hittétel kialakulásának legerősebb mozgóereje a Mária iránt tanúsított tisztelet volt. Úgy is mondhatnánk, hogy a dogma eredetét, a dogmatikus kijelentés hajtóerejét és célját kevésbé a dogma tartalmában, inkább a Mária-tiszteletben és a dicsőítés szándékában kell keresnünk.¹⁷ Ez a hivatalos szövegben is felismerhető, hiszen ebben olvassuk, hogy a kihirdetés indoka a Fiú iránti tisztelet, Mária megdicsőítése és az egész Egyház örvendezése.¹⁸ A dogma tehát tiszteletadás, a Mária-tisztelet és dicsőítés legmagasabb formája akart lenni. Amit keleten a liturgia, a himnikus dicsőítés és a szertartás fejezett ki, azt Nyugaton a dogmává emelés biztosította. Ez utóbbi azonban a magasztalás legünnepélyesebb formája akart lenni, ezért elsősorban így is kell értelmezni. A két utolsó Mária-dogmát bizonyos szempontból ez különbözteti meg a korábbi egyházi tanítások kialakulásától, bár a „doxológiai” (dicsőítő) jelleg többé vagy kevésbé azokban is jelentős szerepet játszott.

Nyugodtan állíthatjuk tehát, hogy az 1950-es dogma kihirdetés végeredményben Mária tiszteletének sajátos formája volt, amely éppen ebben a formában akarja tisz-

telni Máriát a legmagasabb szinten. A dogma ugyanis a „hit liturgiájának” tartható. Az így kifejezésre jutott gondolat teljesen a tiszteletre irányul, ugyanakkor — ellentétes irányból közeledve — azt is mondhatjuk, hogy a tisztelet legerősebb alapját éppen ez a gondolat teremti meg: azt tiszteljük, aki él, aki már otthon van, aki beérkezett a halálon túli célba. Ezt így is kifejezhetjük: az assumptahitigazság azt fejtí ki, ami a tisztelet előfeltétele. Minden tisztelet azonban, amelyben a „sanctus” (sancta) jelző szerepel, feltételezi az életet az Úrral. Értelme csak akkor van, ha az, akit tisztelünk, az Úrral van, él és megérkezett. Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy az assumpta-dogma a szenttéavatás legmagasabb foka, általa a „szent” jelző legigazibb módon válik teljessé, mert az, akiről szó van, teljesen és osztatlanul birtokolja az eszkatologikus beteljesülést. Így már föl is tárult előttünk az a mély szentfrási összefüggés, amely a hitigazságot hordozza. Ha ugyanis kijelenthetjük, hogy az assumpta-tétel tartalmilag csak azt írja körül, amit a tiszteletadás legmagasabb foka belsőleg feltételezett és kimondott, akkor azonnal emlékeznünk kell arra, amit az evangélium a Mária-tiszteletről jövendőt és követelt: „Íme, mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék” (Lk 1,48). Ezt a megbízást kapja az Egyház, s az a pusztá tény, hogy bekerült az evangéliumba jelzi, hogy feljegyzésének idején már volt Mária-tisztelet, de jelzi azt is, hogy az Egyház életében felmerülő „minden nemzedék” kapott felszólítást. Lukács Erzsébet üdvözlő szavaiban Mária dicsőítésének kezdetét látta: „Boldog vagy, mert hittél . . .” (Lk 1,45).

A Mária-tisztelet legősiabb formájában ismét a két szövetség egysége tükröződik, amely az egész mariológiai téma számára olyannyira jellemző. Izrael Istenét azokról az emberekről nevezték el, akikkel szemben nagynak mutatkozott, akiknek életében megnyilvánult és jelen volt. Ezek az emberek mintegy Isten nevét képviselik a történelemben, általuk van neki is neve, általuk és őbennük lehet közeledni Istenhez. Ezért hívják Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének, s ha valaki róla beszél, annak említenie kell az atyák nevét. Ugyanez érvényes fordítva is: aki az atyákat említi, annak Istenre kell emlékeznie, őt kell felismernie. Halátlanság és feleredékenység, ha valaki nem beszél azokról az emberekről, akikben Isten láthatóvá vált. Izrael hite

számára viszont éppen az jellemző, hogy megemlékezik róla és valóban gondol is rá.

Mária dicsőítése és magasztalása ezért olyan istenképbe illeszkedik bele, amely az atyák nevét Istennel kapcsolja össze, s amikor az atyákat dicséri, akkor Istent magasztalja. Ha ez a helyzet, akkor — jelen összefüggésben — nem kapcsolhatjuk ki az atyák Istenének Jézus által adott értelmezését sem (Mk 12,18-27). Itt az atyák Istenének témáját a feltámadás hitével kapcsolja össze olyan módon, hogy az egyik feltételezi a másikat. A feltámadást nem a késői prófétai vagy apokaliptikus irodalomból vett szövegrészletekkel bizonyítja (ami a szadduceusokkal való beszélgetésben nem is lett volna kielégítő bizonyíték), hanem az Isten fogalmával: az az Isten, akit Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének nevezünk, nem a holtak, hanem az élők Istene. A feltámadást az igazolja, hogy ezek a nevek Isten nevéhez tartoznak: „Nem olvastátok Mózes könyvében a csipkebokrorról szóló részben, mit mondott az Isten a halottak feltámadásáról: Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene vagyok? Tehát nem a halottak istene, hanem az élőké. Így nagy tévedésben vagytok.” Az a jog tehát, hogy valakit tisztelhetünk, a halál legyőzésébe és a feltámadásba vetett bizonyosságra épül.

Elkerülhetetlenül felmerül azonban még egyszer az ellenvetés: a halál legyőzése — igen; de miért abban a legmagasabb, végérvényesen eszkatologikus formában, amelyről a „corpore et anima” (testben és lélekben) kifejezés beszél? Egészen egyszerűen ezt mondhatnánk: ez azért lehetséges, mert ez a név — Mária — az Egyházat helyettesíti; kifejezésre juttatja, hogy végérvényesen meg van mentve. Mielőtt ezt a gondolatot elmélyítjük, ajánlatos egy közvetítő gondolatra figyelnünk, amely a dogma kihirdetésének szövegében is jelentős szerepet játszott.

Az ember olyan világhoz tartozik, amelyben a halál előfeltétele az életnek. A születés éppen ezért kettős értelmű: halj meg — jöjj létre. A Teremtés könyve szerint (3,16) elhangzott isteni ítéltő szó pontosan rámutat erre az emberi sorsra. Éva alakja kettős értelmű, mert a biológiai létrejövésnek ezt a kettős arculatát fejezi ki: a születés részvétel a halálban, a halál jelében történik, arra utal, mert bizonyos értelemben elővételezi, előkészíti és föl is tételezi. Életet világra hozni azt jelenti, hogy az életadó

önmagát megnyitja a halál kapuja előtt. Ha viszont Mária valóban istenszülő, ha azt hozta világra, aki a halált halálra ítélte és maga az élet, akkor ez az istenanyaság valóban „új születés” (nova nativitas): a szülésnek új formája, amely azonban teljesen beleépült a régibe, éppen úgy, ahogy Mária már Újszövetség, de hozzátartozója az Ószövetségnek. Ez a születés már nem „halj meg”, hanem csak „jőjj létre”, amelyben az élet áttörő győzelmet arat, a halált végérvényesen maga mögött hagyja. Az „isten-szülő” megnevezés, visszatekintve, a szűzre mutat: ez az élet nem a napi halál és születés árnyékában történt, hanem tiszta kezdet. Előretekintve pedig az „assumpta”-ra utal: ebből a születésből csak élet fakad, nem halál. Ez az új „nemzedék” már nem követeli, hogy a megelőző lépjen le, inkább azt éri el, hogy az egész elnyerje a végérvényes létet.

Összekapcsolhatjuk ezt a gondolatot az Immaculata-hitigazsággal is. Ezt így írhatjuk körül: ahol a kegyelem a maga teljességében megmutatkozik, ott jelen van a teljes üdvösség. Ahol a kegyelem nem töredékesen jelentkezik, vagyis nem úgy, hogy egyszerre megigazultak vagyunk, de mégis bűnösök, hanem maradéktalan „igen”-nel, ott nem marad hely a halál, a bűn poroszlója számára. Természetesen fölmerülhet bennünk a következő kérdés: mit jelent az, hogy valaki „testben és lélekben” vétetett fel a mennyei dicsőségbe? Mit jelent egyáltalán a halhatatlanság? Végül: mi a halál? A konkrét ember önerejéből nem halhatatlan, legjobban esetben másokban vagy mások által az. Átmenetileg, töredékesen utódai révén, vagy az elnyert hírnévben, de végérvényesen csak Istenben és Isten által. Halandók maradunk akkor is, ha becsapjuk magunkat és azzal a vággyal vigasztaljuk magunkat, hogy saját lábunkon akarunk állni. Ennek az öntörvényű életnek bukását hozza a halál, mert annak bizonyítéka, hogy nem csupán testi, de teljes emberi mivoltunk sem tud önmagában megmaradni. Ha van azonban valaki, akiből az „öntörvényűség” velünk született kísértése teljesen hiányzik, aki teljesen átadja magát, nem magára épít (= kegyelem!), ott már nincs halál, még akkor sem, ha a testi vég valóban bekövetkezik. Ebben az esetben a teljes ember megy át az üdvösségbe, mert minden megrövidítés nélkül, örökre őrzi őt Isten életet adó emlékezete: saját (isteni) létében őrzi meg.¹⁹

Most már visszatérhetünk ahhoz a gondolathoz, amelyet az előzőekben említettünk. Azt mondtuk, hogy igazán él az, akit Isten nevével együtt dicsérhetünk és magasztalhatunk. Hozzáfüztük még, hogy – amennyire ezt tudjuk – végérvényes és feltétel nélküli formában ez csak Máriával történt. Ő az Egyházat helyettesíti és azt a bizonyosságot jelenti, hogy az üdvösség nem csupán a jövőre vonatkozó ígéret, hanem beteljesülés is. Ebből a szempontból Pál apostol egy kijelentését tartom nagyon jelentősnek (Kol 3,3): „Meghaltatok, és életek Krisztussal el van rejtve Istenben.” Ez azt jelenti, hogy bizonyos értelemben szabad a megkeresztelték mennybemeneteléről beszélni. Erről kifejezetten Ef 2,6 beszél: Krisztus Jézusban „föltámasztott minket, és maga mellé ültetett a mennyben”. A kerestség által ezek szerint nem csupán Jézus feltámasztásában, de mennybemenetelében is részt veszünk. A megkeresztelt, kereszte révén (amennyiben valóban részesedik ebben) már résztvevője az örök dicsőségnek és rejtett (de igazi!) életét már ott éli, a megdicsőült Úr közelében. Mária testi-lelki mennybevételének igazsága ezeknek a szövegeknek értelmében eltünteti mindent, ami spekulációnak és önkényesnek tűnhet. Ez a dogma végeredményben a szenttéavatás legmagasabb formája. Arról van szó, hogy az, aki az Úr Jézust szülte – „szívében hamarabb, mint test által” (Ágoston) –, aki a hitet, a kerestség legbenső lényegét korlátlanul birtokolta (Lk 1,45), akiben a kerestség egész ereje megvallósult, abból eltűnt a halál, s részesedett Krisztus győzelmében. Maradéktalanul begyőzetett benne mindaz, ami a keresztséggel és a hittel a földi halál formájában szembenáll. A mennybevétel igazsága (amelyet Lk 1,45 és Ef 2,6 egybeötvöztet, tehát az Újszövetség felől teljesen egy adott személyre, Máriára alkalmazva szemléltünk) ismét arra a tipológiai villágra utal, amely eddig is szemléltődéseink középpontjában állt: aki tökéletesen részesült a keresztségben, aki az igazi Egyház élő tagja, az nem csupán ígéretként hanem személyében hordozta, és testi létében meg is valósította az Egyház üdvösségbe vetett bizonyosságát. Így az Egyház önmagában már megmenekült; most már tudjuk, hogy Isten nem fogja magától eltaszítani az új Izraelt. Mária már feljutott a mennybe. Ezt az alapgondolatot a szentatyák nagyon értékes szöveggyűjteményével lehetne tovább illusztrálni. Ők azonban alapjában véve nem tesznek mást, csupán kifejtik azt, ami a Szentírásban található.²⁰

Végül még egy megjegyzés: amikor Lukács Máriának Erzsébetnél tett látogatását mondja el, megemlíti, hogy Mária üdvözlő szavainak hallatán János örömtől repesett az anyaméhben (1,44). Lukács az öröm kifejezésére ugyanazt a szót használja (*skirtan* – ugrálni), amelyet a hegyi beszédben is találunk, amikor a „boldogságokban” részesülők örömről van szó (Lk 6,23). Az Ószövetségnek egyik régi görög fordításában is szerepel ez a szó, amikor Dávid táncol „örömeiben” a visszanyert szövetségláda előtt (2Sám 6,16; Symmachus).²¹ Talán nem alaptalan René Laurentin megjegyzése: a két jelenet párhuzamos, ezért összeköthető egymással. A magzat „repeső öröme” Dávid elragadtatott örömét ismétli, amikor megbizonyosodott Isten kezeskedő jelenlétéről.

Ettől függetlenül is kifejezésre jut azonban valami, amitől kritikus évszázadunk szinte teljesen elszokott, ami pedig a hit lényegéhez tartozik. Az örömről van szó, a szövetség szekrénye előtti örvendező „ugrándozásról”, arról a tudatról, hogy a megmentő Isten a közelben van. A Mária-tiszteletet csak az értheti meg, aki ezt fölfogja. Ez a tisztelet azt hirdeti, hogy minden életprobléma ellenére az öröm magával ragadhat bennünket, hiszen az „igazi Izrael” most már nem semmisülhet meg. A Magnificat öröme áradhat be a lélekbe, hogy hálaadó éneket zengjen annak az Istennek, akinek Mária, Sion lánya is hálálkodott, amikor – mint a szövetség igazi, Iseronthatatlan és elpusztíthatatlan szekrénye – testében Őt hordozta.

JEGYZETEK

- 1 Említeni lehet Hans Küng „Christ sein” című művét (München, 1974): „A katolikus hagyomány költői képei ... és egyének vagy nemzetek által gyakorolt Mária-tisztelet különböző formái számára nagyobb szabadságot kellene biztosítani” (452. o.). Ugyanakkor a következőket is mondja: „Feltűnő, hogy Mária a korai keresztény tanúságokban semmi szerepet sem játszik” (448. o.). Itt lehet idézni még, ahogyan (meglehetősen nyers formában) Küng a régi liberális teológia tételét melegíti fel a „theotokos” dogmájával kapcsolatban: „Alexandriai Szent Círill nagystílusban manipulálta 431-ben az Efezusi Zsinatot, s érvényre juttatta az „istenszülőről” alkotott saját meghatározását, még mielőtt az antiochiai zsinati párt megérkezett volna” (450. o.). „Elsősorban keleten, az V. században történt Máriának a dogmatikus kitüntetése, az, hogy ő az „Isten anyja”. Ez a cím biblikus idők után keletkezett, éppen csak a megelőző évszázadról lehet kimutatni, hogy ismerték.

- Cirill nagy akciójának eredményét azonban az 'őszanya' városának népe nagy lelkesedéssel fogadta. Ez az anya viszont eredetileg a szűz Artemis, Diana volt" (450. o.).
- 2 Lásd **A. Portmann**, *An den Grenzen des Wissens* (Wien-Düsseldorf, 1974), 81–107. o.
 - 3 Lásd **H. Schürmann**, *Das Lukasevangelium I* (Freiburg 1969) 42. o.
 - 4 **R. Laurentin**, *Court traité de théologie mariale* (Paris 1953) 25. o. Lásd még **R. Laurentin**, *Struktur und Theologie der lukanischen Kindheitsgeschichte* (Stuttgart 1967) 75–82. o.
 - 5 *id.* m. 145. o.
 - 6 *id.* m. 53–54. o.
 - 7 **H. U. von Balthasar**, *Empfangen durch den Heiligen Geist, geboren von der Jungfrau Maria*, in: W. Sandfuchs, *Ich glaube. Vierzehn Betrachtungen zum Apostolischen Glaubensbekenntnis* (Würzburg 1975). 39–49. o.
 - 8 Ezzel szeretném körülhatárolni egyik kijelentésemnek értelmét, amit oly sokszor idéztek már tőlem (Einführung in das Christentum, München, 1968, 225. o.; magyarul: A keresztény hit, Bécs OMC, 1976, 165. o.). Ott azt állítottam, hogy Jézus istenfiúságát nem zárni ki az a tény sem, ha normális házassági kapcsolatból származik. Alapjában véve a biológiai és ontológiai sík között tettem különbséget. Rá akartam mutatni, hogy a Níceai és Kalkedoni Zsinatok ontológiai tételei nem egyenlők a szűzi fogantatás igazságával. Hogy a kettő között (Jézus személyi egysége az örök Atya Fiával – Jézus emberiségének nincs földi értelemben vett apja) az eltérő létsíkok ellenére nagyon mély sőt fölöldhatatlan összhang található, azt egyáltalán nem vontam kétségbe. Úgy vélem azonban, hogy ezt nem fejeztem ki elég világosan, U. von Balthasar bírálata ezért jogosult (i. m. 43. o.). Ha valaki nem csupán művem 165. oldalát, hanem az egész szakaszt (163–168. o.) végigolvassa, annak nyilvánvaló, hogy az a mód, ahogyan ezt **R. Pesch** alkalmazza (*Das Markusevangelium I*, Freiburg, 1976. 323. o.) éles ellentétben áll azzal, amit kifejtetni akartam.
 - 9 **M. Dibellus**, *Jungfrauensohn und Krippenkind*, in: *Botschaft und Geschichte I* (Tübingen, 1953. 1–78. o.; különösen 28. o.).
 - 10 **G. Guthknecht**, *Das Motiv der Jungfrauengeburt in religionsgeschichtlicher Beleuchtung* (Greifswald, 1952; 83. o.).
 - 11 **E. Nellessen**, *Das Kind und seine Mutter* (Stuttgart, 1969; 97–109. o.).
 - 12 **G. Delling**, „parthenos“ in: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, 5. kötet, 824–835.
 - 13 **K. Barth**, *Kirchliche Dogmatik I/2*, 158–159. o.; itt kell megemlíteni egy jelentős tanulmányt: **B. Langemeyer**, *Konziiliare Mariologie und biblische Typologie: zum ökumenischen Gespräch über Maria nach dem Konzil*, in: *Catholica* 21 (1967), 295–316. o.
 - 14 **H. Rahner**, *Maria und die Kirche* (Innsbruck, 1951); **A. Müller**, *Ecclesia-Maria* (Fribourg, 1955, 2. kiadás).
 - 15 **K. Rahner**, *Die unbefleckte Empfängnis*, in: *Schriften zur Theologie I*. (Einsiedeln, 1954. 223–237. o.).

- 16 **B. Altaner**, Zur Frage der Definibilität der Assumptio B. M. V., in: *Theol. Revue* 44 (1948), 129–140. o.; lásd még **M. Schmaus**, *Katholische Dogmatik*, V Mariologie (V. kötet; München, 1955. 232 skk. o.).
- 17 Bőséges anyag található: **R. Laurentin**, *La question mariale* (Paris, 1963).
- 18 DS = **Denzinger-Schönmetzer**, *Enchiridion Symbolorum* (Freiburg, 1973. 35. kiadás), Nr. 3903.
- 19 A halhatatlanság és föltámadás egész problémakörét itt nem tudom tovább elemezni. Részletesen „*Eschatologie*” c. művemben van erről szó, amely a **J. Auer** kiadásában megjelent „*Kleine katholische Dogmatik*” 9. kötete (München, Pustet, 1977).
- 20 lásd **H. Rahner**, *Himmelfahrt der Kirche* (Freiburg, 1961); *Mater Ecclesia: Lobpreis der Kirche aus dem ersten Jahrtausend christlicher Literatur* (Einsiedeln-Köln, 1944); *Maria und die Kirche* (Innsbruck, 1951).
- 21 lásd **R. Laurentin**, *Struktur und Theologie der lukanischen Kindheitsgeschichte* (Stuttgart, 1967).

MI AZ EGYHÁZ TANÍTÁSA A MÁRIA-JELENÉSEKRŐL?

Az újabb dogmatika-könyvekben nem igen találunk feleletet erre a kérdésre. A mariológia klasszikus kézikönyveiben is hiába keresünk felvilágosítást.¹ A hallgatás okát nem a Mária-tisztelettel szembeni tartózkodó magatartásban kell keresnünk, hisz ennek ellenkezőjét láthatjuk pl. Gabriele Roschini négykötetes kézikönyvében. A téma mellőzése a klasszikus dogmatikákban sokkal inkább azzal magyarázható, hogy meghatározott felfogásuk van arról, mi alkotja a hit tartalmát, amit értelmezniük kell. Az I. Vatikáni Zsinat szerint csak az sorolandó a hit kincs-tárába, amit Isten szavaként találunk meg a Szentírásban és az Egyház hagyományában, s amit a rendes és rendkívüli egyházi tanítóhivatal hirdet. Ha elfogadjuk ezt az elhatárolást, a Mária-jelenések nem tartoznak a hit letéteményéhez (depositum fidei), s következésképpen nem alkotják a tulajdonképpeni dogmatika tárgyát sem.

Tágabb szemszögből azonban témánk mégis felkelti a teológusok érdeklődését. Hozzá tartozik a magánkinyilatkoztatások, látomások és prófétálások kérdésköréhez. Főleg akkor válik fontossá, amikor a jelenések teológiai kritériumait akarjuk felállítani, hogy eldönthessük: hitelt érdemlőknek kell-e azokat tartani, vagy pusztán emberi alkotásoknak, amiket vissza kell utasítani. Evvel kapcsolatban elég, ha emlékeztetünk a heroldsbachi eseményekre vagy a bresciai püspöknek a Német Püspöki Karhoz küldött iratára, amelyben közölte, hogy Montechianiban a Mária-jelenésnek vélt jelenségek alaptalanok.² Medjugorje jelenései is jó példaként szolgálhatnak: Sokan igen pozitívan nyilatkoznak ezekről a jelenségekről, a helyi püspök viszont fenntartással él; milyen szempontok szerint hoznak majd döntést?

Témánkat három lépésben fogjuk tárgyalni. Az első rövid történelmi összefoglalást nyújt a kérdésről, majd a jelenlegi felfogásokat ismerteti. A második vázolja az Egyház tanítását. A harmadik pedig megpróbál rávilágítani az egyháziilag jóváhagyott Mária-jelenések értelmére és jelentőségére. Fejtegetéseinkben két teológiai elv irányít: 1. Az Egyház szerint az apostoli időkkel lezárult a kinyilatkoztatás; 2. A II. Vatikáni Zsinat tanítása az Egyházzal és

Máriáról. — Reméljük, hogy ez a két vezérelv megóv a végletektől: attól, hogy elvakultan lelkesedjünk apokaliptikus jelenségekért, mind pedig attól, hogy eleve kétségbe vonjuk a misztikus és látnoki adományokat. Megpróbáljuk a helyes középutat járni.

I. A teológiai viták áttekintése

1. Jelentős nevek

A Mária-jelenések a magán-kinyilatkoztatások témakörébe tartoznak. Ez a kör pedig ősrégi s egyszersmind mindig új problémákat nyújtó terület a teológia történetében. Már az első századba visszanyúló Didaché 11. fejezete szabályokat próbál felállítani, amelyekkel megkülönböztethetjük az igazi prófétákat a hamisaktól. Hamis próféta az, aki: a) nem az Egyház tanítását követi; b) három napnál tovább marad a helyi közösségben (túlságosan terhére esik); c) pénzt fogad el szolgálataiért, dőzsöl; d) nem követi Urunk életmódját; e) szavai nem egyeznek meg tetteivel.

Tehát már itt a karizmatikus küldetés igaz voltának próbaköveként szerepel a próféta egzisztenciális tanúságtétele: egyezik-e egész viselkedése Jézus Krisztus tanításával és életmódjával?

A teológia további történelméből csak a legjelentősebb állomásokat szeretném megemlíteni. Első pillantásunkat vessük Szent Ágostonra. Ő tekintetét mindenekelőtt a Szentírásra szegezte; másrészt kifejezetten a Krisztus-központúságot és a szeretetet hangsúlyozta — ezek az üdvösséghez vezető rendes utak. Volken jegyzi meg *Die Offenbarungen in der Kirche* (Innsbruck, 1965) c. művében: Ágostonnak a magán-kinyilatkoztatásokkal szemben tanúsított tartózkodó magatartása — amely főleg a Teremtés könyvéhez írt magyarázataiban érezhető — nagymértékben befolyásolta az egyháziak tanítását a középkortól kezdve egész napjainkig.

Aquinói Szent Tamás erénytanról írt magyarázataiban hosszasan foglalkozik a próféciákkal és egyéb misztikus adományokkal. Pozitív értelmüket abban látja, hogy serkentik a hívek vallásos életét, nem pedig abban, hogy új igazságot nyilatkozzanak ki. Ez a felfogás is jelentősen esik latba korunk teológiai vitáinál.³

A késő-középkorban írta meg tanulmányát az igaz és a hamis látomások megkülönböztetéséről Johannes Gerson (1363–1429), aki az ágostoni hagyományokat követte. Ő is öt ismérvet közöl, amelyek bizonyíthatják a látomások igaz voltát: alázatosság, a látnok tartózkodó és türelmes magatartása, a közlemények tartalmának igazsága, s az Isten iránti szeretet. Mint már a Didachénál, a látomások igaz voltának itt is jelentős kritériuma a látnok személye és erkölcsi élete.

A XVI. századtól kezdve nagy tekintély Keresztes Szent János, a misztikus és a lelki élet mestere (1542–1591). A Kármelhegy útja c. művében ő is az alázatot és a szeretetet teszi a megkülönböztetés végső kritériumának. Bár csak megtanulnák a vélt látnokok, hogy „semmi másra se tekintsenek, csak arra, hogy akarataikat az alázatos szeretetben szilárdan belegyökereztessek és igazi eredményeket gyakoroljanak, minden áron kövessék Isten Fiát életében és szenvedésében, s mindenben tagadják meg magukat! Mert egyedül ez az út, nem pedig a látomások tömege vezet el a lelki kegyelmekhez.”⁴ Az aszketikus kritériumok mellett joggal említhető Keresztes Szent Jánosnál is a kifejezetten Krisztus-központú felfogás a kinyilatkoztatásról. Ez is hozzájárult, hogy tartózkodó legyen a látomásokkal szemben.

A XVIII. század vitáira Prosper Lambertini (1675–1758), a későbbi XIV. Benedek pápa felfogása nyomja rá bélyegét. Tanulmánya: *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonisatione* összefoglalja az egyházjog idevágó tanítását s iránymutató egész kérdésfelvetésünkre. Állásfoglalására még visszatérünk, amikor ismertetjük a hivatalos egyházi tanítást és gyakorlatot. Vele egykorú a bajorországi Pollingban élt Eusebius Amort (1692–1775), ágostonrendi kanonok írása a magán-kinyilatkoztatásokról. Johannes Gerson felfogására támaszkodva valamint a katolikus felvilágosodástól befolyásolva vizsgálja — kritikus szemmel — Agredai Mária látomásait.

Korunknak jelentős segítséget nyújtott K. Rahner *Visionen und Prophezeiungen* (Freiburg² 1958) c. könyve. Nemcsak a magán-kinyilatkoztatások teológiai jelentőségét vizsgálja, hanem a velük kapcsolatos pszichológiai problémákat is. A teológiai és pszichológiai szempontok összekapcsolása lehetővé teszi, hogy Rahner konkrét kritériumokat dolgozhasson ki a látomások és Mária-jelené-

sek helyes értékelésére és a velük szembeni magatartásra. Gazdag anyagot találhatunk művében Fatimáról. Könyve jelenleg is vezérfonalként szolgál a témánkkal kapcsolatos vitákban.

Rahner tanulmánya mellett igen fontos még L. Volken fentebb idézett munkája, amely eredetileg franciául jelent meg (*Les révélations dans l'Église*, Paris 1960). Igen gazdag anyagot közöl mind történelmi mind pedig teológiai szempontból. Jelentős a „Vraies et fausses apparitions dans l'Église” c. francia nyelvű tanulmánygyűjtemény is (Paris² 1976). Többek között érdekes kimutatást közöl az utóbbi ötven év ismert és az egyházi hatóságoktól megvizsgált, de jóvá nem hagyott Mária-jelenéseiről. 210-et sorol fel. Első helyen áll Olaszország: 78 jelenéssel; követi Franciaország 30-cal, majd Németország 20-szal, Belgium 17-tel és Spanyolország 12-vel. Az 1954-es Mária-évben érték el csúcspontjukat: 18 jelenés. A kötet közli az amsterdami, garabandali, kérizineni, Palmer de Troya-i és San Damianó-i jelenésekkel kapcsolatos egyházi vizsgálatok szövegét. — Végül megemlítésre méltó René Laurentin „Fonction et status des apparitions” c. terjedelmes tanulmánya, amely németül a „Handbuch für Marienkunde” (kiadók: W. Beinert — H. Petri, Regensburg 1984) kötetben jelent meg.

2. Fontosabb kérdések

a. Karizmatikus jelenségek

Aki átfutja az eléggé szétágazó irodalmat, a jelenlegi teológiai fejtegetésekben a következő súlypontokat fedezi fel: Általában elismerik, hogy a Mária-jelenések az Egyház élő történetéhez tartozó karizmatikus-misztikus adományok, ezért értékelik őket. Ilyen szempontból még az evangélikus teológia sem zárkózik el egészen előlük: összefüggést lát a XIX. századi újjáébredési s a mai pünkösti mozgalmak között.⁵ Rahner szerint: „A prófétai és (a tágabb értelemben vett) látnoki jelleg nem törölhető ki a kereszténység történelméből. Aki minden ilyen jelenséget pusztán természetes vagy egyenesen beteges emberi állapotokra akarna visszavezetni, az — ha következetes — tagadni fogja annak a lehetőségét, hogy az Igében magát kinyilatkoztató személyes Isten beleszólhasson a történelembe. Evvel azonban kétségbe vonná a keresz-

ténység lényeges jegyét: természetfeletti s mégis a történelemben megvalósult kinyilatkoztatás vallása.”⁶

b. Képzeliőrkben felmerülő látomások

A mai vitákban láthatóan kidomborodik az a felfogás, hogy a misztikus-karizmatikus jellegű Mária-jelenések öntudaton belüli történések, vagyis a képzeliőrkben játszódnak le.⁷ Így akarják ezeket megkülönböztetni az ún. testi látomásoktól, amelyeknél külső tárgyak hatnak az érzékszervekre. Ezekkel ellentétben a képzeliőrkben felépő, imaginárius jelenségeknél észrevétel jellegű pszichogenikus képzetekről van szó. Ez utóbbiakban Isten támogatóan és fejlesztően hat az ember lelki életére, s lehetővé teszi, hogy az illető jelenlevőnek s érzékiileg elérhetőnek (láthatónak és hallhatónak) ismerhessen meg egyébként láthatatlan személyeket (Krisztus, szentek...) vagy elmúlt eseményeket (Krisztus születése vagy keresztre feszítése). Amikor azt tartjuk, hogy a Mária-jelenések a képzeliőrkben felmerülő látomások, egy véleményen vagyunk a misztika nagy mestereivel: Avilai szent Terézzel († 1582) és Keresztes Szent Jánossal. Együttal képesek vagyunk feleletet adni egész sor problémára, amelyek megoldhatatlannak maradnak, ha valaki külső, testi látomásoknak tartaná őket. Ilyen például: Fatimában Krisztus mint gyermek jelenik meg Mária és József társaságában; Mária más és más alakban illetve érzelmi állapotban jelenik meg; meghatározott jelenéseket nem minden látnok egyformán ismer meg.

c. Kritériumok

K. Rahner jelentős befolyást gyakorolt arra, hogy ma a Mária-jelenéseket tudaton belüli jelenségnek tartják. Természetes, hogy ez az irányzat minden erejével törekszik igazolni a jelenségek természetfeletti jellegét. Mindenekelőtt szükséges, hogy olyan kritériumokat dolgozzon ki, amelyek megkülönböztetik a jelenéseket az érzécsalódástól (hallucinációtól) és hasonló természetes esetektől. Ebben az összefüggésben érvényes, hogy annak kell felsorolni a bizonyítékokat, aki a jelenség természetfeletti voltát állítja, nem pedig annak, aki tagadja.

Az első kritériumot a látomások tartalma szolgáltatja. Eleve diszkvalifikálni kell azokat az eseteket, amelyek kétes

vagy egyenesen nevetséges dolgokat állítanak. De tovább kell menni: Értelmes és komoly a látomás tartalma? Összhangban van a Szentírással és az Egyház tanításával? Az esetleg fellépő ellentétek egyértelműen jelzik, hogy a látomás nem hiteles. Így pl. a heroldsbachi Mária-jelenések egyik állítása szerint céltalan lenne azokért imádkozni, akik kritizálták az ottani látomásokat. Ez a kitétel azonban ellenkezik az egyházi tanítással, miszerint csak a halállal szakad vége a megtérés lehetőségének.

A második kritériumot a látnok személye szolgáltatja. Már a misztikus teológia — ebben az összefüggésben — pozitív kritériumként említette a klasszikus erényeket: igazmondás, komolyság, állázat, békesség, szeretet, szerénység. A pszichológiát felhasználó, modern szemlélet is súlyt fektet a látnok erkölcsi-szellemi életére: a hiteles vallásos élmény ugyanis mindig a személy erkölcsi fejlődését szolgálja. „A pszichopata mindig önmagába süllyed, tompán elzárkózik, míg az igazi látnok embertársaival szemben egyre inkább jóságos s türelmes lesz, sőt egyértelműen törekszik a felebaráti szeretet finom és értékes teteteinek gyakorlására.”⁸

Az ember valláserkölcsi felépítettségének szemszögéből egyes esetekben kérdések merülhetnek fel a parapszichológiával kapcsolatban. A látomások hitelességének döntő kritériuma a lelki egészség — a fent említett erények értelmében — jóllehet talán elérkezik az idő, amikor számba kell majd venni a parapszichológia terén végzett komoly kutatások eredményeit is. Egyelőre azonban a teológusok magatartása tartózkodó lehet, mivel még ezen az új szakterületen nem húzták meg elég világosan a határokat a komoly tudomány és a felületes visszaélések között. Innét érthető, hogy különbözőképpen ítélik meg ennek a tudományágnak eddigi eredményeit mind módszertani mind tartalmi szempontból.⁹ Függetlenül attól, hogy miként fejlődik ki ez a szakterület, el kell fogadnunk, hogy léteznek gyógyulások, amelyek pszichikai erőkre vezethetők vissza. Egyéb természetes magyarázatokat tehát nem zárhatunk ki a jövőben. Mindez csak megerősíti az ösegyházban megkezdett utat: a látnok valláserkölcsi személyisége alkotja a töle közölt sugallmak hitelességének központi kritériumát.

A harmadik kritérium a látnok személyén túl vizsgálja a jelenségek körülményeit. Csodás jelenségek és gyógyu-

lások kísérik a jelenéseket? Igazi lelki megújulás született belőlük? Növekedik a hívők körében az Isten és emberek iránti szeretet? Jelentős a szentírási figyelmeztetés: „Gyümölcsöikről ismeritek fel őket” (Mt 7,16). Többek között erre utal K. Rahner Lourdes-al kapcsolatban: „Bernadette látomásai egész sor csodálatos esemény kiindulópontját alkották. Egyszerre tűnik fel ebben az eseménysorozatban a meglepő spontaneitás és az értelmes jelenségek egymásba kapcsolódása. Lehetetlennek látszik tehát, hogy mindazt, ami Lourdes-ban történt és a mai napig történik, csupán immanens paranormális erőkre vezethessük vissza.”

d. A kinyilatkoztatás lezárult az apostolokkal

Bármennyire is tökéletes a pszichológiai és teológiai kritériumok összhangja a jelenések hitelességéről, csak egy többé-kevésbé magas emberi valószínűséget eredményezhet. Innét érthető, hogy az Egyház a jóváhagyott Mária-jelenéseknek – mint általában a magán-kinyilatkoztatásoknak – nem tulajdonít kötelező érvényt. Az egyes hívő szabadságában áll, hogy elfogadja-e azokat, vagy sem, kivéve a látnokot, aki (a teológusok véleménye szerint) nem kételkedhet a jelenések hitelességében. Tulajdonképpen azonban nem a felvázolt okok természetéből következik, hogy a nem közvetlenül érintettek megőrizhetik szabadságukat a jelenésekkel kapcsolatban. Döntő jelentőségű az a tanítás, mely szerint a kinyilatkoztatás lezárult az apostoli korban. Ez az alapvető meggyőződés vonja meg a Mária-jelenések határait és hovatartozását. Nem foghatjuk fel tehát ezeket a jelenéseket úgy, mintha kiegészítenék vagy folytatnák a kinyilatkoztatást. Ebben a kérdésben minden teológus megegyezik. Élénk vita támad azonban, amikor felmerül a kérdés: A jóváhagyott Mária-jelenések – éppen azáltal, hogy az Egyház elismeri azokat – nem követelnek meg nagyobb fokú beleegyezést a hívek részéről, mint amit a pusztán emberi érvek mérlegelése szülhet meg bennük? A szenttéavatáshoz hasonlóan nem beszélhetünk ezeknél az elismert jelenéseknél is „factum dogmaticum”-ról („dogmatikai tényről”), amelyekre az Egyház nem pusztán „nihil obstat”-ot (semmi hitellenes nincs benne) ad? Az elismert jelenés nem követelne mégiscsak igazi teológiai hitet?

Mielőtt felelőnk erre a kérdésre, vizsgáljuk meg, hogy milyen szándék vezeti az egyházi Tanítóhivatalt, amikor elismer magán-kinyilatkoztatásokat és Mária-jelenéseket.

II. Az Egyház tanítása és gyakorlata

1. Zsinati nyilatkozatok

Elsőnek az V. Lateráni Zsinat között egyházi tanítást a jelenésekről és jövődölésekről. A nyilatkozat azért született meg, mert a Zsinat azt kívánta, hogy a prédikációkat az Evangélium szellemében újítsák meg. Egyes szónokok ugyanis nem vették tekintetbe, hogy kötelességük kifejezni a jézusi örömhírt. Ehelyett kiforgatták a biblikus iratok értelmét, s alaptalanul hamarosan bekövetkező s fenyegető csapásokról beszéltek, valamint hamis jövődöléseket és kitalált csodákat meséltek. Márpedig Isten szava hírnökeinek a Szentírást kell kifejezni, anélkül, hogy önkényesen jóslatokat fűznének hozzá. A Zsinat azonban nem akarta végérvényesen visszautasítani a misztikus adományokat, pusztán a kérdés tisztázására törekedett. Ezért terjesztésüket az Apostoli Szék vizsgáló ítéletének vetette alá (sürgős esetekben a helyi püspöknek és bizottságának). A döntést tehát „aprobatio permissiva“-nak tekinthetjük. Ez azt jelenti, hogy megengedett a magán-kinyilatkoztatás elfogadása, ami azonban nem szavatol megerősítést afelől, hogy az esemény valóban megtörtént-e vagy sem.

Hasonló gondolatmenetet találunk a Tridenti Zsinat tartózkodó nyilatkozataiban is. Eszerint is a püspök vizsgáló ítéletének kell alávetni a csodás dolgok közzétételét, beleértve a jelenéseket és látomásokat.

2. A pápák tanítása

A fenti irányt találjuk meg a már említett XIV. Benedek pápa magyarázatában is: „Tudni kell, hogy egy magán-kinyilatkoztatás elismerése nem egyéb, mint gondos vizsgálat után megadott beleegyezés, hogy az a kinyilatkoztatás a hívek okulására és lelki hasznára közölhető.” XIV. Benedek szerint az így jóváhagyott kinyilatkoztatásokat nem kötelesek hinni a hívők, és ezért nem kell azokat „fide catholica“ (a katolikus hithez tartozónak) elfogadni. Az emberi okosság szabályainak megfelelő emberi hit il-

leti meg azokat. Lehetséges tehát, hogy vallási tiszteletudóan, de elutasítja az ilyen kinyilatkoztatásokat vagy kritikát gyakorol velük szemben.

Ezt a hivatalos egyházi álláspontot nem helyezi hatályaon kívül, s nem szünteti meg az sem, hogy egyes magánkinyilatkoztatásokhoz és jelenésekhez ájtatossági formákat vagy az egész Egyházra kiterjesztett ünnepet csatoltak. Ezt igazolja X. Pius „Pascendi Dominici Gregis” c. enciklikája. A pápa megerősíti a régi elvet, miszerint az egyházi álláspont először is jelentéktelennek nyilvánítja a jelzett tiszteletet. Ezért emlékeztet a Tridenti Zsinatra, amely megkülönböztette a szentek és a szentek képeinek tiszteletét: a Krisztust, Máriát és a szenteket megillető abszolút tiszteletet el kell választani képeik, ábrázolásaik relatív tiszteletétől. Ilyen értelemben az 1907-ben bevezetett Lourdes-i Mária-jelenések ünnepének tulajdonképpen és közvetlen tartalma a Szeplőtelen Szűz tisztelete. Az említett jelenések mint külső keret szintén jogos része lehet az ünnepnek, mivel megbízható tanúk és bizonyítékok sorolhatók fel mellette.

3. A liturgia reformja a II. Vatikáni Zsinat után

Tartózkodó hangsúly vehető észre az új Római Kalendáriumban is. Február 11-e megmarad továbbra is Mária ünnepnek, amit VI. Pál avval okolt meg, hogy Lourdes jelentős nemzetközi zarándokhely; ünnepelését a római Santa Maria Maggiore bazilika szentelésének napjához hasonlíthatjuk. Az eddigi ún. „duplex maior” (magasabb rangú) ünnepből azonban nem kötelező megemlékezés lett, valamint megváltozott a neve is. Azelőtt „A Szeplőtelen Szűz (Lourdesi) megjelenése” címet viselte, ma pedig „A boldogságos Szűz Mária Lourdesi emléknapja”. A hivatalos szöveg a következőkkel okolja meg a változást: „Jobban fejeződik ki, hogy az ünnep tárgya a Szűzanya maga, nem pedig megjelenésének történeti ténye”. A mise könyörgését is átszövegezték: figyelmünket a szeplőtelen Istenanyára irányítja, de belevonja a Lourdes-ből kiáradó áldásos hatásokat is. Magyar fordítása: „Irgalmas Istenünk, nyújts oltalmat nekünk gyöngeségünkben, hogy akik a szeplőtelen Istenanya emlékezetét ünnepeljük, közbenjárásának segítségével bűneinkből felkelhessünk.” A fordítás megfelel a latin eredetinek, de nem eléggé domborítja ki

a német misekönyv gondolatát, amely kéri, hogy Isten „gyógyítson meg testünk és lelkünk minden betegségéből”. Vagyis a német szöveg utal arra, hogy Lourdes a betegek és nyomorgók zarándokhelye. — Hasonló hangnemet üt meg a breviárium német kiadása az ünnephez írt bevezető szövegben. Kiindulópontját az 1858-as jelenések alkotják, de Szent Bernadette tetterős tanúságtételébe torkollik: „A Szűzanya alázatos leánya által hívta fel a bűnösöket, hogy megtérjenek. Rajta keresztül nagy imahadjáratot indított el Egyházában, valamint jelentős szeretetszolgálatot is, főleg a betegek és szegények támogatására.” Mind ez a szöveg, mind pedig a napi könyörgés emlékeztet arra, hogy Lourdes a történelem folyamán számtalan szenvedő részére az imádság hathatós központja lett, s egyszersmind az imádkozókat a Máriával és Máriához könyörgők tengernyi közösségébe kapcsolja.

Ha a Szentszöveknek a jelenésekre és kinyilatkoztatásokra vonatkozó újabb állásfoglalásait nézzük, feltűnik tartózkodó magatartása, főként ha összehasonlítjuk a régebbi — pl. a svédországi Szt. Brigitta látomásaival kapcsolatos — vitákkal. Ezt a tartózkodó álláspontot megerősíti a liturgia Zsinat utáni reformja is. A Tanítóhivatal szándékát vizsgálva nem mondhatjuk tehát, hogy az egyházi jóváhagyás „factum dogmaticum”-ot jelent. Inkább arról van szó, hogy ne szorítsuk háttérbe a kinyilatkoztatás hiteles forrásait és a hit tételeit a rendkívüli és prófétai dörgegelmek javára. Az Egyház törekszik arra, hogy helyes megvilágításban szemléljük és kiegyensúlyozottan ültessük át a gyakorlatba a magán-kinyilatkoztatásokat és jóvendöléseket, amennyiben a kellő vizsgálat alapján valóban rendkívüli jeleknek bizonyultak.

Evvel azonban gondolatmenetünk eljutott a következő kérdéshez: mi a teológiai jelentősége a kegyelem ezen rendkívüli bizonyítékainak.

III. A Mária-jelenések értelme és jelentősége

1. Impulzusok az Egyház megújulására

Az egész egyházi élet célja az, hogy rátaláljunk Jézus Krisztusra, mint életünk forrására, örömhírét továbbadjuk s életünkbe átültessük. Mert „Istent nem látta senki; az Egyszülött Fiú nyilatkoztatta ki, aki az Atya ölén van” (Jn

1,18). Kétségtelen, hogy ez az egész keresztény és egyházi élet magja, veleje. Megvalósítását szolgálja az istentisztelet, az igehirdetés és a szeretet gyakorlása, de a kapott karizmák sokszínű kegyelmi gazdagsága is. Az egyházi élet Zsinat utáni megújulásában éppen ezek a kegyelmek örvendenek meglepően pozitív megbecsülésnek. Hozzájuk tartoznak olyan látványos kegyelmi adományok mint a nyelveken való beszéd, a prófétálás valamint a testi és lelki gyógyulások. Isten népének természetfeletti arca láthatóan nyilvánul meg bennük. Jelenleg újra megértésre talál a karizmák éltető lendülete az Egyház szívében, főként pedig Isten népének alapsejtjeiben. Egyidejűleg növekszik az a felismerés is, hogy ezeknek az adományoknak szükségszerűen be kell illeszkedniük az egyházi élet teljességébe. Ez felel meg Szent Pál szavainak: „... az mind épülésekre szolgáljon” (1Kor 14,26). „Isten ugyanis nem a zűrzavarnak, hanem a békességnek az Istene” (1Kor 14,33).

Ebben a háttérben találhatjuk meg a Mária-jelenések első ekleziológiai (egyháztani) értelmét, amely megfelel a fentebb vázolt jelenlegi teológiai viták közös nevezőjének. Világos ugyanis, hogy az egyházi s vallásos élet megújulása nagy lendületet kapott a kütönféle Mária-jelenésektől; gondoljunk pl. Lourdes-ra vagy Fatimára. Ezeken a helyeken nem csupán fokozott Mária-tisztelet született meg; új erőre kapott a Krisztusba és Istenbe vetett hit, egybekötve az Eucharisztia iránti mély tisztelettel valamint a megtérések erkölcsi csodáival; hatalmas lendület árad ki belőlük az egész egyházi életre. A zarándokok lelkipásztori gondozása Lourdes-ban a keresztény áhítat egységének sokszínű ápolását tűzte ki magának feladatul. Súlypontjai a következők: „a liturgia, az Eucharisztia élő ünneplése (a X. Pius bazilikában); a keresztút; a csendes elmerülő ima (a grottában); a megtérés (a gyónó-kápolnában); Isten szeretetének kiáradása a nyomorultakra és betegekre (körmenet az oltáriszentséggel); az Egyháznak mint a világ minden tájából egybegyűlt közösségnek együttes átélése (átjár minden megnyilvánulást); a kölcsönös szolgálat (az önkéntes segítők, a „*cité de secours*” munkái)”.¹⁰ A Lourdes-i pasztorális gyakorlat krisztológiába ágyazott Mária-tiszteletet mozdít elő, és segíti a keresztény-egyházi közösség új, életerős megtapasztalását. S mivel a résztvevők nagy hányada nem gyakorló keresz-

tény, Franciaországban sokan újfajta népmisszióknak tekintik a Lourdes-i zarándoklaton való részvételt. — De Lourdes hatósugarából térjünk vissza az alapelvekhez.

A Mária-jelenéseknek (mint a magán-kinyilatkoztatásoknak általában) nem az a célja, hogy mintegy kibővítsék a hit igazságait, hanem az Egyház gyakorlatára, viselkedésére hatnak. Éltető indítások a hívők szívében és akaratában, hogy az örökségbe kapott hit gazdagságát új lendülettel alkalmazhassák az egyes korok sajátos helyzetében. Aki tehát azért tekintget mindig új Mária-jelenésekre, mert megunta az általános keresztény kinyilatkoztatást, az nem fog igazi hasznót meríteni belőlük, mivel nem hallgat Mózesre és a prófétákra (Lk 16,27-31).

A Mária-jelenések értelme tehát az, hogy utalnak a kinyilatkoztatásra és indítást nyújtanak a vallásos élet megújulásához. Ez a felfogás Aquinói Szent Tamás gondolataira épül, aki említi a Példabeszédek könyvét: „Kinyilatkoztatás nélkül elvadul a nép, de boldogság a sorsa, ha a törvényt tartja“ (29,18). Erre hivatkozva tanítja Szent Tamás, hogy Isten minden időkben küldött népéhez kiválasztott embereket, akik prófétai szavaikkal és tetteikkel a többiekét üdvösségük eléréséhez akarták segíteni. Nem az volt a feladatuk, hogy új kinyilatkoztatást hirdessenek, hanem hogy bátorítsák az embereket a kinyilatkoztatásnak megfelelő tettekre. Érvényes ez a jövő értelmezésére nézve is. A Biblia utáni korban született „prófétáknak“ nem az a szerepe, hogy a Szentírástól eltérő újdonságokat hirdessenek. „Az a tulajdonképpeni feladatuk, hogy felhívás, parancs legyenek a jövő helyes életformájára, amely mindig ködben s fenyegetőleg jelenik meg előttünk s — evilági szemszögből nézve — teljes egészében halálra van ítéelve, a hívőknek és az Istent szeretőknek azonban üdvösségükre válik.“¹¹ Ezen a ponton azonban az ekleziológiai értelem-keresés a Mária-jelenések eszkatologikus jelentőségéhez vezet el.

2. A végső idők jelei

A Mária-jelenésekben Krisztus megdicsőült anyja közli magát. Ilyen értelemben ezek az események utalnak az — Egyház vándorútján túl — a történelem végérvényes jövőjére az Úrnál. Itt teljesedik be mindaz, amit megállapozott

az Ószövetség, amit megújított Krisztus megváltói tette és amit az Egyház szolgál szerte a világon. Ehhez tartozik mindaz, ami Isten népének építése érdekében történt és történik. A Mária-jelenések ennek a maradandó összefüggésnek a jelei. Mutatják, hogy a keresztény jövő reménységének meghatározó jegye nem a rombolás és a pusztítás, hanem az átalakulás és a folytonosság. Továbbá azt is szemléltetik, hogy a feltámadásba vetett hitünk lényegénél fogva személyesen konkrét. Nem merül tehát ki általánosságokban vagy elvont alapelvekben, mint pl. „A szeretetnek van jövője”, vagy: „Megéri, ha jót cselekszünk.” Ellenkezőleg: a húsvéti hit bizalma mindig az egyes személyre irányul – Krisztus testének átfogó egységében. Isten megváltó s beteljesüléshez vezető cselekvése a történelemben a konkrét embert érinti, ezért is Ábrahám, Izák és Jákob Istene. Mária története, valamint végérvényes célbaérésének megvallása ebbe a „személyi szemszögbe” épül bele. Megdicsőülésével nyerte el az Úr anyja időket áttörő üdvtörténeti helyét, amely magába foglalja a múltat, jelent és jövőt. S pontosan ez jut kifejezésre a Mária-jelenésekben.

Ez a titka annak, hogy miért pont a jelenések helyei, a zarándokhelyek az imádság fellelővái. Ugyanis ezeken a helyeken Máriát úgy tisztelik és tapasztalják meg, mint akit Krisztus a gondokkal teli vándorutat járó nővérei és fivéréi mellé rendelt. Amikor anyai gondjaira bízzák magukat a hívek, kifejezik a feltámadásba vetett keresztény reményüket, valamint azt a hitből fakadó tudatot, hogy mindazok, akik Krisztust követik, állandó egységben élnek.

Mária mindig szolidáris tehát Fia nővéreivel és fivéréivel. Ez a végső időket s az Egyházat átfogó szemlélet erőteljes apostoli lendület forrása. A „Keresztények segítségére” vetett tekintet lehetővé teszi, hogy az imádkozó világosabban ismerhesse fel saját üdvtörténeti helyzetét Isten és az emberek előtt. Isten Máriát – túl evillági történetének óráin – mint Megdicsőítettet hatékonysággal rendelte népe mellé. Aki így szemléli és dicséri a Szűzanyát, az helyesen és kiegyensúlyozottan viszonyul Krisztus misztikus testének egységéhez. Ebben a háttérben a Mária-jelenések felszólító jelek lehetnek arra is, hogy egyensúlyba hozzuk az egyéni igényeket a fennálló elkötelezettségekkel Krisztus új s egy népében.

Legalább ezen a ponton nyilvánvalóvá válik, mennyire egybefonódik a Mária-jelenések két eddig vázolt értelmezése: az első mint prófétai impulzus az egyházi, vallásos élet megújulására; a második pedig mint jel a korokon és népeken túlmutató szolidaritásra mindazoknak, akik Krisztushoz tartoznak. Az első az Egyház belső fokozatos megtérésének és megújulásának a jele, a második az erre vonatkozó törekvés állandó hatósugarának, s így Mária-ban s Máriával a „tanúknak az a koszorúja”, amely minket segítőkészen körülvesz (Zsid 12,1).

A II. Vatikáni Zsinat tette gyümölcsözővé a Mariológia számára azt a gondolatot, hogy az üdvözülésre nézve az egész Egyházban szolidaritás uralkodik, amely még vándorútján van, s mégis már célba ért. Ez a megfontolás alkotja a teológiai alapot arra, hogy a Mária-jelenéseket az Egyház karizmatikus impulzusainak vegyük. Fejtegetéseink másik sarkkövét az a tanítás alkotta, hogy az apostoli időkkel lezárult a kinyilatkoztatás, amihez semmiféle „kiegészítés” nem jöhet. Az Egyháznak az a feladata, hogy magáévá tegye – földi zarándokútján s minden korban – a kinyilatkoztatást. Isten különböző karizmákkal és kegyelemmel telt eseményekkel – amelyek közé soroljuk a Mária-jelenéseket is – a gyakran oly evitágias gondolkodásunkat és viselkedésünket újra meg újra a teljes keresztény élet tulajdonképpeni céljára irányítja: „a égi hívásra, amelyre Isten meghívott Krisztusban” (Fil 3,14).

JEGYZETEK

- 1 Lásd pl. *Mysterium Salutis* III/2, Einsiedeln 1969; **M. Premm**, *Kath. Glaubenskunde* II, Wien 1959; **M. Schmaus**, *Kath. Dogmatik* V. Mariologie, München 1955; **H. Lennerz**, *De Beata Virgine*, Roma² 1935. – Tárgyal a kérdésről **H. Holstein**, *Les apparitions mariales*, in: H. du Manoir (Hrsg.), *Maria* V, Paris 1958; **R. Laurentin**, *Marienerscheinungen*, in: *Handbuch der Marienkunde* (Hrsg.: W. Beinert – H. Petri), Regensburg 1984.
- 2 Lásd: Was ist von den Heroldsbacher Visionen zu halten? Eine Stellungnahme der Erzb. Kommission, Bamberg 1950; Neue Einblicke in die Heroldsbacher Visionen. Eine weitere Stellungnahme der Erzb. Kommission 1951; die Entscheidung des Hl. Offiziums: *LegesEccl* II, 2912–2913. – A bresciai püspökség levelét közzétette a *Kirchl. Amtsblatt für das Bistum Trier* 129 (1985).
- 3 S. th. II-II qq. 171 ss.
- 4 Keresztes Szent Jánosnál találjuk a következő megjegyzést is: „Mit használ az, ami nem az alázatot és szeretetet valamint

a bűnbánatot, szent egyszerűséget és a hallgatást stb. kelti életre a lélekben?" Ezekkel a gondolatokkal kapcsolatban jegyzi meg **H. Urs von Balthasar**: „Az ágostoni-szentjánosi hagyomány ítélete azoknak kedvez, akik — akár, mert elvben szkeptikusan szemlélik a magán-kinyilatkoztatásokat, akár pszichologizálni akarnak, akár csak, mert gyakorlati lelkipásztorok kívánnak lenni — a 'tisztá hit' és 'józan emberi ítélet' nevében minden misztikus jelenséget mint jelentéktelen magánügyet zárnak ki az Egyházból" (Herrlichkeit I, Einsiedeln 1961, 393 kk.).

- 5 **D. Rössler** szerint (RGG³ IV, 762) „a Mária-jelenéseket azok közé a keresztény vallásos jelenségek közé számíthatjuk, amelyeket az értelem soha sem magyarázhat meg teljesen, de amelyek alkalmasak arra, hogy problematikussá tegyék mind a szakteológia szűkreszabottságait mind pedig az egyoldalúan a klasszikus tudományokra építő teológiai valóságfogalmat“.
- 6 **K. Rahner**, Visionen 17. o.
- 7 lásd uo. 31 kk.; **H. Lais**, LThK² III, 1047—49, és LThK² VII, 64.; **J. Schumacher**, Privatoffenbarungen und Marienverehrung, in G. Rovira (Hrsg.), Der Widerschein des Ewigen Lichtes, Marienerscheinungen und Gnadenbilder als Zeichen der Gotteskraft, Kevelaer 1984; kritikus állásfoglalást tanúsít ezzel az iránnyal szemben **Joh. B. Torelló**, Echte und falsche Erscheinungen, in G. Rovira (Hrsg.), Der Widerschein des Ewigen Lichtes...; **B. Wenisch**, Geschichten oder Geschichte, Theologie des Wunders, Salzburg 1981, elhatárolja ugyan magát Rahnertől, de problematikusnak tartja a „testi látomás“ kifejezést; a lourdes-i jelenéseknél „a tényeknek jobban megfelel azt feltételezni, hogy Mária valóban személyesen volt jelen“. Kérdéses marad, hogy mit is jelent ez a kifejezés.
- 8 **Joh. B. Torelló** i. m. 103 o., lásd még: **W. Keilbach**, „Gottgewirktheit“ und „Drogengewirktheit“ als neuer Unterscheidungsgrund in der Beurteilung konkreter Muttergotteserscheinungen, in: De cultu mariano saeculis VI—XI. Acta Congressus Mariol. — Mariani in Croatia 1971 (Kiadó: Pontif. Academ. Mariana Intern., Rom 1972).
- 9 Lásd **W. Keilbach**, Religiöses Erleben, München-Paderborn-Wien 1973; **H. Küng**, Ewiges Leben? München-Paderborn 1982, 28. o. ... „a parapszichológia területén elmosódottak a határok a komoly tudomány és a szemfényvesztés között“. Még szigorúbban nyilatkozik a kérdésről **Joh. B. Torelló**, pszichoterapeuta (i. m. 99. o.).
- 10 **P. Lippert**, Wallfahrten, in: W. Beinert (Hrsg.), Maria heute ehren, Freiburg² 1977, 261. o.
- 11 **K. Rahner**, Visionen 106. o.

TÉGED DICSÉR MINDEN NEMZEDÉK

Májusi elmélkedések a Szűzanya hálaénekéről

I. Bevezetőül

A Magnificat, Mária dicsőítő éneke olyan ember háladala, aki személyes életében — belefonódva az ószövetségi nép hagyományába — Isten vezetését látja és ezért köszönetet mond. Ha rátekintünk az Úr éneklő édesanyjára, indíttatást érzünk, hogy együtt imádkozzunk vele és együtt adjunk hálát a hatalmas Istennek. Hiszen beteljesedtek rajtunk és az Egyházon, az Újszövetség népén is az ő ígéretei.

A hívek mindig nagyra értékelték ezt az imádságot. Egyrészt acélból, hogy Máriát általa prófétának ismerjék el és vele együtt mondjanak köszönetet a kegyelemért és a hivatásért. Az V. században lett liturgikus énekké. A nagy ószövetségi hálaénekek sorába tartozik. Szent Benedek előírja szabályzatában, hogy a Magnificatot az esti imádság, a vesperás részeként énekeljék. Valószínű, hogy ezzel már korábbi római szokást elevenít fel. Azóta zeng a máriás istendicséret az egyházi zsolozsmában, a vesperásban, lényegében mint Krisztus-dicséret. A népi vallásosságban is hathatós kiigazító elem lehet. Szentbeszédekben és tanításban mindig újabb és újabb értelmezésekkel gazdagította a hívőket.

Kezdetben a reformátorok sem láttak okot arra, hogy Máriától eltávolodjanak. Luther Mária-tisztelőnek vallotta magát. Igazi máriás buzgóságának hathatós bizonyítéka a gyönyörű Magnificat-értelmezése. Természetes, hogy a téves szokások ellen fordult; az Egyházat a lényeghez akarta visszavezetni.

A következőkben igyekszünk a népi vallásosság oly kedvelt májusi ájtatosságait Mária magasztaló énekének a horizontjába állítani, mégpedig a Szentírásból inspirált értelmezés által.

Az évszázadokból Máriához szálló számos köszöntés, amely mindig elmélkedésen keresztül kapcsolódik a Magnificathoz, meg kell erősítse Mária prófétai kijelentését: „Lám, mostantól fogva dicsér engem minden nemzedék.”

Az ájtatosság felépítése

Ének

Bevezető ima (5 lehetőség)

Ének

Elmélkedés a Magnificatról (16 lehetőség)

Rövid csend

Mária köszöntése (16 lehetőség)

Ének

Dicsőítés és könyörgések (5 lehetőség)

Aldás

Bevezető imádságok

1. Ima

E.* Mindenható Isten, Ura és királya a mennynek és a földnek. Hálát adunk neked, mert Fiad, Jézus Krisztus által a Szentlélekkel együtt teremtettél mindent. Különösen Máriáért dicsőítünk, akit Fiad édesanyjául választottál. Ő a mi szószólónk trónusodnál. Vele együtt bizakodóan járulunk eléd ebben a hónapban. Mikor az angyal az Isten emberré levésének örömhírét közölte vele, Fiadat, Jézus Krisztust foganta méhében, és szült rokonához, Erzsébethez. Ez őt „az Úr édesanyjának” nevezte, ő pedig Isten szavának teljesüléseként ellénekelte azt az éneket, amelyben kifejezte háláját, örömet, dicsőítést és bizalmát. Mária szavaival együtt akarunk dicsőíteni téged.

M.* „Lelkem magasztalja az Urat,
és szívem ujjong megváltó Istenemben,
mert letekintett alázatos szolgálójára.
Lám, mostantól fogva boldognak hirdet minden nemzedék,
mert nagyot tett velem Ő, a Hatalmas és a Szent.
Irgalma nemzedékről nemzedékre az istenfélőkkel marad.
Karja bizonyosságot tett hatalmáról:
Szétszórta szívükben a gőgösöket,
letaszította trónjukról a hatalmasokat,
az alázatosakat pedig fölemelte.

* E. = előimádkozó

* M. = mindnyájan

Az éhezőket jólakatta, de a gazdagokat üres kézzel küldte el.
Gondjába vette gyermekét, Izraelt, megemlékezve irgalmáról,
amelyet atyáinknak, Ábrahámnak és utódainak örökre megígért.”

2. Ima

E. Urunk, Istenünk, mennyei Atyánk.

Minden ember közül Máriát választottad ki Fiad édesanyjául.

Mivel Fiad őt a kereszten Jánosra, a tanítványra bízta, nekünk is anyánk lett, Jézus minden tanítványának anyja. Dicsérjük jószágodat és kérünk: Hallgasd meg azt az imát, amelyet Mária értünk, Egyházadért hozzád intéz. Ezért Máriát a legősből máriás imádsággal akarjuk köszönteni, amelyet a későbbi századok kibővítettek:

Üdvözlégy Mária,

M. kegyelemmel teljes, az Úr van teveled; áldott vagy Te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus.

Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek szent anyja, imádkozzával érettünk bűnösökért, most és halálunk óráján. Ámen.

3. Ima

E. Urunk és Istenünk, te a világnak Máriát mint a megváltott ember példáját mutattad be. Ő az Egyház ősmintája, példaképe.

Kérünk: Tégy bennünket, a te Egyházadat ehhez a képhez hasonlóvá és végy fel minket dicsőségedbe.

Szent Ferencsel köszöntjük Máriát:

Üdvözlégy, Úrnő, szent királynő, szent Istenanya, Mária! Szűz, aki templommá lett, a legszentebb Atya az égben kiválasztott. Megszentelt szeretett Fiával és a Szentlélekkel, a Vigasztalóval. Benned volt és van a kegyelem egész teljessége és minden jó:

M. Üdvözlégy, ő palotája,
üdvözlégy, ő szent sátra,
üdvözlégy, ő lakása,
üdvözlégy, ő palástja,
üdvözlégy, ő szolgálója,
üdvözlégy, ő édesanyja!

4. Ima

E. Istenünk és Atyánk, hálát adunk neked minden emberért, akik hitük tanúsága által megalapozták és erősítették hitünket. Különösképp hálát adunk Máriáért, minden hívő édesanyjáért. Meghallotta a szavadat, és hitte, hogy beteljesedik, amit az Úr üzent neki.

Ezért mondja őt boldognak rokona, Erzsébet és nevezi áldottnak minden asszony között. Így köszöntjük Máriát együtt a szent Bernát korából származó imával:

Üdvözlégy, Királynő.

M. Irgalomnak anyja, életünk, gyönyörűségünk és reményünk, üdvözlégy! Hozzád folyamodunk, Évának számított fiai, hozzád sóhajtozunk, szomorúan és sírva a könnyeknek völgyében.

Ezért, szószólónk, fordítsd felénk kegyes szemeidet és e nyomorúság után mutasd meg nekünk Jézust, testednek áldott gyümölcsét. Ó jóságos, ó kegyelmes, ó édes szűz Mária.

5. Ima

Mindenható mennyei Atyánk, dicsőítünk és áldunk téged, mert Szűz Mária a te teremtményed. A Szentlélekkel eltelve szülte nekünk Fiadat, Jézus Krisztust. A te „isteni történelmed az emberekkel nem lenne teljes Mária hasonlíthatatlan alakja nélkül“ (L. Boff). Amikor őt köszöntjük és tiszteljük, téged dicsérünk. Az ő érdemeinek megkoronázásában kegyelmed művét koronázod. Az ő közbenjárására segítséget nyújtasz és az ő közösségében megadod az ígért örökséget. Téged, Urunk, dicsérünk, amikor most Édesanyjádát köszöntjük mindazokkal a megszólításokkal, amelyek a florentói litániában a középkortól a mai napig együtt hangzanak és a tisztelet kórusává lettek.

Uram, irgalmazz nekünk!
Krisztus, kegyelmezz nekünk!

Uram, irgalmazz nekünk!
Krisztus, hallgass minket!
Krisztus, hallgass meg minket!
Mennyei Atyaisten, irgalmazz minékünk!
Megváltó Fiúisten, irgalmazz nekünk!
Szentlélek Úristen, irgalmazz nekünk!
Szentháromság egy Isten, irgalmazz nekünk!
Szenséges Szűz Mária,*
Istennek szent Anyja,
Szűzek szent Szűze,
Krisztus szent anyja,
Isteni kegyelem anyja,
Tisztaságos anya,
Szeplőtelen Szűzanya,
Sérelem nélkül való anya,
Szűz Virág szent anya,
Szeretetreméltó anya,
Csodálatos anya,
Jótanács anyja,
Teremtőnk anyja,
Üdvözítőnk anyja,
Nagyokosságú Szűz,
Tisztelendő Szűz,
Dicsérendő Szűz,
Nagyhatalmú Szűz,
Irgalmas Szűz,
Hűséges Szűz,
Igazság tükre,
Bölcsesség széke,
Örömünk oka,
Lelki edény,
Tiszteletes edény,
Ájtatosság jeles edénye,
Titkos értelmű rózsza,
Dávid király tornya,
Elefántcsont torony,
Mária aranyház,
Frigynek szent szekrénye,
Mennysország ajtaja,
Hajnali csillag,
Betegek gyógyítója,
Bűnösök menedéke,
Szomorúak vigasztalója,
Keresztények segítsége,
Angyalok királynéja,
Pátriárkák királynéja,

* könyörögj érettünk!

Próféták királynéja,
 Apostolok királynéja,
 Vértanúk királynéja,
 Hitvallók királynéja,
 Szüzek királynéja,
 Minden szentnek királynéja,
 Áteredő bűn nélkül fogantatott királyné,
 Mennyekbe felvett királyné
 Szentolvasó királynéja,
 Béke királynéja,
 Magyarok Nagyasszonya,
 Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit, kegyelmezz nekünk!
 Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit, hallgass meg minket!
 Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk!

Könyörögjünk! Jóságos Isten, Te Máriát minden embernek adtad édesanyául; hallgass az ő közbenjárására; vedd el tőlünk a jelenkor szomorúságát és add meg nekünk majd nálad az örök boldogságot! Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

II. Elmélkedések a Szűzanya hálaénekéről

1. Magasztalja a lelkem az Urat

Názáretben így válaszolt Mária az angyal köszöntésére: „Az Úr szolgálója vagyok teljesedjenek hát be rajtam szavaid“ (Lk 1,38). Isten emberré lett ölében: „Az Ige testté lett és közöttünk élt“ (Jn 1,14). Szívében a csodával, Mária a judeai hegyvidéken át három-négy napi távolságra megy, sőt „siet“ rokonához, Erzsébethez, aki Jeruzsálem közelében lakik. Sejtí, hogy Isten, a Mindenható új teremtetést hozott létre méhében. A Teremtés könyvében Isten megkérdezi Ábrahámától: „Van, ami az Úrnak lehetetlen?“ (Ter 18,14). Máriánál nem kérdezett az angyal, hanem egyszerűen megállapította: „Istennél semmi sem lehetetlen.“ Ezzel utalt Mária rokonára, Erzsébetre, aki magas életkorában fiat fogant.

Most egymással szemben állnak az asszonyok, köszöntik egymást mint gazdagon megajándékozott személyek, és ezt olyan szavakkal teszik, amelyek elterelik magukról a figyelmet és dicsőítve utalnak Istennek az emberrel való történelmére. Erzsébet válaszol Mária köszöntésére és dicsőíti őt, különösen azonban testének gyümölcsét, az

Urat. Édesanyák képesek átérezni, amit Erzsébet érzett: „Lásd, mihelyt meghallottam köszöntésed szavát, az örömtől megmozdult méhemből a gyermek. Boldog, aki hitt.” Mária és Erzsébet, az édesanyák és testük gyümölcse méhükben: Jézus és János. A prófétai köszöntés és dicséret Erzsébet által Máriában olyan visszhangot kelt, amelyből az a himnusz lesz, amelyet a keresztények évszázadokon át tovább énekeltek, szöveggel, dallammal és zenével: Magnificat.

Alakjában és tartalmában teljesen összövetségi, mert számos emlékeztető van benne Isten korábbi nagy tetteire. Kicsendül belőle Hanna éneke, amelyet az Isten előtt énekelt, amikor Sámuelt kapta Istentől ajándékba. Mégis, Mária dala teljesen megfelel annak a helyzetnek, amelyben olvashatjuk: Egy fiatal lány a megígért Messiás édesanyja lett. Mi egyebet tehet, mint hogy a figyelmet önmagáról – akit Erzsébet dicsőít – Istenre tereli, akit egyedül illet minden tisztelet és dicséret. Mária „felemeli” lelkében az Urat, szó szerint: Naggyá teszi. Imádva dicsőíti hatalmát és jóságát, amelyet megtapasztalhatott magán, és vele énekel a választott nép minden nemzedéke. Ezzel a dicsőítő énekkel, amely az egész Szentírás legjelentősebb éneke, akarjuk Máriával együtt az Urat dicsérni, aki velünk is nagyot cselekedett, újra meg újra, minden áldott nap.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Mária!

Isten, az Úr,
nevedet
naggyá tette!
Áldott leszel
minden nemzedék között
a földön!

M. Üdvözlégy, Szűz és Istenszüldő Mária!

A boldogság kimeríthetetlen forrása az emberi nem számára!

Te vagy a kezdete, közepe és vége örömünknek!

Te vagy Isten országának drága gyöngye!

Te vagy annak a kenyérnek oltára, amely bennünket az örök élethez élvezet!

(Jakab-ev. III. század; Olimpuzsi Metódiosz, IV. sz.)

2. Szívem ujjong megváltó Istenemben

Mária nem tudja felfogni, mit művelt vele az Isten és ezért szavak után kutat, hogy kifejezhesse boldogságát. Hanna dicsőítő énekéhez fordul, akinek Isten hosszú várakozás és ima után Sámuelt adta gyermekül. Hanna amikor bemutatta fiát a templomban, így énekelt: „Szívem ujjong az Úrban.” Ennek az asszonynak a szavaival dicséri Mária Istent. Telve van ujjongással megmentője miatt. A körülírásból kihallható Jézus neve, aminek jelentését úgy írhatjuk körül, hogy „Isten segít”, „mert ő szabadítja meg népét bűneitől” (Mt 1,21). Jézus az üdvözítő, a megmentő, a megváltó. Őbenne jön felénk Isten, mert Izaiás látomása: „Immánuelnek fogják hívni” benne beteljesedett: „Isten mivelünk” (Iz 7,14). Jézus a tulajdonképpeni neve ennek az embernek, akit Mária testében hordoz és akit ő úgy nevezett el, mert az angyal (Lk 1,31) neki és nevelőapjának (Mt 1,21) ezt meghagyta.

A Magnificat nem ejti ki Jézus nevét, mert első verse Istent, a Mindenhatót dicsőíti, a legfelsőbbet, a királyt, mindenek uralkodóját, az élő és egyetlen, az ég és föld urát, de ez az Isten Jézus Krisztus atyja és Jézusban megváltó Istene minden embernek.

Mária emlékezik ebben az órában Isten megmentő tetteire, amelyeket évszázadokon keresztül magasztaltak, pl. a zsoltárokból: „Kiárad rá az Úr áldása, az üdvözítő Isten igazsága” (Zsolt 24,5). „Te vagy Istenem és szabadítóm” (Zsolt 25,5). Mindenekelőtt majdnem szó szerint átveszi a próféták imáját (Hab 3,18): „Én azonban örülök az Úrban, ujjongok üdvözítő Istenemben.”

Pillantásunkat a mi korunkba, világunkba, saját életünkre irányíthatjuk. Isten nagy tettei nem értek véget. Biztos, hogy Isten próbára tesz bennünket, gyakorta sóhajtozunk a teher alatt, amelyet viselnünk kell. De naponta érezzük, hogy Isten a mi megváltónk, üdvözítőnk és megmentőnk. Nem hagy el bennünket. Ha az este tele volt gondokkal, reggel örülhetünk: az Úr a mi megmentőnk. Öröm és ujjongás legyen életünk alaphangja. Az öröm abból a szívből származik, amely megtalálta legmélyebb önazonosságát Istenben: Isten teremtménye vagyok, ő szeret engem; Krisztus megváltott; megtaláltam vele utamat, s ezért „ha sötét völgyben járok is, nem félek a bajtól, hisz te vellem vagyok” (Zsolt 23,4).

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Üdvözlégy, örömsugár!

M. Üdvözlégy, te oldó szó!

E. Köszöntünk Téged, aki az elesetteket felsegíted!

M. Köszöntünk, aki a sírók könnyeit letörli.

E. Köszöntünk, aki az emberi értelmet messze fölülmúlod!

M. Köszöntünk, akit semmi angyali értelem nem foghat fel.

E. Köszöntünk, királyi trónszék!

M. Köszöntünk, aki azt hordoztad,
ki mindeneket hordoz!

E. Köszöntünk, naptól körülragyogott Csillag!

M. Köszöntünk, a testté vált Isten anyaméhel!

E. Köszöntünk, megújult teremtes.

M. Köszöntünk, szüzi jegyes!

(Akathisztosz himnusz, VI. sz.)

3. Letekintett alázatos szolgálójára

Miután Mária örömmel telve az Úr nagyságát magasztalta, megnevezi ujjongása okát, vagyis az üdvösségi tettet: Isten nyilvánította nagyságát, és az éneklővel szemben az „üdvösség Istenének” bizonyult. Rátekintett alázatos szolgálójára. Mária itt saját kijelentését folytatja, amellyel az angyalnak a názáreti híradáskor válaszolt: „Az Úr szolgálója vagyok, teljesedjenek hát be rajtam szavaid” (Luk 1,31). Ennek a versnek egyik fordítása így hangzik: „Kegyelmesen rátekintett szolgálóleánya megalázott voltára.” Micsoda ellentét: egyrészt a szegény, kicsi leány Názáretből, akinek nincs iskolai képzése, nincs vagyona, még fiatal, 16–17 éves, és másrészt méhében testének gyümölcse, Istennek, a Mindenhatónak Fia, aki előtt az angyalok meghajolnak és az emberek imádattal leborulnak. Ez a nagy Isten, minden erő és hatalom szent Ura; „ég és föld tele az ő dicsőségével”.

Az üdvörténelem során láthatjuk újra meg újra, hogy Isten az alázatosakat és egyszerűeket szereti. Mária, a szolgálóleány az alázatosság fogalmát Hannától, Sámuel anyjától veszi át (1Sám 1,11), aki Isten előtt gyarló szolgálónak nevezte magát. De Isten rátekint, és meghallgatja kérését. Jézus szintén szereti az alázatosakat. Dicsőíti Atyját az ég és föld urát, mivel a kicsinyeknek kinyilatkoz-

tatta azt, amit a bölcsek és okosak elől elrejtett (Mt 11,25). Sőt maga Jézus példája a meggyőzően hiteles alázatnak. Világossá teszi, ami a filozófiai gondolkozás felől lehetetlen, vagyis, hogy Isten maga is alázatos. Assisi Szent Ferenc beszél „Isten alázatáról” és bemutatja azt Jézuson, akiben a nagy Isten egészen kicsiny lett: Mint gyermek, mint keresztre feszített és az egyszerű eucharisztikus kenyérben: „A mindenség Ura, Isten és Isten Fia (Jn 11,27) lealacsonyítja magát. A mi üdvösségünkért elrejtőzik a kenyér parányi alakjában. Lássátok, ez Isten alázata.” Ezeket a szavakat testvéreire, a papokhoz intézte, de szólnak minden kereszténynek. Minderki a szívében hordja Istent, de ha az ember az ő alázatos és egyszerű edénye, akkor fog Isten szépsége igazán tündökölni. Így láthatjuk ezt Máriában. Annak az Egyháznak az ősmintája és előképe, amelyben Isten továbbfolytatja hatalmas működését az emberek között. Az Egyháznak azonban nem szabad felmagasztalnia magát és hatalom, dicsőség után tömnie, hanem Máriához hasonlóan az Úr alázatos szolgálójának kell lennie.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Ne félj, Mária, mert kegyelmet találtál Istennél!

Valóban igaz: Aki kegyelmet talált, nem ismer félelmet, és te kegyelmet találtál.

Boldog, aki az emberek közül egyedül rászolgált, hogy hallhassa: Kegyelemre találtál!

M. Ó, kegyelmektől túlcserdülő, csillagok fölé emeltetett asszony; aki bölcsen teremtett téged, azt tápláltad szent emlőddel!

Amit Éva boldogtalanul elvett, te visszaszerezted boldog csemetéden keresztül, mert te lettél a síró csillagok mennyországi ablaka.

A nagy király ajtaja bejárata vagy, a fény tündöklő kapuja!

Az életet, amelyet te, Szűz adtál, hangosan dicsérik a nemzetek!

(Aranyszavú Szt. Péter, Venantius Fortunatus; V. és VI. sz.)

4. Lám, mostantól fogva boldognak hirdet (engem) minden nemzedék

A Magnificatnak ebben a versében Mária prófétanővé emelkedik. A jövőbe tekint, és látja, hogy minden nemzedék boldognak mondja őt. A „mostantól” szó Erzsébetnek, rokonának szavára utal, aki Máriát boldognak hirdeti, mert hitte, hogy beteljesül mindaz, amit az Úr üzent neki. Mária a hívő, aki a megvalósult pillanaton túl a múltba és a jövőbe, az üdvtörténet nagy összefüggésére tekint. Csak a hitben ismerjük fel Isten írásjegyeit, mégha néha kanyargós, tekerős sorokkal is ír. A hitben tapasztaljuk meg létünk értelmét és tudhatjuk, hogy jövőnk már most pozitívan dől el, mivel Isten megtartja adott szavát. Hinni annyi, mint Isten és Jézus szavának megnyílni, abban kitartani, bízni és aszerint élni. Mária hitt és élte hitének következményeit.

Amikor egy asszony a tömegből fellelkesülve odakiáltotta Jézusnak: „Boldog a méh, amely kihordott és az emelő, amelyet szoptál”, azt válaszolja Jézus: „Hát még azok milyen boldogok, akik hallgatják az Isten szavát és hűségesek is maradnak hozzá” (Lk 11,27.28). Ezzel Jézus nem távolodik el Máriától, hanem mindazok előképévé teszi, akik Isten szavát nemcsak hallják, hanem cselekedeteikkel és életükkel követik. Mária kiálta hitének próbáját, amelyet az agg Simeon megjövendölt neki: „A te lelkedet is tör járja át” (Lk 2,35).

Micsoda útja ez a hitnek! Az elején a sugárzó názáreti látomás az ígérettel: „A Magasságos Fiának fogják hívni . . . Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját . . . s országának nem lesz vége” (Lk 1,32.33). Kilenc hónappal azután pedig a szín teljesen megváltozik, csaknem az ígéret kigúnyolásának hat: a síró gyermek az istálló jászolában, akit minden ajtóból elküldtek. 30 évvel azután az édesanya a keresztszobán áll, amelyre a Fiú fel van feszítve, s végül a véres, sebzett, eltorzított halottat tartja karján. Ezért Mária útja a hitben nem ér véget az ő halálával; folytatódik évszázadokon át, amelyekben teológusok, egyháztanítók, költők, zenészek, szobrászok és festők újra és újra megpróbálják Máriát szemlélni és dicsőíteni. Mária hívő dicséretét továbbadják nemzedékről nemzedékre, egyre újabb hangsúllyal, egyre fokozottabban, míg csak 1950 november elsején XII. Pius pápa hittételként ki nem jelenti azt,

amit már a megelőző évszázadok hittek, hogy Isten Máriát testével együtt felvette a megdicsőülésbe, „ahol királynőként tündököl Filának az örökkévalóság halhatatlan királyának jobbján“.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Mária,

igazán az vagy, amit neved jelent:

Tengercsillag — Keserűség Tengere — Úrnő!

M. Tengercsillag vagy,

mert ebben a világban,

amely teljes keserűségben és nyomorban fekszik,

az örök fény sugarát árasztod szét.

E. Keserű tenger vagy,

mert szíved,

Fiad szenvedésekor

teljesen egybeolvadt az övével.

M. Úrnő vagy,

mert az angyalok fölé,

Fiad jobbjára, felvétettél.

E. Tengercsillag vagy,

mert ragyog kiváltságod.

Keserű Tenger:

anyai szereteted és jóságod miatt.

Úrnő, hatalmad erejéből.

M. Tengercsillag azért is,

mert vezérelsz és vezetsz minket;

Keserű Tenger,

mert együttérsz velünk,

és Nagyasszony,

mert anyaián védelmezel.

(Szent Bonaventura, XIII. sz.)

5. Nagyot tett velem Ő, a Hatalmas

Mánia soha nem telik be Isten dicsőítésével. Ebben a versben megint Istenre fordítja figyelmét, és lelkesen elmélkedni kezd a Hatalmas nagy tetteiről. A „hatalmas” jelző csaknem önálló Isten-fogalom az Ószövetségben. Isten hatalmát gyakran mutatja be harcos képekben: „Övezd fel karddal oldalad, te hős, indulj fönségesen hatalmad teljében.” „Hegyes a nyílád, lám népek hullanak el előtted”, a király ellenségeit elhagyja erejük (Zsolt 45, 4.6). Milyen gyakran mutatta meg hatalmát Isten az emberen! Az bővölte el teginkább a választott nép képzetét, hogy megszabadultak az egyiptomiak kezéből. Isten vezette népét a sivatagon keresztül. Nappal a felhőoszlopban, hogy az utat mutassa, és éjszaka tűzoszlopban, hogy világítson nekik. Mikor a Fáraó seregével – lovasokkal és harci szekerekkel – utánuk ment és utolérte őket a Sás-tengernél, az Úr segítette Izrael népét, hogy száraz lábbal kelhessenek át a tenger fenekén, míg az egyiptomiak a hullámokban telték halálukat. Akkor énekelté Mózes a néppel: „Magasztalorn az Urat, mert dicsőség övezi, a lovat és a lovast a tengerbe vetette. Az Úr az erősségem és menedékem, ő tett a szabadítóm. Ő az én Istenem, őt dicsőítem.” (Ex 15).

Az ifjú Dávid Istenbe vetett bizalommal mérkőzött a legyőzhetetlennek látszó Góliáttal, aki nagy és erős volt, bronzsisakot viselt, kemény és drága páncélt hordott, bronz lábszárvédői voltak és hajítódárda a vállán. Dávid azonban levetette a kapott páncélt, botját vette a kezébe és ezt mondta: „A Seregek Urának nevében jövök.” Bele-nyúlt izákjába, kivett egy követ, elhajította és homlokon találta a filiszteust. Így ölte meg a kicsi Dávid a hatalmas Góliátot: bízott Istenben, a Mindenhatóban (1Sám 17).

Máriával együtt énekelheti az Újszövetség egyháza: „Nagyot tett velem a Hatalmas.” Mily gyakran kísértették meg ezt az Egyházat; üldözték és osztották meg! Mily gyakran vétkezett pásztor és nyáj, s Isten újból és újból felemelte őket. Mind az előző századokban mind pedig a legújabb korok diktatúrái alatt, 50 évvel ezelőtt Németországban és annyi más helyen számtalan keresztény pusztult el a hite miatt. De Isten megmentette Egyházát és be-telejesülése felé vezeti.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Legszentebb Istenszüldő,
kegyellemmel teljes, Úrnő,
a kegyelem és kegyesség kifürkészhetetlen Tengere.
Minden kegyelem és adomány kiosztója.
Te vagy, a legszentebb Szentháromság után,
a mi Úrnőnk,
a Vigasztaló Lélek után a
Vigasztalónk,
a közvetítő Krisztus után
mindannyiunk közvetítője.
Minden könnyet letöröltél a Földről.
A Teremtést sokféle adománnyal töltötted el.
A mennyei örömet előkészítetted,
minket, földieket megmentettél.

M. Hisszük, Szepőtelen, hogy minden dicsőség
minden hírnév és szentség,
egyedül általad
árad hozzánk és fog áradni a jövőben is.
Benned, ó, kegyellemmel teljes,
örvendezik az egész teremtés.

(Szíriai Szt. Efrém, IV. sz.)

6. Szent az ő neve

Az Ókorban a név gyakran helyettesítette a személyt. Mária énekében közelebbről szeretné leírni Isten lényegét. Isten a szent és a magasztos, aki előtt meghajlik az ember. Így imádkozik a Miatyánkban Jézus is: szenteltetés meg az Isten neve (Mt 6,9). Minden embernek úgy kell őt ismernie, tisztelnie és becsülnie, mint az ég és föld legfőbb Urát. Méltósága már nem hat ijesztően, mint ahogyan néha az Ószövetség bemutatja: tele van szentséggel a neve (Zsolt 111,9). Izaiás próféta határra rémül, amikor az Urat megpillantja magas és fenséges trónján: „Jaj nekem, végem van, mert... szemmel láttam a Királyt, a Sergegek Urát“ (Iz 6,5).

Mária is megírta, amikor Isten anyja lépett be hozzá. A megszólítás lepte meg: „Üdvözlégy, kegyellemmel teljes! Veled van az Úr.“ (Luk 1,28). Nem meglepetés ez, hanem döbbenet, mivel a hatalmas Isten az ő kicsi világába lép és kiválasztja őt. Így éli át Mária is azt, amit oly

sokan az emberiség történetében: Istent két módon tapasztaljuk meg: egyszer mint fényt, amely védelmet nyújt, máskor mint sötétséget, amely félelmet kelt. Énekében azonban úgy nevezi meg Istent, mint akibe „kapaszkodhat”: „ő a te dicsőítő éneked, ő a te Istened”, ahogyan Mózes Izrael népének mondotta. Szent az ő neve, vagyis Isten méltósággal teljes, de ugyanakkor boldoggá tesz, lényege az őszinte és meg nem szűnő kegyelem, jóság, és kegyesség. Az Ószövetség istenképe elsősorban azt hirdeti, hogy az Isten — Úr. Így a vallás lényege az istenfélelem. Az Újszövetségben azonban — Jézus által — áttör az a gondolat, hogy az Isten Atya, akinek tulajdonképpeni lényege a tiszta jóság, legbensőbb valósága a szeretet. Ezért gyakran hasonlítják kormányzását az édesanya gyengéd gondoskodásához, aki törődik gyermekével. Ágoston mondja: „Isten ugyanúgy anyánk mint apánk.”

Mária dicsőítő énekének ebben a versében fiának, Jézus Krisztusnak első Miatyánk-kérését elővételezi. Népének Istentől alkotott látásmódjába helyezi magát, amely így imádkozik a zsidó istentiszteleten: „Dicsőíttessék és szenteltessék meg az ő nagy neve a világban, amelyet akarata szerint teremtett. Vigye uralomra királyságát életetek során, a ti napjaitokban!” Az éneklő Mária érzi, hogy ez a „ti napjaitokban” őbenne beteljesült. Isten Szentnek nyilvánította ki önmagát, amikor nagy irgalmasságát kiárasztotta szolgálójára, aki az üdvösség hajnalpírja; vele kezdődik el a megváltás kora.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Szent Szűz,

Mindenki védelmezője és segítője, aki bizalommal fordul hozzád.

M. Kérjed Jézust, a te Fiadat, vegye el tőlem a bűnt, és adja meg a szent erények teljességét. Vegyen el tőlem minden rosszakaratot és adjon testvéri szeretetet s jóakaratot. Vegye el minden büszkeségem és adjon igazi alázatot. Űzze ki szívemből a tisztátalan gondolatokat és vágyakat, s adjon helyébe tiszta eszméket és kíván-

ságokat. Igazi hajnalcsillag, aki megelőzted az örök fényt és a kegyelem kiadását, foglald bele Isten előtti imádságodba és könyörgésedbe, hogy segítségeddel elkerüljem a rosszat és a halandó élet után az örök dicsőségben legyen részem.

(Boldog Ágnes, III. Béla király leánya, XIII. sz.)

7. Irgalma nemzedékről nemzedékre az istenfélőkkel marad

Ezen a helyen arról énekel Mária, hogy miként is cselekszik az Isten. Amit rajta és általa, mint a Messiás anyja által cselekedett népével, az nyilatkoztatja ki eljárásmodját: irgalmas, jóságos, gyengéd szeretet. Ennek a fejezetnek a végén ismét szó lesz Isten irgalmáról. Az irgalom az ő dallamának vezérmotívuma. Mária átveszi a zsoltárok gondolatait és szavait, amelyek újra meg újra az Úr irgalmáról énekelnek: „Ahogy egy apa megkönyörül fiain, úgy könyörül az Úr azokon, akik őt félnek... Az Úr kegyelme mindörökké az igazakkal van, és igazságossága fiaik fiaival” (Zsolt 103,13.17). Pál a korintusiakhoz írt második levelét ezzel a dicsőítéssel kezdi: „Áldott legyen az Isten, Urunk, Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene!” (1,3). Irgalmasság, a végtelen irgalmasság az Isten lényege. Különösen szívemarkolnak azok a helyek, amelyek Isten irgalmát az édesanya viselkedésén keresztül érzékeltetik. Izaiás próféta Istent így szólítja meg: „Mint a fiút, akit az anyja vigasztal, úgy vigasztallak meg én is titeket” (66,13). Megható gyengédséggel a gyermekhez hasonlítják, aki elcsitul az anyai emlőn, vagyis Istennél talált menedéket: „Mint anyja ölében a gyermek, úgy pihen benne a lelkem” (Zsolt 131,2).

Isten irgalma Mária énekében és az Ószövetség számos helyén összefonódik azzal az utalással, hogy csak azok részesülnek benne, akik Istent félnek és tisztelik. Az istenfélelem nem azonos az Istentől való rettegéssel, hanem tisztelet, megbecsülés, nagyra értékelés az. Mély bölcsesség rejlik Sirák fiának szavaiban: „Az Úrnak félelme tisztesség, dicsőség, csupa vidámság és ünnepi koszorú. Az Úrnak félelme üdíti a szívet, ujjongó örömet ad s hosszú életet.” (Sir 1,11.12)

Isten irgalma minden nemzedékkel szemben olyan átfogóan jelentkezik, hogy átfonja még a bűnösöket is, ha

azok engedik, hogy az irgalmas Isten kegyelme megszabadítsa őket és újból félni kezdik.

Igy élte át Dávid az Úr irgalmát. Isten kedvence volt; Juda, majd az egész Izrael királya lett. Házának és neki az örök uralom ígérete jutott osztályrészül, amely később Krisztusban, Dávid leszármazottjában teljesedett be. A vágy azonban megkísértette a királyt és kettős bűntényt követett el. Egyik katonája feleségébe szeretett bele. Hogy ne kövessen el huzamosabb házasságtörést, az első frontvonalba küldte a férjét, aki ott halálát lelte. Így Dávid egyszerre házasságtörést és gyilkosságot követett el. Ezért küldte az Úr a prófétát Dávidhoz, hogy beszéljen lelkére. Az Isten küldöttének szavai meghatották Dávidot. Belátta kettős bűnét és megvallotta eltévelyedését: megtért. Egy dalt költött, amely időközben halhatatlan lett: a „misere-rét”. Benne beismeri bűnét, és kéri Isten irgalmasságát: „Isten, légy irgalmas hozzám kegyességed szerint, töröld el gonoszságom gazdag irgalmad szerint” (Zsolt 51).

Máriában nincs bűn, ő nincs a gonoszság halójában, amit mi átéredő bűnnek nevezünk, mégis dicsőíti Isten irgalmát, amelyet minden nemzedék megtapasztalt. Mi is megajándékozottakként élhetünk, akiket Isten irgalma napról napra megérint: Megbocsátja bűneinket. Válaszunk a hála.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Ó, Mária,
kegyelemmel teljes,
szentebb a szenteknél,
magasabb az égnél, csodálatosabb a szeráfoknál
és tisztelgetreméltóbb minden teremtménynél.
Éleszd fel bennünk a hitet,
amely megismerteti velünk Istent;
a reménységet,
amely Istenhez vezet;
a szeretetet,
amely Istennel összeköt.

M. Őrizd meg a bűntől
és minden gonosztól,

vezess bennünket
vándorlásunk veszélyei között
boldog üdvösségünkre,
Isten országába,
ahol Fiad jobbján
élsz mindörökké.

(Konstantinápolyi Germanus, VIII. sz.)

8. Karja bizonysgot tett hatalmáról

Mária dicsőítő énekét úgy is tekinthetjük, mint egy sokrétű variációt ugyanarra a témára. A téma neve: Isten nagysága. Ebben a versben Isten karjáról van szó. A kar az erő jelképe. Sok zsoltár átveszi ezt a képet, és énekel arról, hogy nem az emberek győznek „kardjukkal vagy karjukkal”, hanem: „A te jobbod volt az, hatalmas karod és fényességes arcod” (Zsolt 44,4).

Arról az isteni karról énekelnek, amely nemcsak győzedelmes, hanem segítőkész is: „Hogy kezem mindig segítse és karom erőt öntsön bele” (Zsolt 89,22). Jézus a gyermekeket „karjára veszi”, rájuk teszi kezét, és megáldja őket (Mk 10,16). Isten karjai hatalmasak és gyengédek egyszerre.

Mindegyikünk megtapasztalja Isten hatalmas és gyengéd tetteit. Máriához hasonlóan mi is énekelhetnénk egy dalt, és megköszönhetnénk Istennek mindazt, amit értünk tett. Ő adott nekünk életet és egészséget, családot és védelmet. Még a szenvedésben és csalódásban is tapasztalhattuk, hogy nem hagy el bennünket. Egyik leghatalmasabb tette az új kezdet, amelyet nekünk ajándékoz. Gyakran érezhettük Isten gyengéd karját is, amely vigasztal, mint az édesanya, amikor kezét síró gyermekére ráteszi.

Amikor Krisztus egyházára pillantunk, megállapíthatjuk, hogy őbenne Isten hatalmas tetteket vitt és visz végbe. Újra meg újra talpraállítja és megajándékozza erővel, hogy megújuljon. Az Egyház sokszor volt lusta és fáradt, a hívők hibájából szaporodtak arcán a foltok, ráncok, de Isten az Egyházat ismételtén „ragyogóvá akarta tenni” (Ef 5,27). Éppen a keresztyének lanygossága jelentett sokszor nagyobb veszélyt, mint azok a kisebb-nagyobb üldöztetések, amelyeket el kellett viselniük. Hány szakadás érte már az Egyházat; szakadás Kelet és Nyugat között és később a reformáció következtében! Az Egyház sem volt tel-

jesen ártatlan a szakadásokban. Isten azonban megmentette és kinyitkozottatta karjának erejét, úgy hogy együtt énekelhetjük a zsoltárt, amelyből Mária énekének motívumait kölcsönözte: „Az Úr művei nagyszerűek, ... Népeinek megmutatta hatalmas műveit, ... Kezének műve hűség és igazság, parancsai változatlanok, ... Dicsősége megmarad örökké” (Zsolt 111).

(Rövid csend)

Mária köszöntése

- E. Égi szépséged ragyogásától elragadtatva és a jelen szükségéitől indítatva keressük a menedéket karjaidban, Krisztus szeplőtelen édesanyja és a mi anyánk is, Ó Mária!
- M. Teljes bizalommal reméljük, hogy szerető szívedben őszinte kérésünk meghallgatásra talál és a biztos kikötőre a viharok között, amelyek mindenfelől szorongatnak.
- E. Ó, Isten kiválasztottja!
Hallgass a könyörgő imádságra, amely minden hű szívből felszáll.
Hajolj fájó sebeink fölé!
Változtasd meg azok gondolkodását, akik gonoszságot művelnek!
- M. Nevedben, amely az égben teljes összhangban felcsendül, eszméljenek rá az emberek,
hogy testvérek és a nemzetek egyetlen család tagjai,
amelyet a mindent átfogó és valóságos békének
Napja töltsön el sugaraival.
- E. Fogadd, ó, legjóságosabb anya, alázatos imádságunkat!
Mindenekelőtt könyörögj ki számunkra, hogy egykoron, a boldogság állapotában veled egyesülve, trónszéked előtt ezt a dicsérő dalt ismételhessük,
amely ma földünkön oltáraid előtt felcsendül.
- M. Egészen szép vagy, Mária!
Te vagy népünk hírneve, öröme és dicsősége! Ámen.
(XII. Pius pápa, † 1958)

9. Szétszórta a szívükben gögösöket

A hatalmas tettek, amelyeket Isten erős kezével véghezvisz, abban állnak, hogy megfordítja az emberi viszonyokat, amennyiben a büszkéket, hatalmasokat és az öntelteket megalázza, az alacsonyakat, szegényeket és éhezöket pedig fölemeli . . . Ezért hiszik egyesek, hogy az Istenanya Magnificációjából a forradalmi harcos hang is kihallatszik, mint ahogyan a forradalmak is erőszak és osztályharc árán akarnak feje tetejére állítani mindent. Ebben a dalban azonban valami más a fontos. Mária ismeri népének történelmét és tudja, hogy Isten Izrael és királyai hűtlenségét megbüntette. A próféta szavára emlékeztet, aki a hűtlen királyhoz így szólt: „El a diadémmal, le a koronával, semmi se maradjon úgy, ahogy eddig volt! Az alacsony magas lesz, a magas alacsony” (Ez 21,31).

Ezek a szavak nem forradalom kezdetét jelentik, hanem Isten igazságosságának leírását, aki megbünteti a gögöt és megajándékozza az alázatosakat. Mária szavaiban felcsendül a prófétától látott jövő is: „Amíg csak el nem jön az, akit megillet az ítélet és át nem adom neki” (21,32).

Ezek a szavak Dávidra utalnak, és arra, aki Dávid nemzetségéből származik:

Jézus ő, Mária Fia. Ismételten olvashatjuk az Ószövetség könyveiben, mennyire bántja Istent az emberi gög: „Szeressétek az Urat, jámborok, az Úr megtartja híveit épségben, de büntetést zúdít a gögösökre bőven” (Zsolt 31,24).

Másrészt, azokat tekintik Isten barátainak, akik alázatosak és szerények, akik Máriához hasonlóan kicsivé teszik magukat Isten előtt, és szerepüket — hozzá hasonlóan — „szolgálatnak” tekintik. Mária mondhatta volna a zsoltár e versét: „Uram, nem döltyös a szívem, szemem nem tekintget gögösen” (Zsolt 131,1).

Isten régi és új népének történelmében tapasztaljuk, hogy a gög nem tartja magát sokáig. A gögös önkényuralom kínozhatja egy ideig az embereket és az Egyházat, de nem örökre. Az általa elrendelt időkben Isten közbelép és szétszórja a szívükben gögöseket. Úgy járnak, mint az első emberek a földön, akik az eget, Isten trónját, meg akarták hódítani és tornyot építettek „amelynek teteje az égig ér”.

Az Úr azonban megsemmisítette büszke művüket és szét-szórta őket onnan az egész földön és összezavarta nyelvüket (vö. Tör 11,4.8). Ezért a bábéli torony az emberi gőg jelképe, amivel az emberek olyanokká próbálnak lenni mint az Isten. Mária ellenpólusa Babelnek. Babel a megzavarodás, Mária pedig – az iszlámban elterjedt értelmezés alapján – a „szolgáló”. Az Úr szolgáló leányaként egészen eggyé vált az Isten akaratával.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

- E. Ó mennynek és földnek dicsőséges királyné asszonya, a mindenható Atyaisten fogadott leánya, Jézusunk, Urunk, Megváltónk szentséges anyja, a Szentlélek Isten tiszta jegyese, Magyarország örökös és kegyelmes asszonya, szeplőtelen szép Szűz Mária, íme nagy alázatossággal borulok szentséges lábadhoz, aki az élet gyümölcsét hoztad e világra.
- M. Tehozzád folyamodik bűnös fejem, ó irgalmasságnak anyja, mert áldott vagy te az asszonyok között, sőt magasan fölülmúlsz mind a szenteket és angyali karokat; hisz a te szent Fiad, az Úr Jézus Krisztus maga után a legmagasabb székbe helyezett a mennyei paradicsomban.
- E. Te követed, ó drágalátos szép rózsza, mint a szent szüzek közt a legelső, a mennyei bárányt és dicsőséges lábaddal az örökkévaló illatos kertben sétálsz; neked szolgálnak gyönyörűséges énekkel a mennyei szép karok; téged ölelget a királyok királya, Jézus Krisztus, mint édes anyját, mindenek fölött való szeretettel.
- M. Ily dicsőségben ne feledkezzél meg bűnös szolgálódról, hajolj a mi alázatos könyörgésünkre. Tudom, nem született e világra ember, aki méltóságodat elégségesképpen magasztalta volna; de tudom azt is, hogy a te kegyességed oly nagy, hogy ha valaki tehozzád szívből folyamodott, az soha meg nem csalatkozott, s ha valaki benned bízott, azt soha el nem vetetted magadtól.

(Esterházy Pál nádor, † 1713)

10. Lataszítja trónjukról a hatalmasokat

Forradalmár jelszavaként hangozhatna ez a vers is, amely az előző témáját folytatja. Benne tükröződik az egész emberi történelem témája: a gőgösöket és hatalmasokat letaszítja az Isten. „Lerántja a hatalmasokat erejével” (Jób 24,22). „A gőgösök trónját felforgatja az Úr, s az elnyomottakat ülteti helyükre” (Sir 10,14). Mária Dániel próféta gondolatait forgathatta fejében, aki a pogány király színe előtt állva figyelmezteti arra, hogyan taszította le Isten annak apját a trónról: „Királyom! A fölséges Isten királyságot és nagyságot, dicsőséget és méltóságot adott atyádnak, Nebukadnezárnak. Nagysága miatt, amelyet adott neki, minden nép, nemzet és nyelv remegett és félt tőle. Megölhette, akit csak akart, életben hagyhatta, akit csak akart; felmagasztalhatta, akit csak akart, és megalázhatta, akit csak akart. Amikor azonban szíve felfuvalkodott, és lelke kevélységében óriásnak érezte magát, lezuhant királyi trónjáról, és dicsősége füstbe ment. Kivetették az emberek közül, szíve olyan lett, mint a vadállatoké. Vadszamarak között tanyázott, fűvet legelt mint az ökrök, testét az ég harmata öntözte, míg be nem látta, hogy a Fölséges uralkodik az emberi királyság fölött, és azt emelheti föléje, akit akar” (Dán 5,18-21).

Létezik a helyes, Istentől adott és akart hatalom, amelyet az emberek gyakorolnak. Mihelyt azonban az ember Isten helyére teszi önmagát, uralmának napjai meg vannak számítva. Ezt a történelem mindig igazolta. Az állami hatalom ugyanis abszolúttá teheti magát és elnyomhatja vagy megölheti azokat, akik nem akarnak együttműködni a földi hatalom istenítésén, mint például az afrikai egyház korai vértanúját, Szperátuszt. Kivégzését megelőzően így vallott a római bíró előtt: „Nem ismerem el ennek a világnak istenkirályságát; sokkal inkább szolgálom azt az Istent, akit senki sem lát és szemeivel nem is láthat... csak az én Uramat ismerem el, a királyok királyát, minden nemzet császáráét.” A római császárok uralma bizonyos idő múlva összeomlott.

1535-ben két olyan férfit végeztek ki Angliában, akik nagyon hűségesek voltak VIII. Henrik királyukhoz, de nem akarták elárulni Isten királyságát: Fisher kardinális és Morus Tamást, a lordkancellárt. Egy hét leforgása alatt fejezték le mindkettőjüket. Röviddel a kivégzés előtt így tanús-

kodott Morus Tamás: „A király hű szolgájaként halok meg, de elsőként Isten szolgája vagyok.”

A történelemben nem egyszer jutottak trónra olyan császárok, királyok és uralkodók, akik abszolút hatalmat merészeltek gyakorolni. Egy ideig elnyomták és kínozták a népeket. De jött az óra, amelyben Isten „letaszította trónjukról a hatalmasokat.” Számos példa van arra a mi korunkból is, milyen kemény volt Isten ítélete századunk zsarnokai felett.

Csak egyetlen abszolút uralkodó van, akinek „trónja az ég” és akinek számolya a föld (Iz 66,1). Az isteni királyság él tovább Krisztusban, akiről Mária az angyaltól megtudta, hogy „az Úr Isten, neki adja atyjának, Dávidnak trónját” (Lk 1,32). „Benne teremtettt mindent a mennyben és a földön . . . uralkodókat, fejedelemségeket és hatalmaságokat” (Kol 1,16).

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Galilea csillaga,

aki világítasz a föld sötét tengerén,
vesd rám dicsőséges fényedet!
Kegyelem és szeretet királynője,
légy szószólóm odafent,
Krisztus által vedd el minden vétkeket!
Amikor az angyal „kegyelemmel teljesnek” mondott,
az ujjongás átjárta szívedet:
a fenséges Úr lett vendéged.
Te, a föld legtisztább teremtménye,
aki most a mennyben ujjongsz,
és dicsőség koronája a homlokod!

M. A szépség beragyogja arcod minden részét, szűzi anya, tete dicsőséggel és bájjal.

Az igazaknak vezércsillag vagy,
bűnösöknek remény és bizakodás;
az angyaloknak csupa öröm!
Minden időben dicsőítünk Téged.
Ahol a Fiad uralkodik, ott van a Te trónod is.
Egyedül általa ritkul betegség és csapás;

legyen vége bűnnek és háborúnak,
jöjjön el a béke királysága!

(Girolamo Savonarola, dominikánus bűnbánati
prédikátor, XV. sz.)

11. Az alázatosakat pedig fölemelte

Kik azok az alázatosak, a „kicsinyek“, akikről itt szó van? A zsolttárban így olvassuk: „Isten az én védőpajzsom. Ő menti meg az igaz szívűeket“ (Zsolt 7,11). Ezért mondja Jézus boldognak a szegényeket: „Boldogok vagytok, ti szegények“ (Lk 6,20), „boldogok a félékben szegények, mert övék a mennyek országa“ (Mt 5,3).

Ezek között az „alázatosak és szegények“ között, mondja a II. Vatikáni Zsinat, van Mária, az „alázatos szolgáló“, ahogy ő magát nevezi. Hannával együtt visszanyúl a zsolttár versére: „A gyengét fölemeli a porból és a nyomorultat fölsegíti megvetettségéből“ (Zsolt 113,7). A szegények azok, akik Isten ajándékát nagyobb örömmel veszik mint a gazdagok, akiknek nehezükre esik, hogy kövessék Isten felhívását, mert „könnyebb a tévének átmenni a tűfokán, mint a gazdagnak bejutni az Isten országába“ (Mt 19,23).

Az Istenanya képe előtt, akinek az angyal az üzenetet hirdeti, hallotta Assisi Szent Ferenc, egy gazdag ruhakereskedő elkenyéztetett fia, annak a Jézusnak az evangéliumát, aki a tanítványokat teljes szegénységben küldi útkra, kenyer és pénz nélkül (Lk 9,3).

Ferenc beleszeretett a szegénységbe, mert látta, hogy Jézus szegénnyé vált: „Noha gazdag volt, éretteték szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok“ (2Kor 8,9). Így akarta Ferenc „egy szegény édesanya szegény fiát követni“. A ferences reform szegénységi mozgalma által az Egyház új impulzust nyert, hogy ne hatalomra és dicsőségre törekedjék, hanem szolgáljon másoknak. Az Egyház gyakran pártolt a gazdagokkal és hatalmasokkal, de a reformok mindig tudatosították benne, hogy szegénynek kell lennie, mert Jézus is szegény volt.

Isten előtt a szegénység szabadságot jelent: kinyúlni mások felé, várni, remélni, engedni, hogy megajándékozzanak abban a tudatban, hogy Isten előtt kicsinyek vagyunk. Így jut kifejezésre ennek a magatartásnak igazi po-

zítív oldala: Az evangéliumi szegénység nyitottá tesz az Isten és az általa megígért és ajándékozott jövő felé. Az Egyház csak akkor képes betölteni legkeresztényibb feladatát, ha Jézust valóban képviseli, ha szegény marad, ha a legmélyebb értelemben független és szabad a gazdasági, politikai, társadalmi és anyagi nyomásoktól valamint a hatalomra és dicsőségre való törekvésektől. Minél szabadabb a szegénység evangéliumi szellemében, annál több ereje és lendülete lesz, még akkor is, ha a világ hatalmasai elnyomják, üldözik és hallgatásra ítélik, mint például a harmadik világnak azokban az országaiban, ahol az Egyház nagyon szegény és elnyomott, s mégis hitből fakadó rendíthetetlen erő árad belőle.

Latin-Amerika püspökei 1979-ben, Pueblában a Szent-
atya, II. János Pál pápa jelenlétében megvallották annak
szükségességét, hogy „az Egyház úgy változtasson irányt,
hogy megkülönböztető előszeretettel forduljon a szegé-
nyek felé, s teljes erővel küzdjön az ember felszabadításá-
ért”. Ezzel hirdették, hogy „A Magnificat Mária lelkének
tükre. Benne láthatjuk Jahve szegényeinek telkiségét és
az Ószövetség prófétai szellemét. A Magnificat az az ének,
amely Krisztus új evangéliumát meghirdeti; ez a Hegyi-
beszéd prelúdiuma, előjátéka. Mária úgy mutatkozik meg
benne, mint aki kiüresíti önmagát, és teljes reménységét
az Atya irgalmába helyezi. Hirdeti, hogy Isten a kicsinyek
és elnyomottak ügyvédje.”

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Üdvözlégy Mária. — Üdvözlégy mennyországnak királyné asszonya, Istenünknek választott szent Anyja. Üdvözlégy Mária, azaz tenger csillaga, bűnösöknek oltalmazója, megkeseredettek vigasztalója, atya Isten jegyese, mennyei királynak szent anyja. Üdvözlégy Mária, mert tebenned kezdődött a mi üdvösségünk, mikor méhedbe fogadád az Üdvözítőt. Te változtatád el Éva nevét. Mert, ha őáltala kezdődött veszedelmünk, mikor világra hozá a bűnt, a halált, kígyó hatalma alá vetvén az emberi nemzetet: Te általad Iőn kezdete megváltásunknak, bűntől és haláltól való szabadságunknak, midőn méhednek gyümölcsével megrontád a kígyónak

fejét. Örvendezz, szeplőtelen Szűz Mária, és üdvözleddel, könyörgésseddel ébreszd fel az én lelkem, hogy nagy ájtatossággal mondhassam néked az angyali üdvözletet.

M. Malaszttal teljes. — Oh, áldott Istennek szent anyja, mások ámbár nevezzenek téged Jesszevirágnak, mennyország kapujának, bölcsesség hajlékának: de én az anyjával malaszttal teljesnek, Isten hajlékának nevezlek. Üdvözlégy választott edény, mely az isteni gazdagságnak tárházává lettél, minden kincsével megajándékoztál. Nincs tebenned semmi helye a kígyó fullánkjának, a bűn mérgének, mert teljes a tested, a lelked, az értelméd, az akaratod, a cselekedeted, és mennyei bölcsességgel, isteni szeretettel és minden szentséggel vagy telített. Oh, irgalmasságnak anyja, isteni malasztnak tengere! Ha a tengerből származnak a folyóvizek, hogy oda visszafolyjanak, ki kell áradjanak. Áradjon ki az én lelkemre is a te könyörgésed által Isten malasztja, mely, az én lelkemnek ürességét betöltvén, teljesekek legyenek cselekedeteim szent Fiad előtt.

E. Úr vagyon teveled. — Noha a te szent Fiad Emmanuel: a velünk lakozó Isten, de teveled sokkal különbül vagyon mint halandó emberekkel. Teveled vagyon az Úr, mert természet szerint mindenütt lakozik. Teveled vagyon malasztja által, sokkal inkább, mint egyéb szentekkel, mert csak téged választott, hogy Istenanya méltóságára emeltessél. A Fiú méhedben kilenc hónapig lakozott, értelmedet, akaratodat és minden cselekedeted ő igazgatója. Oh, áldott szép Szűz, kérjed a teveled lakozó urat, hogy ő szent kegyelme által énvelem lakozzék, és az én akaratomat oly erős szeretettel bírja, hogy soha tőlem el ne távozzék.

M. Te vagy áldott az asszonyok között. — Méltán nevezetel áldottnak az asszonyok között, mert csak te egyedül menekedtél meg a magtalanság átkától, éppen szüzességed által. És sokan, az asszonyok közül férfiak birtokába jutottak, de Isten Fia tizenkét esztendőskorában is tereád hallgatott és a te birtokodban volt. Áldott vagy, nemes asszonyunk, Szűz Mária, mert te általad születék nekünk a mennyei áldomások kútfeje,

a te méhednek gyümölcse. Szabadíts meg engemet imádságid által minden átoktól, hogy a te Fiadnak kedvesen szolgálhassak mind örökkön örökké. Ámen.

E. És áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus. — Mivel-hogy a te méhednek gyümölcse, eleven kútfeje minden áldomásnak, az ő teljességében részesüljünk teáltalad, oh, boldogságos Szűz, és a régi gyümölcs ételből származott nyavalyánkat rontsa el a te méhednek gyümölcse, az élet fájának üdvösséges gyümölcse, a mi Urunk, Jézus Krisztus.

M. Imádkozzál érettünk, bűnösökért ... — Imádkozzál érettünk, hogy a te Fiadnak érdeme által mi is az őtőle nyert boldogságban részesüljünk, és — miképpen teveled és tebenned volt az Úr, — mibennünk is lakozzék szentelő malasztjával életünkben, kimúlásunk után pedig az örök boldogság részesévé tegyen. Ámen.

(Pázmány Péter, bíboros, esztergomi érsek, † 1637)

12. Az éhezőket betölti minden jóval

Az éhezők ismét azok a szegények és kicsinyek, akik oldalán Isten áll. Már Isten őszövétségi népében de még inkább az őskeresztény közösségben éppen ezek a kicsinyek, szegények, egyszerűek és elnyomottak ragaszkodtak leghűségesebben hitükhöz. Nem volt birtokuk, ezért sokkal könnyebben át tudták adni magukat Isten szolgálatára, mint a gazdagok és a tekintélyesek. Jézus tanítványai is csaknem kizárólag a „szegények és kicsinyek” soraiból származtak. Miattuk dicséri Jézus az égi Atyát, mert a bölcsék és az okosak elől elrejtette ezt az életfelfogást, de a kicsinyeknek és okatlanoknak kinyilatkoztatta (Mt 11,25).

A versben biztosan szó van a test éhségéről is. Hanna éneke, amelyet Mária a maga módján átalakított, azokat említi, akiknek ugyan éhséget kellett szenvedniük, de Isten megszabadította őket. „Az éhezők meg nem dolgoznak tovább” — olvassuk Sámuel könyvében (1Sám 2,5), Isten ugyanis megkönyörült rajtuk és megfelelő időben ételt nyújtott nekik (vö. Zsolt 104,27). „De nézd, az Úrnak szeme az igazakon nyugszik, azokon, akik bíznak kegyelmében, hogy lelkiüket a halálból kimentse és táplálja őket éhségükben” (Zsolt 33,19).

Ez a megnyugtató ígéret nem menthet fel attól a kötelességünktől, hogy küzdjünk az éhség ellen. Nekünk keresztényeknek is botrány, hogy keresztények és nem keresztények éheznek a 3. világ számos országában, sőt évente több millió gyermek hal éhhalált. Isten ki akarja menteni őket a halálból, de nem nélkülünk.

De arról az éhségről is szó van, amely az embereket a testi éhségnél is jobban kínozhatja: a lélek éhsége. Éhezés egy jó szóra az emberek részéről, a családban, a közösségben; a vigasztaló, segítő szóra, amely talpraállít és kiengesztel. „Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot” (Mt 5,6), Isten igazságosságát, akinek a szava megnyit, talpraállít, de erősít és gyógyít is.

Mindenekelőtt szó van itt az éhségről az élet kenyere, amely Krisztus maga: „én vagyok az élet kenyere. Aki hozzám jön, többé nem éhezik, s aki hisz bennem, nem szomjazik soha” (Jn 6,35). Jézus maga étel, ajándék és adomány az embereknek, akik lelkiileg éheznek.

A legszebb ajándékot az eucharisztikus táplálékban ajándékozza az éhezőknek. „Én vagyok a mennyből atá szállott kenyér. Aki e kenyérből eszik, örökké él” (Jn 6,51). Ezenfelül sokféle adomány létezik, amelyekkel Isten megajándékozza az éhezőket. Csak igyekeznünk kellene, hogy felismerjük ezeket: „Ha ismernéd Isten ajándékát”, mondja Jézus az asszonynak a kútnál (Jn 4,10).

Ilyen például az Egyház számára a „Szentlélek ajándéka” (ApCsel 2,38), amely, számos egyéb „lelki adományban” (1Kor 12,1) megmutatkozik. Mindenki megkapta Istentől a maga kegyelmi adományát, „az egyik ilyet, a másik olyat” (1Kor 7,7). Ily módon „Isten az Egyházában némelyeket apostollá, másokat prófétává, ismét másokat tanítóvá tett. Adott csodatevő hatalmat, gyógyítóerőt, segítő-készséget...” (1Kor 12,28). A legnagyobb ajándék a „mindennél magasztosabb út”, a szeretet. „Így megmarad a hit, remény, szeretet, ez a három, de közülük a legnagyobb a szeretet” (1Kor 13,13). Mária, az Úr ajándékokkal elhalmozott szolgátlója mindent az Isten adományaként él át, aki „dicsőséget ad és kegyelmet” (Zsolt 84,12).

(Rövid csend)

Mária köszöntése

- E. Éva a paradicsomban találkozik a sötét anygallal; a Szent Szűzet szobájában keresi fel a világosság anygalla. Az nem fél; ez óvatos és tartózkodó. Ott a kígyó zörög; itt anygali szépség hódít mély tisztelettel. — Nézd a Szent Szűznek áhítatba merült arcát, harmatos, csillogó szemét; tekints lelkének elzárt kertjébe; szebb „paradisus” az, mint ahol a kíváncsi Éva áll; az Isten gyermekének mélysége és szépsége a léleknek alázata, okossága, igénytelensége, együgyűsége.
- M. E kedves vonásokat mintázom, amikor az örvendetes olvasót imádkozom, elmerülök beléjük s átviszem lelkembe.
- E. „Ne félj Mária” ... mondja az angyal. Bizalmatlankodni jó, mert sokféle szellem jár ki-be az ember lelkében, s jónak látszik, ami rossz, s természetesnek, ami bűn, mert egyoldalúan nézzük, szuggesztiók alatt állunk. De amikor alázatos és erős vagy, akkor ne félj, hogy csalódol. Ez a lelkület kizárja a szeszélyt, az erőszakos, ösztönös lelket; ugyancsak kizárja a félelmet. Az Isten anygáival szemben légy bizalmas, mint Jákob; a sötétségével szemben bizalmatlan, mint Jób.
- M. Alázkodjunk meg úgy bűnösségünk és gyanúságunk fölött, hogy ugyanakkor Isten segítségével bátrabbak, lelkesebbek legyünk. Ami az embert élettelenre s gyávává teszi, az nem az Isten szelleme.

(Prohászka Ottokár, székesfehérvári püspök, † 1927)

13. A gazdagokat üres kézzel küldte el

A gazdagok a szegények és az éhezők ellenpólusa, akikről az előző versekben volt szó. Önkéntelenül eszünkbe jutnak az üdvtörténet példái. A zsoltár leheletnyi iróniával mutat be egy beképzelt és erőszakos gonosztevőt, s annak sorsát. Meg kellett tapasztalnia, milyen az, ha valakit elhagy az Isten. „Nézzétek, aki nem Istennél keresett oltalmat, aki a gazdagság teljére hagyatkozott, azt aki gonoszsága révén lett hatalmas” (Zsolt 52,9). „Esztelenek és balgák együtt eltávoznak. Kincseiket idegenek kapják, vagyonukat másra kell hagyniuk” (Zsolt 49,11).

Legszemélyesebben az evangélium beszélt egyes gazdagok hamis biztonságáról. Például arról a földművesről, akinek jó aratása volt. Töprengett, hogyan is tudná terményeit tárolni; leromboltatta régi csűrjeit és újabbakat, nagyobbakat építtetett: „Aztán majd elégedetten mondom magamnak: ... Pihenj, egyél és igyál, élj jól! Ám az Isten így szól hozzá: Esztelen, még az éjjel számonkérlek téled lelkedet” (Lk 12,13-21).

Még drasztikusabban hat annak a gazdag embernek a példája, amelyből egyben a szegények jutalmát is láthatjuk. A gazdag, bíborba öltözve napról-napra úri módon élt, örömeiben, élvezetekben. Kapuja előtt hevert a szegény Lázár, tele fekélyekkel és éhesen. Senki sem adott neki enni, még a kenyérmorzsákat sem kapta meg, amelyek az asztalról lehullottak. Amikor a szegény meghalt, az angyalok a mennybe vezették, míg a gazdag az alvilágban szörnyű kínokat szenvedett (Lk 16,19-31).

Egyszer egy fiatalember jött Jézushoz, s követni akarta őt. Jézus szerető tekintettel fordult feléje. Amint azonban az ember hallotta, hogy mindenét el kellene adnia és a szegényeknek ajándékoznia, szomorú lett, „mert nagy vagyona volt” (Mk 10,17-31). Nem tudjuk, hogyan alakult a fiatalember életere. Talán apostol lehetett volna, ha kész lemondani mindenről, hogy elnyerje Jézust. Így azonban túl gazdag volt, de üres kézzel távozott.

A vagyon önmagában nem szégyenletes vagy igazságtalan dolog. A gazdagság azonban ne legyen az első és legfontosabb. Ahogy Pál írja Timóteusnak: „Az e világ gazdagjait figyelmeztess, hogy ne legyenek gőgösök, és reményüket ne bizonytalan vagyonba vessék, hanem az Istenbe, aki bőven megad nekünk mindent megélhetésünkhöz” (1Tím 6,17). Mária, aki a szegényekhez, kicsinyekhez és éhezőkhez tartozik, kinyilvánítja ennek a dalnak a soraiban, miben áll az igazi gazdagság, amelyet ajándékba kapott: öröm Istenben, a hivatás kegyelme, a szeretet cselekedetei, az örök beteljesedés reménye. Az igazi gazdagság, mindenekelőtt az öröm Istenben, amely bensőleg és külsőleg betölt: „Ám én igazságban meglátom színedet, s arcod fog betölteni, ha fölébredék” (Zsolt 17, 15). „Hadd halljam örömnem és boldogságnak hírért s ujjongani fognak megtört csontjaim” (Zsolt 51,10). „... üdítse fel minket irgalmaddal, hogy ujjongjunk és örüljünk ezen-

túl minden nap" (Zsolt 90,14). Mindeme tapasztalatok benne vannak a Magnificat kezdő sorában: „Lelkem magasztalja az Urat, és szívem ujjong megváltó Istenemben.”

(Rövid csend)

Mária köszöntése

- E. Isten udvarának s szent városának
Üdvözlégy új csillaga.
Te vagy ékessége s fénylő dicsősége
Mennyszágnak, Mária!
Az édes Jézusnak, angyalok Urának
Helyezettétől jobbjára.
Hogy lennél kincsének s minden kegyelmének
Osztozó sáfára.
- M. Ezért magasztalak, ezerszer áldlak
Királynéja egeknek.
Fordítsd rám szemedet, s mutasd kegyelmedet,
Adj örömet lelkemnek.
Fénylő palotába, csillagos udvarba
Siess, mennynek szépsége.
Tisztaság házába, szüzesség ágyába
Menj be Isten jegyese.
- E. Angyali seregek, mennyei vitézek
Tégedet asszonyoznak.
Szentséges próféták, régi pátriárkák
Magasztalván áldanak.
A szent apostolok s dicsőült mártírok
Szent szűzekkel dicsérnek.
Itt is e világon, minden tartományban
Áldanak minden nemzetek.
- M. Kérlek, kegyes Anya, árvák szószólója
Viselj gondot szolgálóra.
Tekints, kérünk, reánk, mennyei szent Anyánk
Kegyelmes szemekkel.
Kik néked szolgálunk, és szívesen áldunk,
Éljünk segítségoddal.
Világ tömlöcében, e gyarló életben
Téged óhajt én lelkem.

E. Várja kegyelmedet, hív segedelmedet
Minden helyen én szívem.
Mikor elmélkedem, s nevedet említem,
Isten anyja, Mária.
Akkor újul szívem, s kéri minden ízem:
Áldassál, oh Mária!

(Officium Rakoczianum, Kassa, 1791)

14. Gondjába vette gyermekét, Izraelt

Mária énekel, mert az Isten anyjának választották ki, Isten naggyá tette és egyedülálló helyet biztosított neki az üdvtörténetben. Az Isten akaratának önátadásával – „Íme, az Úr szolgáló leánya, legyen nekem a Te akaratod szerint!” – méltónak bizonyult erre a kiválasztásra. Megvalósult benne Izrael népének vágyódása és várakozása a megváltásra, mert az ő Fia a Messiás és minden ember üdvöztetője. Jézusban és Jézus által fogadta el Isten Izraelt szolgájának. Mária énekét átszövik az ószövetségi utalások ami feltételezi, hogy az előképek és ígérek benne beteljesülnek. Máriával kulcsszerepet kapnak Istennek azok a tettei, amelyeket – üdvösséges cselekedetekben – népén a múltban végbevitt, illetve a jövőben akar megvalósítani. Mária dicsőítő éneke átveszi „Izrael vigasztalását”, amit már az Izaiásnál hallunk: „És te, Izrael, én szolgám, Jákob, akit kiválasztottam barátomnak, Ábrahám ivadéka. Te, akit a föld határaitól hoztalak elő, és a világ végéről hívtalak meg; te, akihez így szóltam: Szolgám vagy, kiválasztottalak, ezért nem vetlek el: Ne félj, mert veled vagyok, ne csüggedj, mert én vagyok a te Istened! Megerősítelek, megsegítelek, és felkarol győzedelmes jobbam” (41,8-10).

Izraelnek a szolgája, akit Isten „kiválasztott”, igazából rászolgált volna a büntetésre, mert „süket és vak volt”, bár az Úr bizalmasának számított. Nyitva voltak fülei, de nem hallott (Iz 42,19). De Isten megint magához vette, befogadta és megajándékozta szeretetével. Ugyanis Mária gyermeke, Jézus az Isten új szolgája. Máté evangélista a próféta szavait Jézusra alkalmazza. Benne teljességednek be ezek a szavak: „Ez az én szolgám, akit kiválasztottam, szeretett fiam, akiben tetszésemet találok” (Mt 12,18).

Igy érkezett el Máriával a beteljesedés órája. Fia, Jézus Isten új szolgája. Ezért illeti meg a szeretet, tisztelet

és elismerés őt is, a szolga szolgálóját azok részéről, akik részesednek az üdvösségben Jézus Krisztus által. A Magnificatból világosan látható, hogy Máriát, a szűzet, szolgálót és édesanyját már azok az első keresztények is tisztelték és vallották, akik még a zsidóságból származtak. Lukács, aki áthagyományozta nekünk a Magnificatot, mint a Lélektől ébresztett bizonyítékot szeretné olvasóinak nyújtani. Aki hisz Jézusban, minden ember Messiásában és üdvözítőjében, annak dicsőítenie kell az ő édesanyját is. Ő ajándékozta nekünk Jézust, Isten Fiát, és így lett az Istentől kiválasztottak példaképe.

Az első évszázadok egyházatyái szerint Mária dicsérő énekével beáll Izraelnek Ábrahámmal kezdődő prófétai hagyományába. Utolsó láncszeme az ószövetségi prófétálásnak. Mária dicsőítő éneke széles perspektívát mutat; az ősszülektől kezdve átfogja a jövőt is. Aki újraéli a dicsérő éneket, átéli az egész történelmet, amelyet az emberek hamis útra tereltek ugyan, de amit Isten mindenki üdv-történelmévé alakított Krisztus megtestesülésével Máriában.

A Magnificat kétségtelenül hálaadó ének Isten üdvözítő tetteiért. Azonban magába foglalja Mária tiszteletét is, mert ő, mint az Üdvözítő édesanyja, különleges helyet foglal el Izrael történetében. Isten senki másban nem hajlolt le ennyire népéhez, Izraelhez. Benne veszi gondjaiba szolgálóját: „Kiválasztottalak, ... ne félj, mert veled vagyok!” (Lz 41,9-10)

(Rövid csend)

Mária köszöntése

E. Ó, boldogságos Szűz!

Mutasd magadat mint a fény hozóját!

Bizonyulj sarki csillagnak,

és vezess minket számos

heves kísértés és ingadozás után

a biztos és nyugodt kikötőbe!

Te vagy az új fény kezdete,

az új Nap fölkelte

fogantatásoddal.

A kegyelem kicsinyke forrása,

amelyet alázattal fogadtál,

hatalmas áramlattá nőtt.

Amikor még keserűségben voltunk,
s egy keserű tengerhez hasonlók,
magadra vetted
mindannyiunk keserűségét.

M. A világ egyetlen reménysége,
tengercsillag az ég boltozatán,
királyanya, tiszta Szűz,
az élet szent szekrénye,
aki újra adtad a világnak,
ami Éva által elveszett,
fordulj kegyesen szolgálhoz!

(Nagy Szent Albert, domonkos szerzetes, XIII. sz.)

15. Megemlékezik irgalmasságáról

A Magnificat dicsőítő és hálaadó ének Isten irgalmáról. Már korábban is dicsérte Mária Isten irgalmát; most ismét megjelenik ez a motívum, ahogyan ő ezt ismerte népének énekeiből: „Megemlékezett jóságáról és hűségéről Izrael háza iránt. A föld minden határa látta Istenünk üdvösségét” (Zsolt 98,3). „Az Úr jóságos mindenkire, telve irgalommal minden iránt, amit alkotott” (Zsolt 145,9).

Mária dicsőítő éneke olyan ember köszönete, akit Isten különlegesen vezetett személyes élettörténetében. Ez a személyes tapasztalat összeköti népe korábbi tapasztalataival, és ugyanakkor megnyitja előtte a hívő bizalom egyetemes távlatát: Isten a jövőben is irgalmazni fog mindazoknak, akik őt félnek. Istenhite magába foglalja a múltat, jelent és a jövőt. Részesül a bizonyosságban: Isten megerősíti a gyengéket, az éhezőket táplálja és a szegényeket gazdaggá teszi. Itt Mária azokat képviseli, akiknek szegény életét Isten gazdaggá tette.

Utalhatunk egy férfira, aki a kegyelmes Isten irgalmát mint alig valaki más, kereste és megtapasztalta, s ezért nagy figyelmet szentelt az Istenanya énekének: a reformátorra, Luther Mártonra. Ő a Magnificatot „telki, tiszta és üdvösséget hozó éneknek” nevezi. Hálás érte, hogy minden templomban felhangzik, különösen a vesperásban. Magyarázatának első alapgondolata az, hogy Isten a gyengét és alacsonyít felemeli. Ezt Mária hirdeti mint saját üdv-tapasztalatát. Mária dicséri az irgalmas Istent, aki rátekintett szolgálója „alacsony és szegény voltára”. Anél-

kül, hogy saját magával büszkélkedne, hálásan magasztalja az irgalmas Isten nagy tetteit önmagán és másokon. Így válik az istentisztelet példaképévé. A reformátor Máriát Isten „szállásának és vendéglátójának” nevezi. Ez a megállapítás a „legnagyobbak és legszebbek közé tartozik, amelyet valaha is mondtak Urunk édesanyjáról”.

A reformátor, amikor a Magnificatot értelmezi, az Úr Szolgálójához fordul és kéri őt: „Boldogságos szűz és Isten anyja, mekkora vigasztalást tanúsított általad Isten, mert méltatlanságodat és alacsonyágodat olyan kegyelmesen meglátta. Ez figyelmeztet bennünket mindenkorra, hogy minket szegény embereket sem fog megvetni és kegyelmesen tekint ránk... Ezt adja meg nekünk Krisztus kedves édesanyja, Mária közbenjárása és akarata szerint! Amen.”

(Rövid csend)

Mária köszöntése

- E. Ó, szent édesanya,
segíts, hogy hozzád hasonlókká váljunk,
aki az Úr tiszta szolgálója vagy.
- M. Segíts, hogy úgy higgyünk
mint te, kétség nélkül,
akinek az Isten angyala hozta az üzenetet.
- E. Segíts, hogy türelmesek legyünk, mint te,
aki Betlehembe vándoroltál
és a világ megváltóját
egy istállóban szülted meg.
- M. Segíts bennünket, hogy belső életünk olyan
legyen mint a tiéd, aki mindent, amit Jézustól hallottál
és láttál, meghánytál-vetettél szívedben.
- E. Segíts, hogy erős lelkek
legyünk, mint te,
amikor lelkedet a kard átjárta.
- M. Segíts, hogy képesek legyünk
a lemondásra mint te:

hagytad, hogy isteni gyermeked
eltávozzék s végrehajtsa feladatát;
és végül láttad őt meghalni
és nem lázadoztál.

E. Ó, szent anya,
reménységünk a vándorlásban.

M. Vezess bennünket, — ahogy eddig is vezettél —, ebből
a sötét éjszakából.
Tiszta fény, vezess,
míg Jézushoz érkezünk. Ámen.

(John H. Newman, angol kardinális, XIX. sz.)

16. Amelyet atyáinknak, Ábrahámnak és utódainak örökre megígért

Isten kezdetől fogva megígérte irgalmát az embereknek és mindig és mindenkorra ajándékozza is. Mária ebben a versben azt fejezi ki, hogyan válik ő döntő ponttá az egész üdvtörténelemben. Benne beteljesült Isten irgalma, mivel belőle születik a Megmentő, aki a múlt és a jövő számára az üdvösséget hozza. A Messiás küldetése Isten utolsó nagy tette, kegyelmes irgalmának beteljesítése az ő népén, amely az Ábrahámmal kötött szövetség révén Isten kiválasztott népe lett. Ábrahám leszármazottai végső fokon az Újszövetség Egyházát jelentik: Isten népét, amely évszázadokon, az Ó- és Újszövetségben, Márián és Jézuson keresztül halad a beteljesülés felé. „Az Egyház pedig Krisztusban mintegy szakramentuma, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az emberiség egységének.” (GS)

A II. Vatikáni Zsinat az Egyházat épületnek, családnak, Isten templomának, Krisztus, a szeplőtelen bárány testének és jegyesének nevezi. A Zsinat azonban mindeneke-lőtt kiemeli az „Isten népe” megjelölést. Isten a zsidókból és a pogányokból olyan népet választott ki, amelynek a feladata, hogy eggyé legyen, és az Isten új népét képezze.

A messiási népnek Krisztus a feje. Mária a „krisztusi” tagok édesanyja, mert szeretetével közreműködött, hogy hívők szülessenek az Egyházban, akik tagjai ama főnek” (Ágoston). Emiatt köszönti a II. Vatikáni Zsinat „Máriát mint az Egyház egészen kiemelkedő és páratlan, másfelől

az Egyház hitének és szeretetének ősmintáját és ragyogó példaképét" (GS, 5).

Az üdvtörténelemben egyre világosabban kirajzolódik Mária alakja. A próféták hirdetik, és homályosan sejteti az Ószövetség: a szűz, aki fogan és egy fiat szül, akinek neve Immánuel (Iz 7,14). Az ő igenjével érvénytelenítette Isten azt a „nem”-et, amelyet az ősszülők kimondtak. „Éva által a halál, Mária által az élet” (Szt. Ambrus). Mivel Krisztus anyja, ezáltal édesanyja lett mindazoknak, akik Jézusban hisznek. Alakja a jövőre is utal, mert „mintaképe és kezdete a jövőben beteljesülő egyháznak. Ő világít ezen a földön a közbeeső időben, az Úr napjának érkezéséig (2Pét 3,10) mint a vándorló Isten népe biztos reményének és vigaszának a jele” (GS 68.).

Igy teljesül be Márián az isteni irgalmasság, amelyet az atyáknak mindörökre megígért.

(Rövid csend)

Mária köszöntése

- E. Az Egyház mondja: Örvendj, Szűz Mária,
földem leánya,
Lelkem nővére, örvendj,
örömem öröme!
Vándorlás vagyok az éjszakákban,
te pedig ház a csillagok alatt.
Szomjas kehely vagyok,
te nyílt tengere az Úrnak!
- M. Örvendj, Szűz Mária:
boldognak hirdetem azokat, akik
tégedet dicsérnek!
Emberfia többé ne essen kétségbe!
Egyetlen nagy szeretet vagyok,
mostantól mindenkor mindenkinek mondom:
Egy közületek felemelte az Urat!
Örvendj, Szűz Mária,
Földem szárnya, Lelkem koronája,
örvendj, örömöm öröme!
Boldognak nevezem mindazokat,
akik Tégedet boldognak dicsérnek!

(Gertrud von Le Fort, német költőnő, † 1971)

+

Dicsőítő imák és könyörgések

1. Dicsőítő ima (Ef 1,3-10)

- E. Áldott legyen az Isten, Urunk, Jézus Krisztus Atyja,
- M. aki Krisztusban minden lelki áldással megáldott minket fönn az égben.
- E. Mert őbenne választott ki bennünket a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte.
- M. Szeretetből eleve arra rendelt bennünket, hogy Jézus Krisztus által – akarata tetszése szerint – gyermekeivé legyünk;
- E. hogy magasztaljuk fölséges kegyelmét, amellyel szeretett Fiában jóságosan megajándékozott minket.
- M. Őbenne nyertük el a megváltást a vére árán és bűneink bocsánatát bőséges kegyelme folytán,
- E. amelyet végtelen bölcsességében és megértésében gazdagon árasztott ránk.
- M. Tudunkra adta ugyanis akaratának titkát, azt az előre meghatározott jóságos tervét,
- E. hogy elérkezik az idők teljessége, és Krisztusban mint Főben újra egyesít mindent, ami a mennyben és a földön van.

Könyörgések

- E. Könyörögjünk Istenünkhöz és Atyánkhoz, aki angyala által meghirdette Máriának az üdvösség híré: Kiválasztottad Szűz Máriát, hogy Fiad édesanyja legyen. Könyörülj minden emberen, akik megváltásukra várnak. Kérünk téged, hallgass meg minket!
- M. Kérünk téged, hallgass meg minket!
- E. Gábor angyalon keresztül a királyt meghirdetted, akinek uralma nem ér véget. Add a világnak az ő békéjét!
- M. Kérünk téged, hallgass meg minket!
- E. Mária a Szentlélektől foganta isteni Igédet. Tégy minden embert készségessé, hogy Krisztust befogadja!
- M. Kérünk téged, hallgass meg minket!
- E. Rátékitettél alázasos szolgálódra; karold fel a szegényeket, betegeket és elnyomottakat.
- M. Kérünk téged, hallgass meg minket!
- E. Te vagy az élet forrása. A boldogságos Szűz Mária könyörgésére add meg elhunytainknak az örök életet.
- M. Kérünk téged, hallgass meg minket!
- E. Miatyánk...
- M. Istenünk, nagy vagy és felfoghatatlan. Akaratod szerint örök Fiad a szűz méhében emberré lett. Hittel valljuk, hogy Megváltónk valóságos Isten és valóságos ember. Tégy méltóvá, hogy isteni életében részesüljünk. Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

2. Dicsőítő ima (Jel 4,5)

- E. Méltó vagy, Urunk és Istenünk, hogy dicsőségben és tiszteletben legyen részed, és a tied legyen a hatalom, mert te alkotad a mindenséget, akaratom hívott létre és teremtet mindent.
- M. Méltó vagy, hogy átvedd a könyvet és feltörd pecsétjeit,
- E. mert megölték, és véreddel megváltottál minket Istennek, minden nyelvből, népből és nemzetből.
- M. Istenünk országává és papjaivá tetted őket, és uralkodni fognak a földön.
- E. Méltó a Bárány, akit megölték, hogy övé legyen a hatalom, a gazdagság, a bölcsesség, az erő, a tisztelet, a dicsőség és az áldás.

Könyörgések

- E. Könyörögjünk Istenhez, a mindenható Atyához, akit Máriát, Fiának édesanyját szószólóul adta az embereknek:
Fiad édesanyjául választottad ki Máriát, hogy az Egyház védelme és oltalma alatt épségben maradjon.
- M. Hallgasd meg a szent Szűz kérését!
- E. Máriát édesanyjául adtad az embereknek; az ő közbenjárására nyújts a betegeknek gyógyulást és a szomorkodóknak vigasztalást!
- M. Hallgasd meg a szent Szűz kérését!
- E. Máriának kegyelmed teljességét ajándékoztad; közbenjárására add meg a bűnösöknek a megbocsátást és minden embernek üdvösséget és békét!
- M. Hallgasd meg a szent Szűz kérését!
- E. Máriát az Egyház ősmintájává tetted. Add, hogy híveid Máriával együtt kitartsanak az imádságban.
- M. Hallgasd meg a szent Szűz kérését!
- E. A szeplőtelen Szűzet testben és lélekben feltetted a mennyországba. Add meg, hogy elhunytaink Máriával és szentteiddel élvezhessék az örök boldogságot.
- M. Hallgasd meg a szent Szűz kérését!
- E. Miatyánk...
- M. Nagy és szent Isten! Krisztus megváltói halálára való tekintettel Szűz Máriát létének első pillanatától kezdve megóvtad minden bűntől, hogy Fiadnak méltó hajléka legyen. Hallgass az ő közbenjárására: Szabadíts meg bennünket a bűntől és tarts meg kegyelmedben, hogy tiszta szívvel eljuthassunk hozzád. Krisztus a mi Urunk által. Ámen.

3. Dicsőítő ima (Kol 1,12-20)

- E. Örömmel adjatok hálát az Atyának, aki arra méltatott benneteket, hogy részetek legyen a szentek örökségében, a világosságban.

- M. Kiragadott minket a sötétség hatalmából és helyet adott szent Fia országában.
- E. Benne nyertük el a megváltást, bűneink bocsánatát.
- M. Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsősül-
lőtte.
- E. Mert benne teremtett mindent a mennyben és a földön;
- M. a láthatókat és a láthatatlanokat, a trónusokat, uralmakat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Minden általa és érte teremtetett.
- E. Ő előbb van mindennél, és minden benne áll fenn.
- M. Ő a testnek, az Egyháznak a feje.
- E. Ő a kezdet, az elsősülőt a halottak közül, hogy övé legyen az elsőség mindenben.
- M. Úgy tetszett az Atyának, hogy benne lakják az egész teljes-
ség,
- E. s hogy általa békítsen ki magával mindent a földön és a mennyben, minthogy ő a kereszten vérével békességet szer-
zett.

Könyörgések

- E. Áldott legyen Jézus Krisztus, a mi Megváltónk, aki a szent Szűztől született. Hozzá fohászkodjunk!
Igazságosság Napja, Mária volt a hajnalpír, amely jöveteledet előre jelezte, add, hogy mindig a te fényedben éljünk.
- M. Hallgasd meg édesanyád könyörgését.
- E. Az Atya örök Szava, a sértetlen Szűz Máriában lakást készí-
tettél magadnak, lakj a szívünkben és tégy bennünket kész-
szé Isten akaratára!
- M. Hallgasd meg édesanyád könyörgését.
- E. Világ megváltója, Mária a kereszted alatt állt. Az ő közben-
járására segíts meg minket, hogy kitartsunk a betegségben,
szegénységben és nehéz szenvedésben is.
- M. Hallgasd meg édesanyád könyörgését.
- E. Jóságos Jézus, a keresztről adtad édesanyádat anyául az em-
bereknek; add, hogy mindig tapasztalhassuk anyai védelmét.
- M. Hallgasd meg édesanyád könyörgését.
- E. Miatyánk...
- M. Hatalmas Isten, Krisztus szerette Egyházadat és odaadta ma-
gát érte. Máriát az Egyház ősmintájává tetted. Add, hogy az ő
életpéldájához igazodjunk, s így az egyház gyönyörűen jelen-
jen meg színed előtt és világító jel legyen a világ számára.
Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

4. Dicsőítő ima (Jel 11; 12)

- E. Hálát adunk neked, mindenható Urunk, Istenünk, aki vagy és
aki voltál,
- M. mert átvetted a főhatalmat és uralkodol.

- E. A népek ugyan felbőszültek, de eljött haragodnak és a halottak fölötti ítélkezésnek ideje.
- M. Jutalmazd meg szolgálódat, a prófétákat, a szenteket,
- E. és akik félik nevedet, a kicsiket és nagyokat egyaránt!
A föld megrontói meg pusztuljanak!
- M. Eljött Istenünk üdvössége, ereje és országa és az ő Fölkentjének uralma,
- E. mert letaszították testvéreink vádlóját, aki éjjel-nappal vádolta őket Isten színe előtt.
- M. De legyőzték a Bárány vérével és tanúságuk szavával, s nem kímélték életüket halálukig. Ezért örüljetegek egék és ti, akik benne laktok!

Könyörgések

- E. Könyörölgünk Istenhez, a mindenható Atyához, aki Máriát, Fiának édesanyját az emberek szószólójává tette:
Máriának azt a kegyelmet ajándékoztad, hogy kövesse hívásodat; az ő közbenjárására áldd meg Szentatyánkat... pápát, ... püspökünket, minden papot és szerzetest és mindazokat, akiket szolgálatodra rendeltél.
- M. Hallgass a Szűzanya közbenjárására!
- E. Máriát a Szent család édesanyjává tette. Az ő könyörgésére segítsd az anyákat és apákat, hogy teljesítsék feladataikat.
- M. Hallgass a Szűzanya közbenjárására!
- E. Máriát megerősítetted Jézus keresztye alatt és feltámadása által örömmel töltötted el; jöjj a nehézségben levők segítségére és adj nekik reménységet.
- M. Hallgass a Szűzanya közbenjárására!
- E. Máriát az ég királynőjévé tette; ajándékozd meg halottainkat örök boldogsággal Mária és szentjeid társaságában.
- M. Hallgass a Szűzanya közbenjárására!
- E. Miatyánk...
- M. Jóságos Istenünk, jöjj segítségünkre a boldogságos Szűz Mária közbenjárása által. Szabadíts meg minden veszedelemtől és tégy minket boldoggá a te békédben. Krisztus a mi Urunk által. Ámen.

5. Dicsőítő ima (Jel 15,3-4)

- E. Csodálatosak és nagyok tetteid, Uram, mindenható Isten!
- M. Útjaid igazságosak és igazak, nemzetek Királya.
- E. Ki ne félné téged, Uram, és ki ne dicsőítené a neved?
- M. Mert csak te vagy a szent!
Minden nemzet eljön, és leborul színed előtt,
mert ítéleteid nyilvánosságra jutottak.

Könyörgések

- E. Könyörödjünk Istenhez, a mindenható Atyához, hogy Fia anyjának kérésére kegyelemmel és békével töltsön el bennünket: ezt a világot, amely a mi világunk; minden embert, aki közel áll hozzánk, gyermekeinket, szüleinket, testvéreinket, barátainkat és minden kedves ismerősünket.
- M. Hallgass Máriának, Fiad édesanyjának közbenjáró imádságára!
- E. Imádkozzunk mindazokért, akik vállát felelősség terheli, akár kiemelkedőbb, akár jelentéktelenebbnek látszó beosztásban dolgoznak: a kormányfőkért, az Egyház tisztségviselőiéért, a művészekért, tanítókért és tudósokért, az orvosokért és betegápolókért, a családayakért, a misszionáriusokért, a szerzetesekért, és mindazokért, akik másokat szolgálnak.
- M. Hallgass Máriának, Fiad édesanyjának közbenjáró imádságára!
- E. Imádkozzunk azokért az emberekért, akik környezetünkben gondokkal küszködnek és nehéz körülmények között élnek, s mi észre se vesszük bajukat: a szomorkodókért és csalódottakért, s mindazokért, akiknek élete értelmetlenné vált; azokért, akik egyedül állnak, akik nem tudnak önmagukkal vagy másokkal zöldágra vergődni, akik nem találják meg a megfelelő kapcsolatokat.
- M. Hallgass Máriának, Fiad édesanyjának közbenjáró imádságára!
- E. Imádkozzunk az élet elesettjeiért: a közlekedési balesetek halottaiért, az árva gyermekekért és azokért, akiket szüleik elhagytak; a foglyokért és idegenekért; a menekültekért, akiknek sem hazájuk, sem nevük nincsen; a betegekért, akiknek nincs semmi reményük a gyógyulásra; imádkozzunk a haldoklóért és halottainkért, — add, hogy új életet nyerjenek mellett!
- M. Hallgass Máriának, Fiad édesanyjának közbenjáró imádságára!
- E. Mindenható Isten, Nagyasszonyunk közbenjárásában bizakodva, akinek kegyképét oly sok helyen tiszteljük: Máriazellben, Máriapócon,, kérünk Téged: szabadíts meg bennünket minden gonosztól, ami ezen a földön veszélyeztet bennünket, és ajándékozd nekünk az el nem múló boldogságot. Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

BIBLIÁS SZENTOLVASÓ AZ ÉLŐ EGYHÁZÉRT

„Az olvasó evangéliumi imádság. Bensőleg hatásosan előmozdítja a keresztény életet és apostoli elkötelezettséget. A dicséreten és kérésen felül lényeges eleme az elmélkedés. Enélkül olyan, mint a lélek nélküli test. Ha ezt elmulasztjuk, fennáll a veszély, hogy imádkozása gépies ismétléssé válik. Természeténél fogva nyugodt ütemet kíván, lassú léptekkel való haladást.

Az olvasó könnyen összhangba hozható a liturgiával. Természeténél fogva mindkettő a közösség imája, a Szentírásból meríti sugallatait, és Krisztus titka felé irányul. Az olvasó áhítatgyakorlata a liturgiából meríti indító erejét, és természetes módon ahhoz vezet vissza, ha eredeti sugallatának megfelelő módon gyakorljuk. Azonban nem válik a liturgia részévé.

Az utóbbi időben bizonyos áhítatgyakorlatokat létesítettek, amelyek a szentolvasóból merítik ihletüket. Az ilyen gyakorlatok között szeretnénk felhívni a figyelmet azokra, és ajánlani azokat, amelyek az Isten Szavának közönséges megünneplésével kapcsolatosak. — Örömmel vesszük tudomásul, hogy az ilyen gyakorlatok előmozdították a szentolvasó lelki gazdagságának teljesebb megértését“ (VI. Pál: *Marialis cultus* 44,46,47,48,51).

A Szentatya buzdításának és a Zsinat Máriára vonatkozó tanításának értelmében a következőkben kísérletet teszünk arra, hogy a szentolvasó imádkozását jobban bekapcsoljuk a Szentírásba és az élő Egyház ügyeibe, gondjaiba. Minden titokhoz kiválasztottunk egy szentírási részt, amely az evangéliumi eseményt összekapcsolja az ima-szándékkal, mintegy beleállítja az Egyház mai életébe. Ezt a tízed elején elolvassuk (közösségben felolvassuk), és az Üdvözlégyek imádkozása alatt „szívünkben forgatjuk“, mint a Szűzanya Fiának szavait. Az imádságos elmélkedéshez előre megadhatunk néhány gondolatot (lásd alább). Az ilyen olvasóimádkozás, megfelelő énekekkel váltogatva, jól alkalmazható szentórának, szentségimádási órának is.

A teljes olvasó titkaiban itt imaszándékként Isten népének három nagy „rendjét“: a püspököket, papokat és a

villági híveket vesszük sorra. (Még több hasonló is van a tarsolyomban.)

Örömmel ragadom meg egyúttal az alkalmat, hogy itt közkinccsá tegyem a Máriaremetén használatos ún. „remetei rózsafüzér“ régi verses szövegét. (Dallam: Magyar Cantuale 234. sz.) A bevezető és befejező szakasz:

Rózsafüzér-imádsággal köszöntsük a Szűzanyát,
Vele együtt engeszteljük az ég és föld szent Urát.
Rózsafüzér Királynője, légy a világ megmentője, (Refr.)
Ajánlj minket Szent Fiadnak, Remetei Szűzanya!

Ó Mária, édesanyánk, eljött már a te órád,
Csak egy szót szólj szent Fiadnál, s megmenekül a világ.
(+ Refr.)

Ez mindig egyforma. Az egyes titkokat a megfelelő helyen közöljük. A szemléletes és elmélyedő szöveg, a lendületes dallam jól hozzájárulhat az áhítat növeléséhez. (Mondanunk sem kell, hogy a „Remetei Szűzanya“ megszólítás tetszés szerinti mással helyettesíthető.)

I. Öröndetes olvasó: A világ püspökelért

Bevezetés (a Hiszekegy előtt) az első püspök, Péter leveléből: „Péter, Jézus Krisztus apostola a zárándokoknak, akik... szórványokban élnek... Kegyelemben és békében bőven legyen részetek! Legyen áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki minket nagy irgalmában új életre hívott Jézusnak a halálából az élő reményre való feltámadása által, hogy a mennyekben elpusztíthatatlan, tiszta és soha el nem hervadó örökség várjon rátok. Az Isten hatalma megőrzött titeket a hitben az örök üdvösségre, amely készen áll, hogy az utolsó időben majd megnyilvánuljon. Ezért örülni fogtok, noha most egy kicsit szomorkodnotok kell is, mert különféle kísértések érnek benneteket, hogy a próbát kiállva hitetek, amely értékebb a tűz próbálta veszendő aranynál, Jézus Krisztus megjelenésekor méltó legyen a dicsőretni, a dicsőségre és a tiszteletre“ (1Pét 1,1-7). Ekörül forog a püspök szolgálata: Jézus és az üdvösség hirdetése, az Egyház erősítése, vezetése. Kérem, legyen ez az ő lelkek „miliője“, – de az én lelke is.

(A Miatyánk előtt) egy másik „püspöki körlevélből”: „Pál, Szilvánusz és Timóteus a tesszalónikaiak – az Atya-istenben és Urunkban, Jézus Krisztusban élő – egyházának. Kegyelem nektek és békesség. Mindig hálát adunk az Istennek mindnyájatokért, ahányszor csak megemlékezünk rólatok imádságainkban. Állandóan gondolunk Istenünk és Atyánk előtt tevékeny hitetekre, áldozatos szeretetekre és Urunkba, Jézus Krisztusba vetett szilárd reményetekre“ (1Tessz 1,1-3). A hit, remény és szeretet élete fűzi össze a híveket püspökeikkel. Legyenek ebben példaképeink.

Ének: Uram, hiszlek és remélek... 1. és 3. szakasz SZVU 263.

*1) Angyalszózat köszönt Téged, szépséges Szűz Mária,
Szűz méhedben testet öltött az Istennek szent Fia.*

„Kérni fogom az Atyát, hogy más Vigasztalót küldjön nektek, aki veletek marad mindörökre: az igazság Lelkét. A világ nem kaphatja meg őt, mert nem látja és nem ismeri, de ti ismeritek, mert nálatok lesz és bennetek marad... Ekkor Júdás, nem a karióti, közbeszólt: „Uram, hogy van az, hogy te nekünk akarod kinyilatkoztatni magad és nem a világnak?” Jézus pedig így folytatta: Aki szeret engem, megtartja tanításomat. Szeretni fogja őt Atyám is, hozzá megyünk és benne fogunk lakni“ (Jn 14,16-17.22-23).

A Szentlélek ugyanúgy működött a szeplőtelen Szűzanyában, mint az Egyházban. Kérjük, hogy az Egyház oszlopaiban ne legyen semmi, ami nem áttetsző Isten számára, nem kaphatja meg Istent. Jézus az ő Lelke által nyilatkoztassa ki magát nekik, bontakozzék ki bennük a Szentháromság jelenléte, hogy az Atya gondoskodásával, Jézus áldozatosságával, a Szentlélek fényével vezessenek (vö. LG 18). Az ő megsegítésükért (mert az Egyház tagjai között mindenben kölcsönösség uralkodik!) iparkodunk mi is Isten felé kitárulva élni.

Ének: Jöjj el Szentlélek Úristen... 1-2. SZVU 260.

*2) Jézusodat szíved alatt Erzsébethhez elvivéd,
Hogy megmentsed az ősbűntől az Úr előlhnökét.*

„Isten elküldte tulajdon Fiát a bűn miatt a bűnös testhez hasonló alakban, hogy megítélje a testben levő bűnt,

és hogy a törvény beteljesedjék rajtunk, akik már nem a test, hanem a Lélek szerint élünk... Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljete, hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa kiáltjuk: Abba, Atya! A Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekei akkor örökösei is: Istennek örökösei, Krisztusnak társörökösei" (Róm 8,3-4. 14-17).

A testté lett Ige eljut Jánoshoz. A Keresztelő felujjongásából megtudjuk: azért jött el egy szeplőtelen test edes oltalma alatt, hogy „elítélje a testben levő bűnt“, és így életre keltse az emberiséget (vö. LG 19). Jézus erre választott ki tizenkettőt, maga lett a mesterük; Jézus örömet hordtak szét a világba, hogy megszenteljék, elkezdjék megépíteni „a világ egységének jelét és szentségét: az Egyházat“ (LG 1). Ezt teszik utódaik, a püspökök is. Bár csak úgy tennék, hogy a világ felujjongana... Kérjük, hogy mint a Szűzanya ment bátran, frissen a hegyeken át, ők is bátrak, életet árasztók, áldozatosak, „sietők“ legyenek, Mária oltalma alatt. De ilyen legyenek én is!

Ének: Mária, Szűzanya Názáretből indul útnak 1. és 4. SZVU 185.

*3) Szent Fiadnak születésén örvendez a föld és ég,
Szegénységben, szenvedésben kezdi földi életét.*

„Összehívta a tizenkettőt, erőt és hatalmat adott nekik az ördögök felett és betegségek meggyógyítására. Aztán elküldte őket, hogy hirdessék az Isten országát és gyógyítsák meg a betegeket. „Semmit se vigyetek az útra — hagyta meg nekik —, se botot, se tarisznyát, se kenyeret, se pénzt, se egy váltás ruhát. Ha egy házba betértek, ott szálljatok meg, és onnét induljatok tovább. Ha valahol nem fogadnak be benneteket, hagyjátok ott a várost, és még a port is rázzátok le lábatokról ellenük tanúsként.“ Útra kelttek hát, bejárták a falvakat, mindenütt hirdették az evangéliumot, és gyógyították a betegeket“ (Lk 9,1-6).

Az Úr tehát megjelent a világban, de csak a hit tudja, kivel áll szemben. Ugyanez a hit mondja: a püspökökben az Örök Főpap van jelen (LG 21kk, PO 15). Az ő szavakkal szól Krisztus a világhoz, az ő megbízásukból szolgálatják

ki a szentségeket (ahol egy pap keresztel: „Péter keresztel: a Krisztus keresztel“, Ágoston), ők vezetik az egyházat. De Jézus szegényen jött el, és szegénységben indítja útjára a tizenkettőt. Kérem: utódaik ne féljenek a szegénységtől, gyakorolják, ne „egyházfejedelmek“ legyenek, hanem egyszerű pásztorok (Betlehemben Jézus első vendégei), védjék a szegények ügyét, így tegyenek tanúságot Isten szeretetéről a világ előtt. Segítségükre én is szeretni akarom a szegénységet.

Ének: Szép violácska . . . 1-2. SZVU 33, vagy (szentségimádáson) Az ige megtestesült . . . 1. és 3. SZVU 18.

*4) Törvény szerint bemutattad a templomban Fiadat,
Áldozatul felajánltad vele együtt magadat.*

„Krisztus azonban a ránk váró javak főpappjaként jelent meg, s belépett abba a nagyobb és tökéletesebb sátorba, amelyet nem ember keze alkotott, vagyis nem ebből a világból való. Nem a bakok vagy borjak vérével, hanem saját vérével lépett be egyszer s mindenkorra a szentélybe, és örök megváltást szerzett . . . az örök Lélek által saját magát adta tiszta áldozatul az Istennek, hogy az élő Istennek szolgáljunk. Ezért ő új szövetség közvetítője . . . Ezért nyilatkozik így, amikor a világba lép: „Áldozatot és ajándékot nem kívántál, de embertestet alkottál nekem. Nem kedves előttem az engesztelő és égőáldozat, ezért így szóltam: Nézd, jövök, Istenem, hogy teljesítsem akaratodat“ (Zsid 9,11-12.14-15; 10,5-7). (Vö. LG 22.)

Mária visszaváltja és mégsem kapja vissza igazán gyermekét; ez a kereszt alatt lesz szívet átdöfő valóság. Részt vesz így a megváltásban; szent dolgok tevékeny szereplője, hőse; Jézus hordozója, örök tervek teljesítője, Fia szívének elgondolásához, odaadásához simulva. Nemde ezek a püspökök is elsősorban az Egyházban? Szent dolgok szolgálói, Krisztus vére sáfárai, örök isteni üdvöztető terv kivitelezői. De legyenek épp olyan önzetlen, áldozatos lelkek, mint a Szűzanya, az örök Főpap mintájára. Amikor az egység megteremtése a biztosítása a tét (vö. LG 23), meg kell maradniuk az alázatosságban, és bátran kell képviselniük Krisztust. — Én mennyire vagyok bátor, amikor valami áldozatot kell meghoznom? És talán kritizálom „népem főpapját“? (Vö. Csel 23,3-5)

Ének: Ki negyven nap előtt ... 1. és 10. SZVU 163; vagy:
Ó Mária szent Szíve ... 3. és 5. SZVU 194.

**5) Jézusodat három napig könnyek között kereséd,
Amíg végre, tanítva, őt a templomban fölleled.**

„Az istenfélő élet mindenre jó, mert a jelen és a jövő-dő élet ígérete kapcsolódik hozzá. Ez igaz beszéd, teljesen rá lehet hagyatkozni. Hiszen azért fáradunk és küzdünk, mert bízunk az élő Istenben, aki minden embernek, elsősorban a hívőnek üdvözítője. Ezt tanítsd teljes határozottsággal. Senki le ne becsüljön ifjú korod miatt, de légy is a hívek példaképe beszédben, viselkedésben, szeretetben, hitben és tisztaságban. Amíg odajutok, legyen gondod a felolvasásra, a buzdításra és a tanításra. Ne hanyagold el magadban a kegyelmet ... Ügyelj magadra és a tanításra. Légy állhatatos benne. Ha megteszed, magadat is, hallgatóidat is üdvösségre segíted“ (1Tim 4, 8b-16).

Az ifjú Jézus csodálatba ejti a tanítókat és frásztudókat. Tanításra biztatja fiatal testvérét és lelki fiát Pál. Kérem Jézust, hogy a püspökök tanítása csodálatot keltsen a világban, megsejtsen bennük az emberiség az Istent – ne az embert nézze, aki lehet fiatal vagy éppen öreg, gyarló –, és felujjongjon. Fáradjanak, küzdjenek, bízzanak Isten szava erejében. Én meg legyek alázatos és állhatatos a tanulásban, hitem alaposabb megismerésében, így Jézus nagyobb szeretetére jutok, – hogy ilyen „tanuló tanítók“ legyenek a püspökök is.

Ének: Hol vagy, én szerelmes ... 1-3. SZVU 146.

II. Fájdalmas olvasó: A papokért

Bevezetés (a Hiszekegy előtt): „Ő (Krisztus) némelyeket apostollá, másokat prófétává, ismét másokat evangélistává, pásztorrá és tanítóvá tett, hogy szolgálatuk betöltésére neveljék a szenteket, és fölépítsék Krisztus testét, amíg mindnyájan el nem jutunk a hitben és Isten Fia megismerésében az egységre, és meglett emberré nem leszünk, elérve a krisztusi teljességet. Akkor majd nem leszünk éretlenek, akiket a megtévesztő emberi tanítás és a tévedésbe ejtő álnokság minden szele magával sodor. Inkább igazságban kell élnünk és szeretetben, hogy egyre

inkább összeforrjunk a Fővel: Krisztussal... Így növekszik a test, és építi fel saját magát a szeretetben" (Ef 4, 11-16). — A magunk hitének megvallásával és élesztésével az a célunk, hogy a papok hite és küldetésükbe vetett bizalma életerős legyen, összeforassza őket Krisztussal.

(A Miatyánk előtt:) „Éljetek úgy, mint a világosság fiai. A világosság gyümölcse csupa jószág, igazságosság és egyenesség. Azt keressétek, ami kedves az Úr szemében... Gondosan ügyeljetek tehát arra, hogyan éltek: ne ostobán, hanem bölcsen. Használjátok ki az időt, mert rossz napok járnak. Ne legyetek értetlenek, hanem értsétek meg az Úr akaratát... Adjatok hálát mindig mindenért Urunk Jézus Krisztus nevében az Istennek, az Atyának" (Ef 5,9-10. 51-16.20).

Csak azok tudják az emberek értelmét és akaratát Krisztusnak meghódoltatni, akiknek tulajdon értelmük és akaratuk is meghódolt, emlékezetük pedig telve a megváltás misztériumaival. Így életük is, nemcsak a szavuk, feltárja és kézzelfoghatóan meggyőzővé teszi Krisztus misztériumát (SC 2). Persze ez mindannyiunk kötelessége is!

Tallán az Egyháznak erre a rendjére áll leginkább: „ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele" (1Kor 12,26): a legnagyobb, legtöbbet vitatott problémát az Egyházban a papság jelenti ma. Az ő személyük a találkozási pont Isten és a világ között. Egészen sajátos lelki-ségi problémák, gondok, bukások is adódnak ebből. A Zsinat is így látja: „Az egész Egyház megújulása igen nagy részben a papok szolgálatától függ" (OT bev.). „Az Egyház megújulása nagy részben a papok kezében van, és éppen az egyre nehezebbé váló szolgálatoktól függ" (PO 1). A Zsinat sürgetésének teszek eleget, amikor most imádkozom értük (LG 37 — Zsid 13,17). Ma a fájdalmas olvasóval együtt szenvedek velük és a Főpappal, aki bennük szenved az idők végéig. A papi bűnöket az 1-3. titokkal, a sajátos papi szenvedéseket a 4-5. titokkal látjuk együtt.

Ének: A keresztfához megyek... 1. SZVU 63.

*1) Nagycsütörtök éjszakáján értünk vállalt kínt az Úr,
Lelke szörnyű tusájában véres verejtéke hull.*

„Így szól az Úr Isten: Jaj Izrael pásztorainak, kik önmagukat legeltették! Vajon a pásztoroknak nem a nyájat kell-e legeltetniök? A tejet megették, a gyapjúval ruház-

kodtatok és a híztottat leöltétek, de nyájamat nem legeltettétek. A gyengét nem erősítettétek és a beteget nem gyógyítottátok; a sebesültet nem kötöztétek be, az eltévedtet nem hoztátok vissza és az elvesztett nem kerestétek; hanem keménységgel és erőszakkal uralkodtatok rajtuk. Juhaim pedig elszéledtek, mert nem volt pásztoruk; prédájává lettek a mező minden vadjának, és elszéledtek. Ott bolyongtak juhaim minden hegyen és minden magas dombon; a föld egész színén elszéledtek, és nem volt senki sem, aki velük törődött volna, nem volt, mondom, aki velük törődött volna" (Ez 6,2-6).

A vérverítékező Jézusnak halálos szorongásában mindennél jobban jópásztori szívébe markolt a bűn és a sátán áldozatainak látványa. Hol vagytok hát, segítőim, Atyától rendelt munkatársaim, lelkipásztorok? S amit most lelki szemével lát, annak tragikus pontossággal megfelel az, amit testi szeme lát a hold bágyadt fényénél: a választottak közül is kiválasztott három „újmisés papja" ott szendereg vérverítékező Mestere közelében... És mivel „Isten népebe mindenki hivatalos", a megmaradtakról éppúgy el kell számolniuk, mint a távoliakról. Minden pap érdekldése, korszerű papi tudása, aggódó jópásztori lelke, egyre jobb módszerek után kutató férfias ambíciója a földkerekség minden evilágra születő emberéé kell, hogy legyen! (PO 10) Adjuk most a papoknak szentolvasónk és jófeltételünk érdemét: a vérrel verítékező enyhületére mindig teljes lesz az odaadásunk Isten dicsőségéért, a lelkek javáért!

Ének: Ó Jézus, Jézus, ó Iankadt Jézus... 1-3. SZVU 74.

2) *Ostor tépi az Úr testét, patakokban hull a vér,
Így engesztel szeretetből mindannyiunk vétkeért.*

„Am Héli fiaí Béliál fiaí voltak, s nem törődtek az Úrral, sem a papoknak a nép íránt való kötelességével, hanem ha valaki áldozatot vágott, amikor a húst főzték, odament a pap legénye, háromágú villával a kezében, s azt beleszúrta a katlanba vagy az üstbe vagy a fazékba vagy a csuporba, s amit éppen a villával kihúzott, azt a pap elvette magának. Így cselekedtek a Sílóba jövő egész Izrael-lel... Igen nagy volt tehát az ifjak vétke az Úr előtt, mert elidegenítették az embereket az Úrnak való áldozattól... Mikor Héli meghallotta mindazt, amit fiaí egész Izraellel cselekedni szoktak, s hogy a sátor ajtajánál ügyelő asz-

szonyokkal háltnak, azt mondta nekik: Miért cselekszitek azokat a dolgokat, azokat az igen rossz dolgokat, melyeket az egész néptől hallok? Ne, fiaim, mert nem jó hír az, amelyet hallok: vétekre viszitek az Úr népét. Ha ember ellen vétkezik az ember, meg lehet engesztelni iránta az Istent, de ha az Úr ellen vétkezik az ember, ki könyöröghetne érte? Ám azok nem hallgattak atyjuk szavára" (1 Sám 2,12-14.17.22-25).

Jézus teste csupa seb... Papi sorsok felé fordult lelünk most Jézus munkatársainak élvezetvágyát siratja. Mit szóljunk az újszövetségi oltár papjaira, ha azok is Béliál fiai: haszontalan, romlott emberek? A megváltás szolgálói ők; de hazugság a lényük, ha testükön nem lesz nyilvánvaló Jézus élete, ha nem a szeplőtelen Főpap „formáját” hordozzák szüntelen. Hiszen a szentelés erejében szívük az ő szíve, kezük az ő keze, ajkuk az ő ajka, lábuk az ő lába — élő, szent, Istennek tetsző áldozatra. A Tiszta-ságos Szűz olvasójával esedezünk, hogy a papok nagy lelki érettséggel, hitből fakadó szabad döntéssel vállalják a cölibátus terhét. Életmódjuk legyen szerény, éljenek igazi közösségben a szegényekkel, a szenvedőkkel, a kitaszítottakkal, „nem a magukét keresve, hanem Jézus Krisztusét”. Így igyekszünk-e élni mi is?

Ének: Áll a gyötrött Istenanyja... 1-2. SZVU 65.

3) *Tövisekkel koronázzák a királyok Királyát, Gúnypalástot dobnak rája, leköpiik szent orcáját.*

„Ki a hű és okos gondnok, akit ura szolgálói fölé rendelt, hogy idejében kiadja részüket az élelemből? Boldog az a szolga, ha megérkeztek ura ilyen munkában találja... De ha a szolga azt mondja magában: uram még sokáig nem jön, és elkezdni verni a többi szolgát és szolgálót, eszik-iszik meg részegeskedik, akkor ennek a szolgának az ura olyan napon érkezik meg, amikor nem várja, és olyan órában, amikor nem gondolja. Kegyetlenül megbünteti, és a hűtlenek sorsára juttatja... Mert aki sokat kapott, attól sokat követelnek, és akire sokat bízta, attól annál többet kívánnak” (Lk 12,42-43.45.48).

A kicsüfoltatás nemcsak királyi, de emberi méltóságtól is megfosztja Urunkat, kiszolgáltatva kínzó kénye-kedvének. Így szenved papjai gögjétől és anyagiasságától. A kettő nem azonos, de egymást támogatja: a vagyonon

építheti magasra trónusát a gögös ember. A pap Jézus szolgáló életét folytatja, az Isten szegényeinek szóló evangéliumot hirdeti: teheti-e önzetlenség, alázat, egyszerű jószág nélkül? Kérjük az alázatos, egyszerű, a lenézett Názáretben lakó Szüzet, esdje ki ehhez papfiainak a kegyelmet. Hű képét viseljék a szolgálni jött Jézusnak (OT 4), a Töviskoronásnak.

Ének: A fényes Istenarcot... 1-3. SZVU 61.

**4) *Keresztet hord az Úr értünk, bűneinknek keresztjét,
Három ízben arcra esik, összetöri szent testét.***

„Úgy látom, Isten nekünk apostoloknak az utolsó helyet jelölte ki, mint olyanoknak, akiket halálra szántak, hogy látványul szolgáljunk a világnak, az angyaloknak és az embereknek is. Mi okatlanok vagyunk Krisztusért, ti okosak Krisztusban. Mi gyöngék vagyunk, ti erősek. Titeket megbecsülnek, minket megvetnek... Ha átkoznak minket, áldást mondunk. Ha üldöznek, türelemmel viseljük. Ha szidalmaznak, szelíden szólunk. Szinte salakja lettünk ennek a világnak, mindenkinek söpredéke mostanáig. Nem azért írom ezeket, hogy megszégyenítselek, hanem mint kedves gyermekeimet intelek benneteket“ (1Kor 4,9-10. 12b-14).

A pap állandó keresztútja: a feloldhatatlan, roppant feszültség hivatása és a világ, hivatásának követelményei és saját gyöngesége között. Hivatása a magánnyal és az áldozattal jegyzi el. Megtapasztalja, milyen árva, milyen idegen ő és evangéliuma a szekularizált világban (PO 22). Sikere vagy természetfölötti, s akkor hívei Jézusé lesznek, nem az övé; vagy pedig hamis látszatsiker, s ezért magányának paphoz méltó feloldását nem szolgálhatja. Egyetlen eszköze van a kitartásnak: a személyes szeretet, a teljes odaadás Isten és a lelkek iránt. Mária, aki követte a keresztúton roskadozó Fiát, esdje ki ezt a papoknak, és minékünk is.

Ének: Szívünk, lelkünk most kitárjuk... 1, 4. SZVU 78.

**5) *A keresztfán bemutatja Urunk az áldozatot,
Add Jézus, hogy elkerüljük a szörnyű kárhozatot.***

„Minden (fő)papot az emberek közül választanak, és arra rendelik, hogy az Isten tiszteletében képviselje az

embereket, ajándékokat és áldozatot mutasson be a bűnökért, mint olyan valaki, aki megértő tud lenni a tudatlanok és a tévelygők iránt, hiszen őrá is gyöngeség nehezedik. Ezért a népért is és saját vétkeiért is áldozatot kell bemutatnia. A tisztséget magától senki sem vállalhatja, csak akit az Isten meghív, mint Áront. Így Krisztus sem önmagát emelte főpapi méltóságra... Földi életében hangos kiáltással, könnyek között imádkozott, könyörgött ahhoz, aki meg tudta menteni a haláltól, és hódolatáért meghallgatásra talált. Annak ellenére, hogy ő volt a Fiú, a szenvedésből engedelmességet tanult. Műve befejeztével pedig örök üdvösséget szerzett azoknak, akik engedelmeskednek neki" (Zsid 5,1-5a.7-10).

A pap „alter Christus”; sorsuk is azonos. Krisztus áldozatát újítja meg naponta; lelke mélyén, életében megszentelés nélkül kell folytatnia. Ott engesztel az igazságos Isten előtt az ellenszegülő emberért (vö. Józ 2,17) és „saját vétkeiért”. Sokszor talán úgy érzi, hogy az Isten is hallgat, és felkiált a prófétával: „Rá szedted, Uram! Rá vagyok szedve!” (Jer 20,7), vagy a kereszten függő Jézussal: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engemet?” – Mária, aki a kereszttől tövében kimondhatatlan gyötrelmek között lett mindnyájunk Édesanyja (vö. Jn 19,25-27), kísérje el papjait is a Golgotára, hogy szenvedésük árán készséges eszközeivé legyenek a megváltás művének.

Ének: Jézus, világ Megváltója... 1, 4-5. SZVU 70.

III. Dicsőséges olvasó: A világi hívekért

Bevezetés (a Hiszekegy előtt): „Nem tudjátok, hogy akik Krisztus Jézusban megkeresztelkedtünk, az ő halálában keresztelkedtünk meg? A keresztségben ugyanis eltemetkezünk vele együtt a halálba, hogy miként Krisztus az Atya dicsőségéből feltámadt a halálból, úgy mi is új életre keljünk... Tehát mint a halálból életre keltek, adjátok magatokat Isten szolgálatára, tagjaitokat pedig az igazság eszközéül szenteljétek az Istennek” (Róm 6,3-4. 13b). – A keresztséggel lettünk Krisztus tagjai, a Szentlélek templomai, „a szentek polgártársai”. Megújítjuk hitünket és Isten szolgálatára való elkötelezésünket.

(A Miatyánk előtt): „Ha tehát Krisztussal feltámadtatok, keressétek, ami fent van, ahol Krisztus ül az Isten jobbán. Ami ott fent van, arra legyen gondotok, ne a földiekre... Legfőként pedig szeressétek egymást, mert ez a tökéle-

tesség kötelessége. S Krisztus békéje töltse be szíveteket, hiszen erre vagytok hivatva egy testben. Legyetek hálások... Akár mondtok, akár tesztek valamint, tegyetek mindent Urunk Jézus nevében, így adjatok hálát általa Istennek, az Atyának" (Kol 3,1-2a.14-15.17).

Ének: Mennynek királyné Asszonya... SZVU 205.

*1) Feltámadott harmadnapra Jézus sziklasírhából,
Támadjunk fel mi is véle a lélek halálából.*

„Ketten közülük még aznap elindultak egy Emmausz nevű helységbe... Az eseményekről beszélgettek. Ahogy beszélgettek, tanakodtak, egyszer csak maga Jézus közeledett és csatlakozott hozzájuk... Mikor az asztalhoz ültek, kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megtörte s oda nyújtotta nekik. Ekkor megnyílt a szemük, s felismerték. De ő eltűnt a szemük elől. „Hát nem lángolt a szívünk – mondták –, amikor beszélt az úton, és kifejtette az írásokat?” Még abban az órában útra keltek, s visszafordultak Jeruzsálembe. Ott együtt találták a tizenegyet s társaikat. Azzal fogadták őket, hogy valóban feltámadt az Úr, és megjelent Simonnak. Erre ők is beszámoltak az úton történetekről“ (Lk 24,13-15.30-35a).

A két emmauszi tanítvány története (egyiküknek még a nevét is tudjuk: Kleofásnak hívták) tanulságos példája, hogyan találkozik a jóakaratú kereső lélek a Szentírásban és az Oltáriszentségben a megdicsőült Úr Jézussal, s hogyan ébred föl erre benne az apostoli felelősségtudat. A keresztyén Krisztus papi, prófétai, királyi hivatásának részese (LG 34-36), Krisztus férfikorának teljességére hivatott (Ef 4,13). Felelősséget hordok önmagamért, családomért, környezetemért, hazámért, az emberiségért, a helyi és egyetemes Egyházért... Kérek tehát felelősségtudatot a feltámadott Jézustól, nehogy Pató Pálja legyek Isten népének, hanem sugárzó lélek, az élő Istennek tanúságtevő apostola. Rajtam keresztül kell megérezniük az embereknek: Jézus él!

Ének: Krisztus, virágunk... 1, 2, 7. SZVU 89.

*2) Visszament az Úr a mennybe szent Atyjának jobbához,
Mindnyájunkat odavárja, lakást készílt nekünk ott.*

„Kiválasztották Istvánt, ezt a hittel és Szentlélekkel eltelelt férfit... Kegyelemmel és erővel elteleve csodákat tett

és jeleket mutatott a nép előtt. Erre némelyek ellene támadtak és vitatkozni kezdtek vele, de bölcsességével és a Lélekkel szemben, amellyel beszélt, nem tudtak helytállni. Erre . . . rárontottak, megragadták és a főtanács elé hurcolták . . . A főtanács tagjai mind őt figyelték, és olyannak találták arcát, mintha angyalé volna . . . Ő a Szentlélekkel eltelve fölnézett az égre, s látta az Istent és Jézust az Isten jobbján állva. Felkiáltott: 'Látom, hogy nyitva az ég, és az Emberfia ott áll az Isten jobbján.' . . . Míg kövezték, így imádkozott: 'Uram Jézus, vedd megadhoz lelkemet!' Majd térdre esett, és hangosan felkiáltott: 'Uram, ne ródd fel nekik bűnül.' Ezekkel a szavakkal elaludt az Urban" (Csel 6,5b.8-10.12b.15; 7,55-56.59-60).

Az Olajfák hegyén az eltűnő Krisztus után bámuló tanítványokat az angyalok visszaküldik a világba (Csel 1,11). A Zsinat azt mondja, hogy „a világiaknak sajátos és különleges vonása a világba tartozás. Itt hívja őket Isten, hogy az evangélium szellemétől vezetve dolgozzanak saját földadatokon" (LG 31). Mint nagyszerű példaképünk, István diakónus: szolgáljunk szavunkkal és a szeretet műveivel Istennek-embernek, míg lehetőségünk van rá, és számoljunk bízvást Isten erősítő kegyelmével, amely mellettünk fog állni a megpróbáltatások nehéz óráiban, hogy megbocsátó Lélekkel és Isten dicsőségére szenvedjünk (vö. 1Pét 4,16). Kérjük magunknak ezt a tűrni és kitartani tudó, nyugodt, szorgalmas és szolgálatban fölemésztődő, hittel megerősített, kemény életstílust.

Ének: Galileai férfiak . . . 1-2. SZVU 94, vagy Zeng a harang . . . 2. és 4. SZVU 232.

**3) Elküldötte a Szentlelket vigaszául szívünknek,
Bennünk lakván dicsősége templomává tesz minket.**

„Éppen ebben az órában lesz négy napja — mondta Kornéliusz —, hogy kilenc órákor imádkoztam házamban, és egy férfi jelent meg előttem ragyogó ruhában. Ezt mondta: Kornéliusz, imádságodat meghallgatta az Isten, és alamizsnáid eszébe jutottak. Küldj tehát Joppéba, és hívasd el Simont, más néven Pétert . . . Rögtön érted küldtem, s te voltál szíves eljönni. Most tehát mindnyájan az Isten színe előtt várjuk, hogy meghallgassuk, amire neked az Isten megbízást adott.' . . . Péter még be sem fejezte beszédét, s a Szentlélek már leszállt mindenikre, aki hallgatta a tanítást" (Csel 10,30-33.44).

A jóakarátú pogány százados, aki Péter apostolhoz fordul és megkapja a Szentlelket, figyelmünket a körülvevő világra irányítja. A távoli országok Krisztustól is még távol levő embereire, akiknek sorsát a hírközlő eszközök olyan közel hozzák ma, meg azokra a közelünkben élőkre, rokonainkra, hivataltársainkra, barátainkra, akik keresztyén meggyőződés híján vagy más meggyőződésen vannak, s akikkel nekünk párbeszédet kell folytatni (GS 92). Katolikusnak lenni egyetemességet jelent: meg kell látnunk, el kell fogadnunk mindenütt minden jót, s így vezetni rá az embereket, hogy „bővebb életük” legyen Krisztusban. A Lélek majd „megtanít mindenre és eszünkbe juttat mindent” (Jn 14,26), segít imádkozni, segít Isten Országáért dolgozni. Csak „meg ne szomorítsuk” Isten Lelkét (Ef 4,30)!

Ének: Szentlélek Isten, szállj reánk . . . 1-2. SZVU 102.

*4) Testtel együtt felvételre mennyekbe a Szűzanya,
Dicsőíti érte Istent az angyalok szent kara.*

„Hanna így szólt Hélihez: „Kérlek, uram, életedre mondom, uram, hogy én vagyok az az asszony, aki előtted álltam, mikor itt az Úrhoz imádkoztam. Ezért a gyermekért imádkoztam, s az Úr teljesítette is kérésemet, amelyet hozzá intéztem. Éppen azért én is odaadom őt az Úrnak . . . Azután így imádkozott: Ujjongóvá vált az én szívem az Úrban . . . Az Úr tesz szegénnyé és gazdaggá, megaláztatá és felmagasztalttá. Porból felemel szűkölködőt, sárból kihoz szegényt, hogy fejedelmek mellé üljön, s elfoglalja a dicsőség székét” (1Sám 1,26-28; 2,1a.8).

Hanna asszony, Elkána felesége, Sámuel próféta anyja, a Boldogságos Szűz előképe, a nő és édesanya, a keresztyén család szerepére figyelmeztet (vö. GS II. rész 1. fej.). A család a társadalom és az Egyház alapsejtje. A család légkörén múlik a felnövekvő új nemzedék szelleme, az emberiség jövője. De a magányos vagy magányosan maradt nő is anyai hivatást tölthet be környezetében, ahogy Mária a fiatal egyházban. Így ujjongva zengheti Hanna is, Mária is az Úr dicsőségét és irgalmát. — Azért is imádkozzunk ebben a tizedben, hogy legyen mindig sok nagylelkű édesanya, aki boldogan neveli és adja gyermekét Isten szolgálatára.

Ének: Felvételre magas mennyországba . . . 1-2. SZVU 167.

**5) Koronával ékesített Téged a Szentháromság,
Magasztalja az ég és föld a világ Nagyasszonyát.**

„Nagy jel tűnt fel az égen: egy asszony, öltözete a nap, lába alatt a hold, fején tizenkét csillagból korona. Áldott állapotban volt, gyötrelmében és szülési fájdalmában kiáltózott... Gyermekeit elragadták, az Isten trónja elé tették. Az asszony a pusztába menekült, ahol az Isten helyet készített számára, hogy ott éljen 1260 napig... A sárkány haragra lobbant az asszony ellen, és harcba szállt többi gyermekével, aki megtartja Isten parancsait, és kitart Jézus tanúsága mellett” (Jel 12,1-2.5b-6.17).

A Jelenések könyvének látomását egyaránt vonatkozathatjuk a mennyek Királyné Asszonyára: a Szűzanyára, meg az Anyaszentegházra. Az Egyház küzdelmek között él a földön. Együtt kell érnünk vele, papjaival, missziós munkájával, a világ igazi békéjén való fáradozásával. Tevékeny részt kell vennünk egyházközségünk életében, istentiszteletében, szeretetakcióiban. És legfőképpen bízó imádságban kell Máriához, az Egyház Anyjához fordulnunk, „hogy ő, aki már kezdetben imájával támogatta az Egyházat, most is, a mennyben az összes szentek és angyalok fölé magasztalva, legyen szólószólónk Fiánál a mindenszentek közösségében” (LG 69).

Ének: Ó áldott Szűzanya... 1. SZVU 190.

Befejezésül elolvashatunk egy zsoltárt (pl. a 110, 22. ill. 45. zsoltárt), és elénekelhetjük a „Szentolvasót imádkoztunk” kezdetű éneket, SZVU 264. sz.

TARTALOM

Hans Urs von Balthasar: Mária az Egyház tanításában és áhítatában	5
Bevezetés	5
I. Mária viszonya Fiának személyéhez és művéhez	7
1. Új szempont	7
2. Mária igenjének dimenziói	8
3. Mária felkészítése, hogy az Egyház anyja legyen	10
4. Az Egyház ősmintája	12
5. Jézus és Mária	15
II. Mária az Egyház tiszteletében	16
1. Mária tisztelete	17
2. Tisztelet és utánzás	19
3. Mária kimagasló helye a szentek közösségében	21
Joseph Ratzinger: Sion leánya. Az Egyház hite Máriáról – Elmélkedések	24
I. A mariológia szentírási háttere	24
II. Az Egyház hite Máriáról	33
1. Az alapvető dogma: Mária szűz és anya	36
a) Az újszövetségi szövegek	36
b) A szűzi anyaság teológiai jelentése	42
2. Mária mentes Ádam bűnétől	49
3. Mária testi mennybevétele	54
Jegyzetek	60
Franz Courth: Mi az Egyház tanítása a Mária-jelenésekről?	63
I. A teológiai viták áttekintése	64
1. Jelentős nevek	64
2. Fontosabb kérdések	66
II. Az Egyház tanítása és gyakorlata	70
1. Zsinati nyilatkozatok	70
2. A pápák tanítása	70
3. A liturgia reformja a II. Vatikáni Zsinat után	71

III. A Mária-jelenések értelme és jelentősége	72
1. Impulzusok az Egyház megújulására	72
2. A végső idők jelei	74
Jegyzetek	76
Constantin Pohlmann: Téged dicsér minden nemzedék. Májusi elmélkedések a Szűzanya hálaénekéről	78
I. Bevezetőül	78
Az ájlatosság fellépítése	79
Bevezető imádságok	79
II. Elmélkedések a Szűzanya hálaénekéről	83
1. Magasztalja felkém az Urat	83
2. Szívem ujjong megváltó Istenemben	85
3. Letekintett aláazatos szolgálójára	86
4. Lám, mostantól fogva boldognak hirdet (engem) minden nemzedék	88
5. Nagyot tett velem Ő, a Hatalmas	90
6. Szent az ő neve	91
7. Irgalma nemzedékről nemzedékre az istenfélőkkel marad	93
8. Karja bizonyosságot tett hatalmáról	95
9. Szétszórta a szívükben gőgöseket	97
10. Letaszítja trónjukról a hatalmasakat	99
11. Az aláazatosakat pedig fölemelte	101
12. Az éhezőket betölti minden jóval	104
13. A gazdagokat üres kézzel küldte el	106
14. Gondjába vette gyermekét, Izraelt	109
15. Megemlékezik irgalmáról	111
16. Amelyet atyáinknak, Ábrahámnak és utódainak örökre megígért	113
III. Dicsőítő imák és könyörgések	115
Hitter József: Bibliás szentolvasó az élő Egyházért	120
I. Örvendetes olvasó: A világ püspökeikért	121
II. Fájdalmas olvasó: A papokért	125
III. Dicsőséges olvasó: A világi hívekért	130

